

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

HÜSEYİN VASSÂF
RİSÂLE-İ SALÂHIYYE
(İNCELEME-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMER BÜŞRA GÖKÇEK

İSTANBUL 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

HÜSEYİN VASSÂF
RİSÂLE-İ SALÂHİYYE
(İNCELEME-METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMER BÜŞRA GÖKÇEK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HAKAN TAŞ

İSTANBUL 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖN SÖZ	VIII
ÖZET	X
ABSTRACT.....	XI
KISALTMALAR	XII
İŞARETLER	XIII
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	XIV
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

HÜSEYİN VASSÂF'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	3
1. HAYATI.....	3
1.1. Ailesi.....	3
1.2. Eğitim ve Çalışma Hayatı.....	4
1.3. Tasavvufî Hayatı	5
1.4. Seyahatleri	9
1.5. Hüseyin Vassâf Bey'in Şahsiyeti	9
1.6. Vefatı	11
2. ESERLERİ.....	12
2.1. <i>Şerh-i Esmâr-ı Esrâr Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr</i>	13
2.2. <i>Esrâr-ı Kur'âniyye'den Bir Nebze</i>	13
2.3. <i>Güldeste-i Hakikat</i>	13
2.4. <i>Kitâbü'l- Külliyyât</i>	14
2.5. <i>Hâtıra-i Hicâziyye</i>	14
2.6. <i>Ravza-i Sâdâttan Bir Şemme</i>	14
2.7. <i>Bursa Hâtırası</i>	14

2.8. Tertîb-i Cedîd Coğrafya-yı Umûmi	14
2.9. Hulâsa-i Coğrafya	14
2.10. Müntehâbât-ı Esrâr-ı İrfân	14
2.11. Dîvân	15
2.12. Gülzâr-ı Aşk	15
2.13. Vesîletü'n-Necât	15
2.14. Mürâselât	15
2.15. Mehmed Tâhir Bey	15
2.16. Muhammed Esad Dede	15
2.17. Risâle-i Hayriyye	16
2.18. Risâle-i Şevkiyye	16
2.19. Risâle-i Müştâkiyye	16
2.20. Risâle-i Salâhiyye	16
2.21. Vâkıât	16
2.22. Tevfik-nâme	16
2.23. Kemâlî'l-Kemâl	17
2.24. Remzî-nâme	17
2.25. Mir'âtü'l-Kemâl	17
2.26. Şerh-i Kıt'a-i Kemâliyye (nâm-ı diğeri: Feyzü'l-Kemâl)	17
2.27. Sûriye'de Bir Cevalân	17
2.28. Kemâl-nâme-i Şeyh Hakkî	17
2.29. Lücec-i Asrî Şerh-i Kelâm-ı Mısırî	18
2.30. Gül-zâr-ı Şâdî-i Der-beyân-ı Menâkıb-ı Emîn-i Tokâdî	18
2.31. İncilâ-yı Mir'ât-i Hakîkât	18
2.32. Aynü'l-Hayât (nâm-ı diğeri Mir'ât-ı Mücellâ-yı Hakîkât)	18
Yayınlanmış Makale ve Şiirleri	18

II.BÖLÜM

RİSÂLE-İ SALÂHİYYE.....	21
1. RİSÂLE-İ SALÂHİYYE HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	21
2. RİSÂLE-İ SALÂHİYYE'YE GÖRE ABDULLAH SALÂHADDİN-İ UŞŞÂKÎ.....	22
2.1. Hayatı	22
2.1.1. Doğumu ve Ailesi	22
2.1.2. Eğitim ve Çalışma Hayatı	23
2.1.3. Tasavvufî Hayatı.....	25
2.1.4. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Şahsiyeti	27
2.1.5. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Edebî Şahsiyeti	28
2.1.6. Vefatı	29
2.2. Eserleri.....	30
2.2.1. <i>Risâle-i Esrâr-ı Nihân Ez-Envâr-ı Hatm-i Hâcegân</i>	31
2.2.2. <i>Şerh-i Kasîde-i Hazret-i Mevlânâ</i>	31
2.2.3. <i>Tercüme-i Risâle-i Kudsiyye</i>	31
2.2.4. <i>Tercüme-i Risâle-i Miftâhu'l-Vücûd ilâ Nihâyeti'l-Maksûd</i>	31
2.2.5. <i>Risâle-i Şeyh Abdullâh Salâhî</i>	31
2.2.6. <i>Şerh-i Elfâzı'l-mensûbe ilâ Muhammedü'l-Gazâlî</i>	31
2.2.7. <i>İstihrâc-nâme</i>	31
2.2.8. <i>Risâle-i Tefsîr</i>	31
2.2.9. <i>Risâle-i Menâzil-i Kamer</i>	31
2.2.10. <i>Risâle-i Vahdet-i Vücûd</i>	31
2.2.11. <i>Zeylül-Hutâb Bi-Ahsenü'l-Hutâb</i>	32
2.2.12. <i>Şerh-i Ebyât-ı Mısrî</i>	32
2.2.13. <i>Risâle-i Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet</i>	32
2.2.14. <i>Miratü'l-Esmâ</i>	32

2.2.15. <i>Arabca Tuhfetü'l Uşşâkiyân</i>	32
2.2.16. <i>Usûl-i Âdâb-ı Uşşâkiyye</i>	32
2.2.17. <i>Risâletü'l Havzu'l-Hayât</i>	32
2.2.18. <i>Şerh-i Kasîde-i Hamziyye</i>	32
2.2.19. <i>Sûret-i Tezkire-i Hazret-i Mevlânâ</i>	32
2.2.20. <i>Harîde-i Cerîde-i Tashîf u Ferîde vü Cerîde-i Tasnîf</i>	32
2.2.21. <i>Risâle-i Hall-i Meâkîd</i>	32
2.2.22. <i>Hatm-i Hâcegân ve Duâsı</i>	33
2.2.23. <i>Havâsî-i Ebyât-ı Müşkile</i>	33
2.2.24. <i>Medâr-ı Mebde-i Meâd</i>	33
2.2.25. <i>Bir Halîfelerine Mektûbı</i>	33
2.2.26. <i>Şerh-i Ebyât-ı İmâm-ı Alî</i>	33
2.2.27. <i>Rumûzât-ı Etvâr</i>	33
2.2.28. <i>İnnâ Araznâ Tefsîri</i>	33
2.2.29. <i>Baz-ı İhtirâât</i>	33
2.2.30. <i>Tefsîr-i İktarabe</i>	33
2.2.31. <i>Merâtib-i İnsâniyye</i>	33
2.2.32. <i>Şerh-i Nutk-ı Nasreddîn Hâce</i>	33
2.2.33. <i>Şerh-i Kelimât-ı İmâm Alî</i>	33
2.2.34. <i>Şerh-i Beyt-i Evlâd-ı Zeynel</i>	33
2.2.35. <i>Şerh-i Ebyât-ı Mîr Hüsrev</i>	33
2.2.36. <i>Şerh-i Ebyât-ı Hazret-i Nasûhî</i>	33
2.2.37. <i>Şerh-i Ebyât-ı Buhârî</i>	33
2.2.38. <i>Şerh-i Bâdâm</i>	33
2.2.39. <i>Şerh-i Ebyât-ı Letâ'if</i>	33
2.2.40. <i>Şerh-i Ebyât-ı Âşık Ömer</i>	33

2.2.41. Şerh-i Baz-ı Ebyât.....	34
2.2.42. Hizb-i Seyyid Buhârî.....	34
2.2.43. Aşru's-Salavât.....	34
2.2.44. Şerh-i Muammâ.....	34
2.2.45. Şerh-i Baz-ı Kelimât-ı İmâm Ali	34
2.2.46. Şerh-i Ebyât-ı Hazret-i Sünbül Sinân	34
2.2.47. Şerh-i Ebyât-ı Mevlânâ.....	34
2.2.48. Şerh-i Ebyât-ı İsmâîl Hakkı	34
2.2.49. Şerh-i Ebyât-ı Eşref-zâde.....	34
2.2.50. Şerh-i Ebyât-ı Sâmi.....	34
2.2.51. Dîvân-ı Âlileri.....	34
2.2.52. On Kıta Risâle.....	34
2.2.53. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde.....	34
2.2.54. Ebyât-ı Hasân Şerhi.....	34
2.2.55. Elli Dört Farz Şerhi	34
2.2.56. Hilye-yi Hasaneyn.....	34
2.2.57. Mirâciyye	34
2.2.58. Mevlûd-i Şerîf	35
2.2.59. Dîvân-ı Alî Şerhi	35
2.2.60. Miratü'l-Alâm Müşkilâtü'l-Ahlâm.....	35
2.2.61. Usûl-i Hadîs Şerhi	35
2.2.62. Usûl-i Fıkıh'dan Menâr Şerhi.....	35
2.2.63. Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arâbî'nin Mevâkîu'n-Nücûm adlı eserinin şerhi	35
2.2.64. Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arâbî'nin (Sübhânehu min Ezhari'l-Halâik ve hüve aynuhânın Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fî Tevcîhi Kelâm-ı Şeyhü'l-Ekber ismiyle Muhâkemât-ı dür-a-dûrı hâdî şerh	35

2.2.65. <i>Mesnevî-i Şerîf Tercümesi</i>	35
2.2.66. <i>Hazret-i İmâm- ı Gazâlî'nin İki Risâlesinin Tercümesi</i>	35
2.2.67. <i>Hazret-i İmâm-ı Gazâlî'nin Gavsîyye Tercümesi</i>	35
2.2.68. <i>Miftâhu'r-Rumûz ve'l-Esrâri'l-Künûz</i>	35
2.2.69. <i>Ulûmu'l-Maznûn</i>	35
2.2.70. <i>Gülşen-i Tevhîd Tercümesi</i>	35
2.2.71. <i>Mustalahât-ı Sûfiyye Tercümesi</i>	35
2.2.72. <i>Şeyh Mahmûd Şebûsterî'nin Miratü'l-Muhakkıkîn Tercümesi</i>	36
2.2.73. <i>Şeyh Ebû'l-Hasan-ı Harakânî Hazretleri'nin Esrâr-ı Sülûk Tercümesi</i> ..	36
2.2.74. <i>Şeyh Sühreverdî Hazretleri'nin (Havâss-ı Celle Esmâ) Tercümesi</i>	36
2.2.75. <i>Şevket, Sâib, Hâkânî Hazerâtı'nın baz-ı müşkil gazellerinin şerhi</i>	36
2.2.76. <i>Arûz Şerhi</i>	36
2.2.77. <i>Vâhibü'l-Mevâhib fî Beyân-ı Mukaddemât ve'l-Merâtib Tercümesi</i>	36
2.2.78. <i>Muammâ-ı Esmâ-ı Hüsnâ Risâlesi</i>	36
2.2.79. <i>Nahyden Mugni Şerhi</i>	36
2.2.80. <i>Şâfiyye Şerhi</i>	36
2.2.81. <i>Kavâid-i Fârisî Şerhi</i>	36
2.2.82. <i>Mefâtihu'd-Dürriyye Şerhi</i>	36
2.2.83. <i>Makâmât-ı Hamîdiyye Şerhi</i>	36
2.2.84. <i>Teshîlü'l-Mübtedî</i>	36
2.2.85. <i>Gül-i Sad-berg</i>	36
2.2.86. <i>Tevevül-i Bâ-Esmâü'l Hüsnâ</i>	36
2.2.87. <i>Münâcât-ı Esmâ-i Hüsnâ</i>	36
2.2.88. <i>Salât-ı Salâhiyye</i>	36
2.2.89. <i>Kasîde-i Vedûdiyye</i>	36
2.2.90. <i>Hizbü'l-Kahr-ı Salâhî</i>	36

2.2.91. Diger Salât-ı Salâhiyye	37
2.2.92. Mevlânâ Câmî'nin Mîr Alî Şîr'e gönderdiği muammâlî tezkirenin şerhi	37
2.2.93. Rakîmetü'l-Acâib fî Leyleti'l-Regâib	37
2.2.94. Regâibiyye:	37
2.2.95. Destânçe-i Acâib der Leyle-i Regâib	37
2.2.96. Sünûhât-ı Salâhî.....	37
2.2.97. Tavâliu Menâfiu'l-Ulûm min Matlai Mevâkiu'n-Nücûm.....	37
2.2.98. Arabî Dîvân.....	37
2.2.99. Habs için geldi gelüp ıtlâk için fermân bana, diye başlayan Niyâzi Mısırî gazelinin şerhi.....	37
2.2.100. Ahvâl-i ser-encâmım bu saate erince, diye başlayan Niyâzi Mısırî gazelinin şerhi.....	37
3. RİSÂLE-İ SALÂHİYYE METNİ	39
SONUÇ	97
BİBLİYOGRAFYA	99
EKLER	104
1. Risâle-i Salâhiyye'nin Orijinal Metni	105
2. Fotoğraflar.....	125

ÖN SÖZ

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise ilk yıllarında yaşamış olan tasavvuf tarihçisi, mutasavvıf ve âlim Hüseyin Vassâf'ın eserleri günümüzde yeni yeni keşfedilmeye başlanmıştır. Eserleri yıllar boyunca Latin harflerine çevrilememiş ve karanlıkta kalmıştır. Son dönemlerde eserleri Latin harflerine çevrilmeye başlanan ve geçmişimizle bağlarımızın güçlenmesine vesile olan Hüseyin Vassâf'ın en önemli ve en kapsamlı eseri sufi biyografilerini derlediği *Sefîne-i Evliyâ* adlı eseridir. *Risale-i Salâhiyye* adlı eseri de *Sefîne-i Evliyâ*'dan yola çıkarak hazırladığı biyografik bir eserdir.

Müellifimizin hazırladığı *Risâle-i Salâhiyye* adlı eser Uşşâkî şeyhi olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında yazılmış biyografik bir eserdir. Kendisini manevi olarak derinden etkileyen Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin doğumunu, gençliğini, aile ve çalışma hayatını, Tasavvufi hayatını, şahsiyetini, edebî şahsiyetini ve eserlerini bu eserle bize aktarmıştır. Hatta Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin *Dîvân*'ında bulunmayan, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Hekîmoğlu Ali Paşa hakkında yazdığı mersiyye de yine bu eserde yer alır. Hüseyin Vassâf; Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin tercüme-i halinin yanı sıra onun hayatında yer edinmiş Seyyid Mehmed Tâhir Ağa'nın tercüme-i hâlini ve Tâhir Ağa Tekkesi hakkında bilgileri, Müstakimzâde Süleymân Efendi'nin Hazret-i Salâhi'nin vefatı için söylediği tarihleri, Şeyh Safvet Efendi'nin Hazret-i Salâhi için yazdığı medhiyyeyi, silsile-yi tarikat-ı Uşşâkiyye'yi, Nâşid Beg merhumun *Târîh-i Enverî*'de Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında görülen manzûmesini, Şeyh Behcet Efendi'de bulunan ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin bendesi Osman tarafından yazılmış olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatı hakkında bilgiler içeren vesikayı, *Mevâki'un-Nücûm Şerhi*'nin mukaddimesinin tercüme edilmiş halini, Hazret-i Şeyh İbrâhim Hazretleri'nin kısa bir tercüme-i hâlini, Şeyh Muhammed Şükrî ve Muhammed Feyzullah Efendiler'in tercüme-i hâllerini, Ali Behcet Efendi'nin tercüme-i hâlini, Ali Behcet Efendi'nin Nakşî silsilelerini de *Risâle-i Salâhiyye*'ye dahil etmiştir. Eserde Hüseyin Vassâf'ın da Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî ve eserde adı geçen kişiler için yazdığı manzumeleri vardır. *Risâle-i Salâhiyye*'nin genel çerçevesine baktığımızda Hüseyin Vassâf'ın Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatını ve eserlerini bize en iyi şekilde tanıtmaya ve anlatmaya çalıştığını görürüz.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde müellifimiz Hüseyin Vassâf'ın hayatı ve eserlerini anlattık. İkinci bölümde ise *Risâle-i Salâhiyye* hakkında

genel bilgiler, *Risâle-i Salâhiyye* ışığında Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatı ve eserleri, transkripsiyonlu metne yer verdik. Çalışmamızın ekler kısmında orijinal metne, *Risâle-i Salâhiyye*'de yer alan eski fotoğraflar ile Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin kabrinin günümüzdeki halinin fotoğraflarına yer verdik.

Çalışmalarımız esnasında maddi manevi desteğini esirgemeyen, bilgi birikimini ve deneyimlerini paylaşmaktan asla geri durmayan ve ilminden faydalanma şansına sahip olduğum için kendimi şanslı saydığım kıymetli hocam Prof. Dr. Hakan TAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yıllar boyunca desteklerini üzerimden eksik etmeyen babam ve ablalarımın teşekkür ederim. Son olarak kişiliğimi şekillendiren ve bugünlere gelmemi sağlayan, yanımda olamasa da manevi varlığını ve desteğini her zaman hissettiğim rahmetli anneme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Hüseyin Vassâf: Risâle-i Salâhiyye (İnceleme-Metin) adlı çalışma Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2320 numarada kayıtlıdır ve Uşşâkî şeyhi olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında yazılmış bir eserdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk zamanlarına şahitlik eden Hüseyin Vassâf tarafından yazılan bu eser, 18. yy'da yaşamış olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî 'nin hayatı, edebî kişiliği ve şiirlerini içermektedir.

Risâle-i Salâhiyye, yine Hüseyin Vassâf tarafından yazılmış olan *Risâle-i Müştâkiyye* adlı eserle aynı ciltte bulunmakta ve 36 varaktan oluşmaktadır. Tezimiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Hüseyin Vassâf'ın hayatı ve eserleri; ikinci bölümde ise *Risâle-i Salâhiyye* hakkında genel bilgiler, *Risâle-i Salâhiyye* ışığında Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatı ve eserleri, transkripsiyonlu metin ve orijinal metinle birlikte fotoğraflar yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Hüseyin Vassâf, *Risâle-i Salâhiyye*, Tasavvuf, Uşşâkî.

ABSTRACT

The study called *Hüseyin Vassâf: Risâle-i Salâhiyye (Analysis-Text)* is registered under number 2320 in Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü and it is a work written about Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, who the sheikh of Uşşâkî. Written by Hüseyin Vassâf who witnessed the last years of the Ottoman Empire and the early times of the Republic of Turkey, this work includes the life, literary personality and poems of Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî who lived in the 18th century.

In the *Risâle-i Salâhiyye* composed of 36 folios and it is in the same volume as *Risâle-i Müştâkıyye*, written by Hüseyin Vassâf . Our study has two parts. In its first part the examination about the life and works of the Hüseyin Vassâf plus its second part the general informations about *Risâle-i Salâhiyye*, life and works of Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî in the light of *Risâle-i Salâhiyye*, transcription of the text and its original handwriting text with photos have been discussed.

Keywords: Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Hüseyin Vassâf, Risâle-i Salâhiyye, Sufism, Uşşâkî.

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ed.	Editör
G.	Gazel
Hız.	Hazret
M.	Muhammes
ö.	Ölüm
s.	Sayfa
S.	Sayı
T.	Tahmis
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Trc.	Tercüman
Tsd.	Tesdis
Tşt.	Taştir
vb.	Ve benzerleri, ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
yy.	Yüzyıl

İŞARETLER

- [] Metine yapılan ekleme.
- < > Metinden çıkarılan kısım.
- (?) Kesin olmayan bilgi.
- _ Kaynaştırma işareti.
- / Ve, ya da.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	a, e	ش	ş
ا	ā, a	ص	ş
ب	b	ض	z, d
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	ṯ	ع	ʿ
ج	c	غ	Ġ
چ	c, ç	ف	F
ح	ḥ	ق	Q
خ	ḫ	ك	k, g, ŋ
د	d	ل	L
ذ	ẓ	م	M
ر	r	ن	N
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ū, ō
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, i, ĩ

GİRİŞ

Eski Türk Edebiyatı ve Tasavvuf Edebiyatı yıllardır Türk edebiyatının birbirini tamamlayan iki kolu olmuştur. Bu iki edebiyat türü halkın manevî gelişimine katkıda bulunurken estetik zevklerinin de gelişmesini sağlamıştır. Tasavvuf erbâbı kişiler, halka hizmet, Hakk'a hizmettir, düstûrunu benimsemiş; eserlerini de bu düstûra hizmet amacıyla kaleme almışlardır. Böylece Tasavvuf Edebiyatı halkı hem manevî olarak doyurmuş hem de onlar için Hakk'a yaklaşma vesilesi olmuştur.

Üzerinde çalıştığımız bu metin bir tasavvuf erbâbı olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatını anlatmaktadır. Kendisi de tasavvuf erbâbı olan Hüseyin Vassâf, sufilere olan gönül borcunu ödemek için sufi biyografilerinin yer aldığı *Sefîne-i Evliyâ* adlı beş ciltten oluşan eserini kaleme almıştır. Bu eserini hazırlarken Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî ile derin bir gönül bağı kurmuş ve *Risâle-i Salâhiyye* adlı müstakil bir eser kaleme almaya karar vermiştir. Bu vesileyle Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin şahsiyetini herkesin tanınmasını ve değerinin geç de olsa bilinmesini istemiştir.

Âlim ve Hakk adamı olan Hüseyin Vassâf; Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında, Türkiye Cumhuriyeti'nin ise ilk yıllarında zorluklarla dolu bir hayat sürmüştür. Bir imparatorluğun çöküşüne şahitlik etmiş ve yeni kurulan devletin baskıcı hükümetiyle yaşamıştır. Tekkeler kapatılmış, yazı dili değişmiş, tanıdık olan her şey yok olmuştur. Hüseyin Vassâf, Arap harfleriyle yazdığı onlarca eseri bastırmaya hazırlanırken harf inkılâbı meydana gelmiş, eserlerini Latin harflerine aktarmaya ise ömrü vefâ etmemiştir. Kıymetli eserleri yıllar boyunca karanlıkta kalmış, okuyucusuyla buluşacağı günleri beklemiştir. Son yıllarda eserleri yeni yeni keşfedilerek Latin harflerine çevrilmeye başlanmıştır. Bu kıymetli eserlerden biri de *Risâle-i Salâhiyye*'dir. Bu eser bizim geçmişimizle bağ kurmamıza yardımcı olan biyografik bir eser olma özelliği taşırken bizlere edebî haz sağlamayı da ihmal etmemiştir.

Risâle-i Salâhiyye'nin müellifin el yazısıyla yazdığı ve bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde bulunmaktadır. Çalışmamızda eser Latin harflerine aktarılmış, gerekli görülen yerlerde açıklamalara başvurulmuştur. Çalışmamızda transkripsiyonlu metin verilirken müellifin dipnotları ile karışmaması için bizim dipnotlarımız italik olarak yer almıştır. Müellifin farklı sayfalarda yer alan dipnotları toparlanmış ancak içeriklerine müdahale edilmemiştir. Metinde geçen Arapça ve Farsça ifadeler Arap harfleriyle verilmiş, gerekli görülen yerler Latin alfabesine de

çevrilmiştir. Metinde başka eserlerden iktibas edilen yerlerin doğruluğu kontrol edilmiş ve gereken yerlerde düzeltmeler yapılmıştır. Çalışmamızda şiirlerin üzerinde durularak vezinleri belirlenmiş, gerekli yerlere dipnotlar eklenmiştir.

İki bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde müellifimiz Hüseyin Vassâf'ı anlamaya ve anlatmaya çalıştık. Kısa ve meşakkatli ömrüne sığdırdığı kıymetli eserleri hakkında kısaca bilgi verdik. İkinci bölümde ise *Risâle-i Salâhiyye* hakkında genel bilgileri verdikten sonra *Risâle-i Salâhiyye*'ye göre Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi anlatmaya çalıştık. Onun hayatı ve kıymetli eserleri hakkında kısaca bilgi verdik. Daha sonra *Risâle-i Salâhiyye*'nin transkripsiyonlu metnine yer verdik. Ekler kısmında metnin orijinaline, Hüseyin Vassâf'ın metinde kullandığı fotoğraflara ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin kabrinin güncel fotoğraflarına yer verdik

I. BÖLÜM

HÜSEYİN VASSÂF'IN HAYATI VE ESERLERİ

1. HAYATI

1.1. Ailesi

Hüseyin Vassâf, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına tanıklık etmiş bir Türk aydınıdır. Hüseyin Vassâf'ın hayatı hakkında en doğru ve geniş bilgiyi beş ciltlik meşhur eseri *Sefîne-i Evliyâ*'nın son cildinde yer alan otobiyografisinden öğreniriz. Vassâf, biyografilerini verdiği sūfilerden sonra -kendisini lâyük görmese de- okuyanların merakını gidermek için burada yirmi sayfalık tercüme-i hâline yer vermiştir.¹

10 Muharrem 1289/20 Mart 1872 yılının çarşamba gecesi Ürgüplü Hacı Osman Efendi ve Fatma Emsal Hanım'ın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Babasının şeyhi Ahmed Zarîfî Efendi Muharrem ayında doğduğu için adını Hüseyin ve “inşallah vassâf-ı Muhammedî” olur temennisiyle mahlasını “Vassâf” koymuştur.² Böylece adı “Hüseyin”, mahlası “Vassâf”, künyesi “Osmânzâde” olmuştur.³

Hacı Osman Efendi, Mısır vâlisi meşhur Kavalalı Mehmet Ali Paşa⁴'nın hizmetinde bulunmuştur. Onun vefatından sonra oğlu İbrahim Paşa⁵'ya hizmet etmiştir. O da vefat ettikten sonra Mehmet Ali Paşa'nın damadı Sadrazam Yusuf Kâmil Paşa⁶'nın hizmetine girerek uzun yıllar Mısır ve İstanbul'da görev yapmıştır. Onun da vefatının ardından eşi Zeynep Hanım “Babamın ve zevcim emekdârıdır.” diyerek kendisini himaye etmiştir. Gürcü asıllı olan annesi Fatma Emsâl Hanım önce Müşir Zarif Mustafa Paşa'nın hizmetine alınmış, sonra Zeynep Hanım'ın annesi ve Mehmet Ali Paşa'nın hanımı Şem'inür Kadınefendi tarafından hizmete alınmış ve hazinedâr kalfalığına yükselmiştir. Kadınefendi'nin vefatından sonra kızı Zeynep Hanım tarafından Osman Efendi'ye nikahlanmıştır.⁷

¹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: [Hazırlayanlar:] Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz: C.V, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2015, s. 313-325.

² Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 315.

³ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 313; Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 2.

⁴ Bk. Muhammet Hanefi Kultuoğlu: “Kavalalı İbrahim Paşa”: *TDVİA*, C.XXV, 2000, s. 62-65.

⁵ Bk. Muhammet Hanefi Kultuoğlu: “İbrahim Paşa, Kavalalı”: *TDVİA*, C.XXI, 2000, s. 330-333.

⁶ Bk. Süleyman Beyoğlu: “Kâmil Paşa, Yusuf”: *TDVİA*, C.XXIV, 2001, s. 283-284.

⁷ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 313.

Aksaray'da Valide Câmii karşısında Kara Mehmed Paşa Sokağı'nda ve Koğancı Dede Mahallesi'nde bulunan otuz beş numaralı ev Zeynep Hanımefendi tarafından satın alınarak yarısı babasının yarısı annesinin üzerine ihsân olunup 1866 senesinde burada bir düğün yapılarak evlendirilmişlerdir.⁸ Bu evlilikten Ali Nûri, Refia, Hüseyin ve Mehmed Salâhaddin isimli dört çocukları dünyaya gelmiştir. Refia ve Mehmed Salâhaddin küçük yaşta vefat etmişlerdir. Fatma Emsâl Hanım, Mehmed Salâhaddin'in doğumundan kısa bir süre sonra hastalanarak 1880'de vefat etmiştir, babası da Vassâf on dokuz yaşındayken 1891'de vefat etmiştir.⁹

10 Şubat 1309/22 Şubat 1893'te Harbiye Nezâreti kâtiplerinden ve Sekbânbaşı Câmii imamı Hafız Muhammed Emin Efendi'nin kızı Fâika Hanım (1879-1946) ile evlenmiştir. Bu evlilikten üç oğlu ve bir kızı dünyaya gelmiştir. En büyüğü Osman Talat (Erler, 1896-1959), Almanya ve İsviçre'de elektrik mühendisliği tahsil etmiştir. İkinci oğlu Ahmet Cevdet henüz on sekiz aylıkken vefat etmiştir. Üçüncü oğlu Muhammed Suat (Erler, 1910-1984) ve kızı Ayşe Muallâ¹⁰'dır. İstanbul'da yaşayan Süha Erler, Muhammed Suat Bey'in oğlu, Ergün Sander ise Ayşe Muallâ Hanım'ın oğludur.¹¹

1.2. Eğitim ve Çalışma Hayatı

Eğitim hayatına Kara Mehmed Paşa Câmii bitişiğindeki ibtidâi mektepte başlamıştır. Mektepteki hocası Mehmed Efendi'dir. Daha sonra Ağa Yokuşu İbtidâi Mektebinde Şükrü Efendi'den ders almıştır. Sonrasında Yusufpaşa'da o dönemin önemli bir ilim merkezi olan Medrese-yi Hayriyyede, ardından Mekteb-i Osmânîde ve daha sonra Aksaray'da Valide Rüşdiyesinde ve Mekteb-i Mülkiye İdâdisinde eğitim görmüştür. Burada üç sene eğitim gördükten sonra babasının vefat etmesiyle geçim sıkıntısı çekmeye başlamıştır. Rüsûmat Emâneti Evrak Kaleminde çalışan ağabeyi sayesinde 1306/1890'da burada göreve başlamıştır. Bir sene sonra 250 kuruş maaşla Şirket-i Hayriyye Tahrirât Kalemine girmiştir. Bir sene kadar burada çalışıp yine Rüsûmata devam etmiştir.¹²

⁸ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 313; Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı: "Hüseyin Vassâf": *TDVİA*, C.XIX, 1999, s. 18-19.

⁹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 314.

¹⁰ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 316.

¹¹ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf-Hayati, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: s. 2.

¹² Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 314; Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf-Hayati, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: s. 2, 3.

Rüsûmatta otuz iki senelik hizmetinin ardından Rüsûmat Mektûbî Kalemî mümeyyizliğine, sonra Galata Emtia Dâhiliyye Gümrüğü kontrol memurluğuna, burdan sonra Sirkeci Gümrük Müdürlüğüne tayin olunmuştur. I. Dünya Savaşı sebebiyle diğer gümrük işletmeleri kapalı kalıp ithalat ve ihracat Sirkeci’de şimendiferle sınırlı kaldığından burada dört sene üstün bir gayretle çalışmıştır. 6 Mayıs 1336/1920’de ödüllendirilerek terfian İstanbul Rüsûmat Başmüdürü olmuştur. Burada rıhtım, antlaşma, kanun ve intihabat komisyonlarında sekreterlikte bulunduğu gibi, Karadeniz Gümrükleri teftişine ve Bartın ve Zonguldak’ta bazı işlerin araştırılmasında görevlendirilmiştir. Bu görevleri sırasında Bulgaristan ile ticaret ve gümrük ihtilafnamesi ve liman nizamnamesi düzenlemesiyle ilgili komisyonlarda, Romanya ve Bulgaristan ile ticaret anlaşmaları esasına yönelik görüşmelerde görev yapmıştır. Bu hizmetlerinde daima memleket ve milletin menfaatini gözetmiştir. Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve milli hükümetin teşkili sırasında milli hükümetin Rüsûmata ait inkılabını İstanbul’da iki ay süreyle idare etmiştir. Nihayet 29 Rebiul-âhir 1341 ve 19 Kânûn-ı evvel 1338/1922’de 52 yaşına geldiğinde emekliliğini talep etmiştir. Emekliliğini “dağdağa-i hayât-ı memuriyyetten” kurtuluş olarak gören Hüseyin Vassâf, hayatının geri kalanında ilim ve tasavvufla meşgul olmuştur.¹³

1.3. Tasavvufî Hayatı

Hüseyin Vassâf’ın tasavvufa ilgisi daha küçük yaşlarda başlamıştır. Annesi Nakşibendî tarikatından Şeyh Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî¹⁴’ye bağlıdır. Babası İstanbul Topkapı civarında Pazar Tekkesi denilen İbrâhim Ümmi Sinan Dergâhı şeyhi Sâlih Efendi¹⁵’nin dervişlerindendi. Onun vefatıyla Şeyh Ahmed Zarîfî Efendi¹⁶’ye intisâp etmiştir. Bu zât aynı zamanda Hüseyin Vassâf’a adını veren kişidir. Böylece daha doğar doğmaz tasavvufla bağı kurulmuştur.¹⁷

Babası bir ara meşhur Mesnevîhân Mevlevî Mehmed Esad Dede¹⁸’nin sohbetlerinde bulunmuştur. Vassâf, Vâlîde Rüşdiyyesi’ne devam ettiği sırada Mehmed Esad Dede’den Farsça dersler almıştır. Yine Esad Dede’den *Mesnevî-i Şerîf, Bostân,*

¹³ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C.V, s. 315-316; Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf-Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: s. 2, 3.

¹⁴ Bk. İ. Gündüz: “Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâeddîn”: *TDVİA*, C. XIV, 1996, 276-277.

¹⁵ Bk. A. Azmi Bilgin: “Sinâniyye”: *TDVİA*, C. XXXVII, 2009, s. 240, 241.

¹⁶ Bk. A. Azmi Bilgin: “Sinâniyye”: *TDVİA*, C. XXXVII, 2009, s. 240, 241.

¹⁷ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 314-315.

¹⁸ Bk. Cemal Kurnaz-Mustafa: Tatcı, “Mehmed Esad Dede”: *TDVİA*, C. XXVIII, 2003, s. 469, 470.

Hâfız, Ârûz-ı Endülisî, Gülşen-i Râz ve Kaside-i Hamriyye okumuştur. Vassâf'ın deyimiyle kalbine genç yaşında tasavvuf tohumu eken kişi Esad Dede olmuştur.¹⁹ Sonradan Vassâf, Esad Dede'ye vefâ borcu olarak *Esadnâme* isiminde bir eser telif etmiştir. Vassâf gençliğinde Uşşâkî Dergâhı'nın yanında Nakşibendi'den Şeyh Abalı Hâfız ile Sünbül Sinân Hankâhı şeyhi Rızâeddîn²⁰ Efendi'den de istifade etmiştir.²¹

Hüseyin Vassâf'ın ilk intisâbı 1314/1896-1897 senesinde İstanbul'da misafiri olan Şâbâniyye'nin Bekriyye koluna müntesip Şeyh Muhammed Sultan (Mübârek) Efendi²²'ye olmuştur. Vassâf şeyhinden icâzetnamesini almış ve bunu *Sefîne*'de şeyhinin tercüme-i hâlinin sonuna eklemiştir.²³

Vassâf gümrükteki memuriyeti sırasında İstanbul'a gelen Kerbelâ hatibi Şeyh Nâsır Efendi'den Süleymaniye Camii'nde bir sene kadar *Buhari-i Şerif* okumuştur. 1318//1900-1901 senesinde Bayezid Camii'nde Hoca Hüsnü Efendi'nin *Buhâri-i Şerif* derslerine devam etmiştir. Bu birkaç sene içinde hayli hadis bilgisi elde etmiştir. Müderris Hoca Necib Efendi'den *Kaside-i Bürde*, Ahmet Nazmi Efendi'den *Rûhü'l-Beyân Tefsiri* okumuştur. Ahmed Nazmi ile birlikte Yasin-i Şerif tefsirini tercüme etmişlerdir.²⁴

Şeyh Muhammed Sultan Mübârek Efendi'ye intisap eden Hüseyin Vassâf birkaç sene sonra şeyhinin vefatıyla Edirne'de bulunan Şeyh Sezâî'nin beşinci göbek evlâdından Gülşenî Veli Dede Dergâhı Şeyhi Şuayb Şerefeddin Efendi²⁵'ye gıyâben arz-ı muhabbet eylemiştir. On sene boyunca şeyhiyle mektuplaşmıştır. Bu dönemde Küçük Ayasofya'da oturan Şabaniyye tarikatı halifelerinden Hacı Kâmil Efendi'nin feyiz dairelerinde senelerce kalmış, Sünbül Sinân Hankâhıyla Seyyid Nizâm Dergâhı'nın zikir ve sohbetlerine de düzenli olarak katılmıştır. Şeyh Şuâeddîn ve Şeyh Mahmûd Efendi'nin sohbet ve zikir halkalarına katılmıştır.²⁶

Şeyh Şerefeddîn Efendi ile uzun yıllar mektuplaşan Hüseyin Vassâf şeyhinin “Âlem-i bekâya seferimiz mukarrerdir, hemen Edirne'ye geliniz.” demesi üzerine ona

¹⁹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 315.

²⁰ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 315. Bu isim Hüseyin Vassâf'ın otobiyografisinde Rızâeddîn olarak geçtiği halde *TDVİA* ve Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı'nın hazırladığı eserde Ziyâeddîn olarak zikredilmiştir. (bk. *TDVİA*, C. XIX, s. 18; Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf-Hayati, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*, s. 5.) Vassâf'ın biyografisi birinci ağızdan yazıldığı bu ismin doğru olmadığını gösterir.

²¹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 315.

²² Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 187-203.

²³ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 194.

²⁴ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 316-317.

²⁵ Bk. Semih Ceyhan: “Şuayb Şerefeddin Efendi”: *TDVİA*, C. XXXIX, 2010, s. 223-224.

²⁶ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 317.

intisap etmiş ve on sene kadar terbiyelerinde kalmıştır. Şeyh Şuayb Efendi'nin vefâtının ardından halifesi Şeyh Şehrî Efendi Vassâf'a Gülşeniyye icâzetnamesi vermiştir.²⁷ Gülşeni icâzetnamesi aldıktan sonra yeni bir mürşid-i kâmil arayışına giren Vassâf, Kasımpaşa Uşşâki Âsitânesi şeyhi Mustafa Hilmi Sâfi Efendi'ye intisâp emiştir.²⁸ Vassâf, *Sefîne*'yi yazarken henüz hayatta olan şeyhi Mustafa Sâfi Efendi 1926'da vefat ettikten sonra şeyhin halifelerinden İnegöl Müftüsü Mehmed İzzet Safiyullah Efendi Kasımpaşa Âsitânesi'nde postnişin olmuş ve Vassâf'a seyr u sülûkunu tamamlatıp kendisine hilâfet vermiştir. Vassâf bu olayı *Sefîne*'deki biyografisinin zeyl kısmında zikretmiştir.²⁹ Kasımpaşa Âsitânesi'nde şeyh iken icâzet verdiği halifelerini yine *Sefîne*'nin zeylinde zikretmiştir. Halifeleri; Ali Rıza Zühdî Efendi, Muhammed Ömer Rüşdî Efendi, Ali Osman Sıdkî Efendi ve Ahmedî Hamdî-î Tevfikî Efendi'dir. Hanımlardan Vassâf'tan ikmâl-i sülûk edenler; İffet Sâdika Hanım, Müzeyyen Hanım, Seher Hanım ve Feride Hanım'dır.³⁰

Birçok tarikattan beslenen Hüseyin Vassâf Halvetiyye'ye bağlı olan tarikatlardan Bekriyye, Mısriyye, Gülşeniyye ve Uşşâkiyye'den icâzet almıştır. İcâzet aldığı diğer bir tarikat olan Kâdiriyye'den Kâdiri şeyhi Müştak Baba'nın oğlu Edhem Baba'nın halifesi Şeyh Muhammed Kemter aracılığıyla icâzet almıştır. Şeyh Kemter Efendi, Hüseyin Vassâf'a "*Sumûhî*" lakabını vermiştir. Vassâf'ın beslendiği diğer bir kaynak da Fatih Aşıkpaşa'da bulunan Tâhir Ağa Dergâhı'dır. Nakşibendiliğe bağlı olan bu dergahta Halveti tarikatının kolu olan Uşşâki Şeyh Abdullah Salâhaddîn Efendi medfundur. *Risâle-i Salâhiyye* eserinde bahsettiği gibi Hüseyin Vassâf, Salâhaddîn-i Uşşâki'ye kalbinde derin bir muhabbet beslemiştir. Vassâf burada postnişin olan dostu Ali Behcet Efendi ile de kendi ifadesiyle "kırk senelik karîb hukuk-ı kadîme" olmuştur.³¹ Bu zâta *Risâle-i Salâhiyye*'de de yer vermiştir..³²

Hüseyin Vassâf, İsmâil Hakkı Bursevî ve Niyâzi-i Mısri'ye derin muhabbet beslemiştir. Vassâf, Bursa seyahatlerinde pek çok defa Bursevî'nin türbesini ziyaret etmiş ve ona ithâfen *Kemâlnâme-i İsmâil Hakkı* adıyla müstakil bir eser kaleme almıştır. Niyâzi Mısri için ise *Sefîne*'de yazdığı tercüme-i hâlinde "Hz. Mısri'yi çok severim, ona büyük bir muhabbetim, şiddetli bir meclûbiyyetim vardır. İsm-i mübâreki her nerede

²⁷ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 317-318.

²⁸ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 35-348.

²⁹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 324.

³⁰ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 323-325.

³¹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 320.

³² Hüseyin Vassâf: *Risâle-yi Salâhiyye*: Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar, nr. 2320, 35^b.

yâd olunsa kalb-i fakirânemde âdeta âsâr-ı vecd zuhûra gelir.” diyerek muhabbetini ifade etmiştir. Bursa’daki türbesini çok defa ziyaret etmiş ve bu muhabbetinden dolayı dönemin postnişini tarafından kendisine teberrüken Mısriyye icâzetnâmesi verilmiştir. Kendisi de divân sahibi olan Vassâf, ’ın şiirlerinde Bursevî ve Mısırî’nin etkisi görülür. Bu iki zât Vassâf’ı besleyen iki önemli kaynak olmuştur. Niyâzî-i Mısırî’nin kabrini ziyaret etmek için Limni’ye doğru yola çıkan Vassâf, I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesi ve yolların kapanmasıyla buna muvaffak olamamıştır.³³

Câmiu’t-turuk bir mutasavvıf olan Hüseyin Vassâf, çok çeşitli tarikatlarla münasebette bulunmuş ve beş tarikattan icâzetnâme almıştır. *Sefîne-i Evliyâ*’da farklı tarikatlardan iki bine yakın mutasavvıfun tercüme-i hâlini kaleme alan Vassâf, *Dîvân*’ında bu durumu şöyle ifade eder:

*Bülbül-i şeydâ-yı aşkız Gülşenî Uşşâkîyiz
Reh-revân-ı ehl-i zevkiz Gülşenî Uşşâkîyiz
Ârif-i esrâr-ı tevhîdiz Hudâ’ya çok şükür
Pey-rev-i erbâb-ı sıdkız Gülşenî Uşşâkîyiz
İbtidâ vü intihâ seyrinde cevlân eyleriz
Hisse-yâb-ı cem’ü farkız Gülşenî Uşşâkîyiz
Cür’a-dâr-ı câm-ı feyz-i akdesiz mest olmuşuz
Ez-derûn pür-vecd ü şevkiz Gülşenî Uşşâkîyiz
Mekteb-i ilm-i ledünde eyledik tahsîl-i hâl
Ders-i aşkda ayn-ı meşkiz Gülşenî Uşşâkîyiz
Halvetîyiz, Kübrevîyiz Nûr-bahşî Mevlevî
Nakşbendîyiz Sadîkız Gülşenî Uşşâkîyiz
Sâye-pâk-i Cenâb-ı Ahmed-i Muhtâr’da
Hazret-i Hak ile Hakk’ız Gülşenî Uşşâkîyiz
Biz cemâl-i tâb-nâk-ı Hayrânîyiz Vassâfîyiz
Gıpta-bahş-ı garb u şarksız Gülşenî Uşşâkîyiz³⁴*

Hüseyin Vassâf tarikatların çokluğunu “*min-kıbeli’r-Rahmân*” diyerek Cenâb-ı Hakk’ın rahmetine bağlar. Bir tarikata bağlı kalmayıp tüm tarikatlarla barışık olmuştur.

³³ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 319.

³⁴ Hüseyin Vassâf: *Dîvân*: [Hazırlayanlar:] Mustafa Tatcı, Mehmet Akkuş, İsmail Kasap: Kırkambar Kitaplığı, İstanbul 2012, s. 182.

1.4. Seyahatleri

Hüseyin Vassâf Bey hayatı boyunca gerek memuriyeti döneminde gerekse emekli olduktan sonra birçok yer gezmiştir. Özellikle *Sefîne-yi Evliyâ*'yı yazarken yirmi sene boyunca birçok yere gitmiş; sağ olan mutasavvıflarla bizzat görüşmüş, vefat edenlerin ise haklarında bilgi toplamak için türbe ve tekkelerini dolaşmıştır. Bu gezilerini fotoğraflamış ve notlar tutmayı ihmal etmemiştir; seyahatlerinin bazıları hakkında hatıratlar telif etmiştir.

İki kere gittiği Bursa'ya olan seyahatlerini *Bursa Hâtırâtı* adlı eserinde anlatmıştır. 1906 senesindeki Hac yolculuğunu, Mekke-Medine izlenimlerini anlattığı *Hâtıra-i Hicâziyye* ve bu esere eklediği Suriye ve Filistin yolculuklarını anlattığı *Suriye'de Bir Cevalân* adlı kitapları tarihe ışık tutan önemli eserler arasında sayılabilir.³⁵ Bu eserlerde fotoğraf ve kroki çizimleri kullanması Hüseyin Vassâf'ın araştırmacı ve dikkatli kişiliğini bize göstermektedir.

Vassâf, şeyhi Şuayb Şerefeddin Efendi'yi ziyaret etmek amacıyla Edirne'ye gitmiş ve buradan çeşitli tekke ve türbeleri ziyaret amacıyla Anadolu'da Ankara, Konya, Bandırma, Gönen, Manyas, Gemlik, İzmit, Yalova, Eskişehir, Afyonkarahisar, Uşak, Manisa, Menemen ve İzmir'i dolaşmıştır. Balkanlar'da Siroz, Drama, Selânik, Manastır ve Üsküp'ü; Orta Doğu'da ise Beyrut, Şam, Baalbek, Humus, Hama, Yafa ve Kudüs'ü ziyaret etmiştir. Hac yolculuğu sırasında da Mısır'ın Port Said liman kentiyile, Mekke ve Medine'ye ek olarak Yenbu ve Cidde'ye gitmiştir. Hac yolculuğunun dönüşünde Beyrut ve İzmir'e uğramıştır. Beyrut'u çok beğendiği için Suriye ziyaretleri sırasında ikinci kez Beyrut'a gitmiştir.

Bazı çalışmalarda Vassâf'ın Kum'daki Kumâme Külliyesi'ni ziyaret ettiği belirtilse de Vassâf Kum'a gitmemiştir. Bahsi geçen Kuds-i Kumâme Kudüs'teki meşhur Kıyâmet Kilisesi'nin diğer adıdır.³⁶

1.5. Hüseyin Vassâf Bey'in Şahsiyeti

Kısa süren ömründe iki farklı döneme şahitlik eden Hüseyin Vassâf, devrinin birçok önemli simasıyla arkadaşlık etmiştir. İbnülemin Mahmud Kemal İnal³⁷ bu

³⁵ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf-Hayati, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: s. 12

³⁶ Hüseyin Vassâf: *Vâkıât Keşif Günlüğü*: [Hazırlayan:] Abdullah Taha Orhan: Büyüyenay Yayınları, İstanbul Kasım 2016, s. 28.

³⁷ Bk. Ömer Faruk Akün: "İbnülemin Mahmud Kemal": *TDVİA*, C. XXI, 2000, s. 249-262.

kişilerin başında gelir. Tahirü'l-Mevlevî³⁸, Suûdü'l-Mevlevî³⁹, Üsküdar Mevlevîhânesi postnişini Ahmed Remzi Dede (Akyürek)⁴⁰, Mehmet Ali Aynî⁴¹, Tâhir Ağa Tekkesi şeyhi Ali Behcet Efendi⁴² ve Halil Nihat Boztepe⁴³ Vassâf'ın sıkı münasebette olduğu zevât arasında sayılabilir.⁴⁴ Vassâf bu isimlerden İbülemin Mahmud Kemal Bey ve Ahmed Remzi Dede adına müstakil bir biyografik eser telif etmiştir. Mahmud Kemal Bey ve Hüseyin Vassâf'ın dostluğu genç yaşlarında başlamış ve ömürleri boyunca görüşmeye devam etmişlerdir. Vassâf, Mahmud Kemal Bey'e *Sefîne*'de bir Nakşibendî-Hâlidi mutasavvıfı olarak yer vermiştir.⁴⁵ *Kemâlü'l Kemâl* adlı eseri de bu vesileyle ortaya çıkmıştır. Bu eserde Hüseyin Vassâf hiçbir detayı anlatmadan Mahmûd Kemal Bey'i anlatmıştır. Aynı zamanda kendi hayatı hakkında da bilgi edinebileceğimiz önemli bir eserdir.⁴⁶

Hüseyin Vassâf, Mehmet Akif Ersoy⁴⁷ ve Said Hali Paşa⁴⁸ gibi dönemin İslamcı görüşü savunan aydınlarıyla İbnü'l-Emin üzerinden bir ilişki kurmuş olsa da kendi tasavvuf dünyasında kalmayı tercih etmiştir. Vassâf ve İbnü'l-Emin bürokrasinin tam ortasında yer almışlarsa da siyasete hiçbir zaman bulaşmamışlardır. İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl Bey ile birlikte “her şeyi tasavvuf etrafında ara”mışlardır.⁴⁹

İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl Bey, Vassâf'ın kişiliği hakkında şu yorumda bulunur:

“Hüseyin Vassâf merhûm, çocukluğundan beri kemâl-i salâh u takvâ ile mevsûf, emsâli nadir bir merd-i kâmil ve ehl-i hakikat u tarikat bir âşık-ı sâdık idi. Mehâsin-i ahlâkın mücessem numûnesi idi. Fart-ı tevazû, sehâ ve mürüvvet, hayra delâlet, muhtâcîne muâvenet, sıdk u istikâmet, nâmus ve iffet, bilmediğini öğrenmeye gayret, ilme ve ehline hürmet ve hüsn-i hâl ashâbına fedâkârâne hizmet, ibâdullaha şefkat, onun şîâr-ı mahsusı idi.⁵⁰”

Tâhirü'l-Mevlevî de aynı görüştedir:

³⁸ Bk. Âlim Kahraman: “Tâhirülmevlevî”: *TDVİA*, C. XXXIX, 2010, s. 407-409.

³⁹ Bk. Sezâî Küçük: *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*: Vefa Yayınları, İstanbul 2007, s. 416.

⁴⁰ Bk. Hasibe Mazioğlu: “Akyürek, Ahmed Remzi”: *TDVİA*, C. II, 1989, s. 304.

⁴¹ Bk. İsmail Arar: “Aynî, Mehmet Ali”: *TDVİA*, C. IV, 1991, s. 273-275.

⁴² Bk. Nihat Azamat: “Ali Behcet Efendi”: *TDVİA*, C. II, 1989, s. 382-383.

⁴³ Bk. Mustafa İsmet Uzun: “Boztepe, Hall Nihat”: *TDVİA*, C. VI, s. 322, 323.

⁴⁴ Bk. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı: “Hüseyin Vassâf”: *TDVİA*, C. XIX, s. 18.

⁴⁵ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. II, s. 376-393.

⁴⁶ Vassâf ve İbnü'l-Emin'in dostluğu için ayrıca bk. İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl İnal: “*Son Asır Türk Şairleri*”: C. IV, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988, s. 1957-1962.

⁴⁷ Bk. M. Orhan Okay, M. Ertuğrul Düzdağ: “Mehmet Âkif Ersoy”: *TDVİA*, C. XXVIII, 2003, s. 432-439.

⁴⁸ Bk. M. Hanefi Bostan: “Said Halim Paşa”: *TDVİA*, C. XXXV, 2008, s. 557-560.

⁴⁹ Hüseyin Vassâf, *Kemâlü'l-Kemâl*: (Fatih M. Şeker'in girişi), Dergâh Yayınları, İstanbul 2009, s. 55.

⁵⁰ İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl İnal: “*Son Asır Türk Şairleri*”: C. IV, s. 1958.

“Merhûm hakîkaten asfîyâ-yı ümmetten idi. Dervîşliği dolayısıyla tevazu’u ve hüsni-ahlâkı gıpta edilecek bir dereceye varmıştı.⁵¹”

1.6. Vefatı

Hüseyin Vassâf, ömürünün son demlerinde kış aylarını İstanbul Vezneciler’deki Tekke Sokağı’ndaki evinde, yazları ise Suadiye’deki yazlığında geçirmiştir.⁵² 22 Ekim 1929’da Arnavutköyü’ndeki evinde damar sertliğinden vefât etmiştir. Vasiyeti üzerinde Rumeli Hisarı Kabristanı’na defnedilmiştir.⁵³

Tâhirü’l-Mevlevî, Vassâf hakkında şu vefât manzûmesini yazmıştır:

*Ber-muktezâ-yı hikmet-i takdîr-i Kibriyâ
Bir ârifin hayât-ı demi buldu intihâ
Mîr-i Hüseyin-meşreb ü vassâf-ı ehl-i Hak
Kıldı cihân-ı kurb-ı İlâhi’ye i’tilâ
Olmuş idi hayâtı onun halka nef’-i mahz
Hulk-ı Hudâ olurdu cemâlinde rûşenâ
Yapmış idi sefine velîler rükûbuna
Kendi idi o keştî-i Hak üzre nâ-hudâ
Girdâba hiç düşürmedi fülk-i hayâtını
Daldı muhît-i zâta olup vahdet-âşinâ
Her ân ü lâhza şaş’a-i mihr-i vasl ile
Bulsun revân-ı pâk ü musaffâsı incilâ
Çıktı semâ-yı sâbi’a gülbank-i makdemi
Vardı Cenâb-ı Hazret’e Vassâf-ı evliyâ⁵⁴*

Su’udü’l-Mevlevî’nin tarihi ise şudur:

*Da’vet-i Hak’la bir velî-sîret
Oldu lâhik kirâm-ı eslâfe
Mazhar-ı izz-i vasl olur târih
Îtilâ-yı Hüseyin-i Vassâf’a⁵⁵*

⁵¹ Tâhirü’l-Mevlevî: *Şair Anıtları*: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, nr. 1168, s. 32-33.

⁵² Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C V, s. 332.

⁵³ Vefât ilanı için bk. *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Teşrin-i sâni 1929, s. 4.

⁵⁴ Tâhirü’l-Mevlevî: *Şair Anıtları*: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, nr. 1168, s. 32-33.

⁵⁵ İbnü’l-Emin Mahmûd Kemâl İnal: “*Son Asır Türk Şairleri*”: C. IV, s. 158.

2. ESERLERİ

Hüseyin Vassâf kısa ömrüne otuzdan fazla eser sığdırmıştır. Son derece üretken ve titiz çalışan bir müelliftir. Eserlerinde tüm kaynaklara müracaat etmeye çalışmış, dipnotlar yerleştirerek kaynak göstermiş ve tasnifler yapmıştır. Eserlerinde fotoğraf da kullanması onu 20. yy'daki çağdaşlarından ayıran önemli bir özelliğidir. Yirmi yıl boyunca yazımı için çalıştığı en önemli eseri olan *Sefîne-yi Evliyâ*'da iki bine yakın mutasavvıfın hayatına yer vermiştir. Bunlardan hayatta olanlarıyla bizzat görüşmüş, vefat edenler hakkında ise güvenilir kaynaklardan bilgi toplamaya çalışmıştır.

Hüseyin Vassâf'ın büyük bir kütüphanesi vardır ancak Aksaray'da oturduğu evi yanınca aralarında kendi yazdığı bazı eserleri de yanmıştır. Yangından önce beş yüz cilt kitabı Bayezid Kütüphanesi'ne bağışlayarak yanmaktan kurtarmıştır.⁵⁶

1925 senesinde tekkeler kapatıldığında Hüseyin Vassâf, Kasımpaşa Uşşâkî Tekkesi şeyhi idi. Harf inkılabı olmadan az önce eserlerinin basılması için anlaşmalar yapmış ancak bastırمامıştır. Merhûmun bu eserleri Latin harflerine çevirmeye ise ömrü yetmemiştir. Kitaplarının yazma müellif hattı nüshalarının çoğu (*Risâle-yi Salâhiyye* de bu eserlerden biridir.) oğlu Suat Erler tarafından Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır. Tâhir Ağa Dergâhı'ndan intikal eden eserlerin bazıları ise Çemberlitaş Dönem Sokak'taki Karababa Tekkesi'ndedir.

Vassâf eserlerinde şu imzaları kullanmıştır:

Bir abd-i nâkısı'l-kemâl ve kâmili'l-vebâl el-Hac Hüseyin Vassâf-ı Gülşen-i Uşşâk-i Mısrî.

Ene'l-fakîrî'l-hakîr Hüseyin Vassâf-ı Gülşen-i Uşşâkî-i Müştâkî el-muhtâc ilâ rahmeti'llahi Te'âla.

Hüseyin Vassâf-ı Gülşenî-i Uşşâkî-i Mısrî-i Halvetî.

Dervişlerin kemteri, Uşşâkîlerin ahkarı, bâbu'llahın efkârı Hüseyin Vassâf-ı bî-evsâf, herhalde muhtâc-ı eltâf.⁵⁷

Tarikat-ı aliyye-yi Halvetiyye-yi Uşşâkiyye fukarâsından el-Hac Hüseyin Vassâf-ı Sumûhî.

El-Fakîr el-Hac Hüseyin Vassâf-ı Uşşâkî.

⁵⁶ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C V, s. 318.

⁵⁷ Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf-Hayati, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: s. 17.

Hüseyin Vassâf'ın eserleri şunlardır:

2.1. Şerh-i Esmâr-ı Esrâr Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr

Hüseyin Vassâf'ın “pek büyük bir emekle vücûda geldi”⁵⁸ dediği bu eserinde iki bine yakın sufinin biyografisi yer alır. Sufileri tarikatlarına göre tasnif ettiği bu kitap beş ciltten oluşan hacimli bir eserdir.

Eseri 28 Şubat 1903'te sahaflarda eline geçen Mehmed Sâmi Sünbülî Efendi'nin 54 sayfalık Esmâr-ı Esrâr isimli eserini şerh etmek amacıyla yazmaya başlamışsa da eser şerh olmaktan çıkmış ve beş ciltlik önemli bir tasavvuf tarihi kitabı haline gelmiştir. Müsveddesini 7 Ekim 1923'de tamamlamıştır. Eseri temize çekince şu târihi düşmüştür:

*Çıkıp isnâ aşer târihini şöyle ettiler tebyîn
Sana ikrâm-ı Hak'tur himmet-i şeyh bilmiş ol Vassâf*

Bu târihten anlaşıldığı üzere eserin temize çekilmesi 8 Ocak 1925'te tamamlanmıştır.⁵⁹

Eser ilk defa 1990 yılında Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz tarafından neşre hazırlanmış, Sehâ Neşriyât tarafından ilk iki cildi basılmıştır. Nâşirlerin ifadesine göre eserin basımı yayınevi tarafından aceleye getirilmiş ve eksik kalmıştır. Öyle ki esere bir önsöz dahi yazamamışlardır.⁶⁰ Eser 2006 yılında bu defa tam olarak Kitabevi Yayınları tarafından Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz'ın hazırlanmasıyla basılmıştır.

2.2. Esrâr-ı Kur'âniyye'den Bir Nebze

İsmâil Hakkı Bursevî'nin *Rûhü'l-Beyân* isimli tefsirinden Yâsin-i Şerif kısmının tercümesidir. Arkadaşı Ahmet Nazmi ile birlikte yazmıştır ve büyük bir cilttir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde 2312 numarada bulunmaktadır, neşredilmemiştir.

2.3. Güldeste-i Hakikat

Rûhü'l-Beyân 'dan ikinci cüzün tercümesidir. Henüz neşredilmemiştir.

⁵⁸ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C V, s. 327.

⁵⁹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. I, s. XXXV.

⁶⁰ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. I, s. XIV.

2.4. *Kitâbü'l- Külliyyât*

Gazzîzâde Abdüllatif Efendi'nin tefsiri olan *Fütûhât-ı Kenzü'l-Kur'ân*'dan alınmış bazı konuları içeren bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde 2318 numarada bulunmaktadır, neşredilmemiştir.

2.5. *Hâtıra-i Hicâziyye*

Haremeyni ziyareti esnasında gözlemlerini ve yaşadığı manevi zevki anlattığı bir eserdir. Zeylinde *Suriye'de Bir Cevalân* adlı seyahatnamesi bulunur. 2011 yılı içinde iki ayrı yayınevi tarafından neşredilmiştir. Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'ndeki tebyiz edilmemiş müellif hattı nüshadan Cemal Çiftçi tarafından yapılmış neşir⁶¹ ve Vassâf'ın torunlarından alınan ve Mehmet Akkuş tarafından hazırlanan neşirdir.⁶²

2.6. *Ravza-i Sâdâtın Bir Şemme*

Eserde Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin biyografisi ve menkıbeleri anlatılmıştır. Üzerinde çok çalışmıştır ancak bir Rifâî şeyhinin elinde kaybolmuştur.⁶³

2.7. *Bursa Hâtırası*

1896 ve 1901'de gittiği Bursa hakkında seyahatnamesidir. Eser 2010 yılında Mustafa Kara ve Bilâl Kemikli tarafından neşredilmiştir.⁶⁴

2.8. *Tertîb-i Cedîd Coğrafya-yı Umûmi*

İlk iki cilde yangında yanan bu eserin birinci cildi için Maarif Nezâreti'nden izin alınmış ve müellif hayattayken basılmıştır.⁶⁵

2.9. *Hulâsa-i Coğrafya*

1309/1891'de İstanbul'da basılmış, az vakitte satılmıştır.⁶⁶

2.10. *Müntehâbât-ı Esrâr-ı İrfân*

Vassâf'ın okumuş olduğu kitaplardan derlemiş olduğu bilgileri içeren bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2314 numarada kayıtlıdır, neşredilmemiştir.

⁶¹ Bk. Hüseyin Vassâf: *Hicaz Hâtırası*: [Hazırlayan:] Cemil Çiftçi: Kurtuba Kitap, İstanbul 2011.

⁶² Bk. Hüseyin Vassâf: *Hicaz Hâtırası*: [Hazırlayan:] Mehmet Akkuş, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2011.

⁶³ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 328.

⁶⁴ Bk. Hüseyin Vassâf: *Bursa Hâtırası*: [Hazırlayan:] Mustafa Kara, Bilal Kemikli: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2010.

⁶⁵ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C V, s. 328; Kurnaz-v.dgr. a.g.e. s. 20.

⁶⁶ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C V, s. 328; Osmanzâde Hüseyin Vassâf: *Hulasa-i Coğrafya-yı Umumi*: Serviçen Matbaası, İstanbul 1309.

2.11. *Dîvân*

Hüseyin Vassâf'ın şiirlerini topladığı 265 sayfalık bir eserdir. Müellif hattı tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2311 numaradadır. Eser önce İsmail Kasap tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.⁶⁷ Daha sonra Mehmet Akkuş, İsmail Kasap ve Mustafa Tatçı tarafından yayına hazırlanarak Kırkambar Yayınları tarafından basılmıştır.⁶⁸

2.12. *Gülzâr-ı Aşk*

Süleymân Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* isimli *Mevlid*'inin şerhidir. Büyük bir eser olup âşıkâne yazılmıştır.⁶⁹ Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2315 numarada kayıtlıdır. Mustafa Tatçı, Mûsâ Yıldız ve Kaplan Üstüner tarafından hazırlanıp 2006 yılında neşredilmiştir.⁷⁰

2.13. *Vesîletü'n-Necât*

Süleyman Çelebi ve *Mevlid*'i üzerine yazılmış bir incelemedir. Bursalı Mehmed Tâhir Bey'in isteği üzerine Sırât-ı Müstakim'de yayınlanmış iki yazısının genişletilmesiyle meydana gelmiştir. Müellif hayattayken basılmış ve ilgi görmüştür.⁷¹

2.14. *Mürâselât*

Şeyh Şerâfedîn-i Gülşenî'nin mektuplarını ve biyografisini içeren bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2310 numaradadır. Mehmet Akkuş tarafından yayına hazırlanmıştır.⁷²

2.15. *Mehmed Tâhir Bey*

Bursalı Tâhir Bey hakkında yazılmış bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2324 numarada kayıtlıdır, neşredilmemiştir.

2.16. *Muhammed Esad Dede*

Vassâf'ın hocalarından biri olan Mevlevî Esad Dede hakkında yazılmıştır. Esad Dede'nin tercüme-i hâli ve bazı şiirleri yer alır. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma

⁶⁷ Bk. Hüseyin Vassâf: *Dîvân*: : [Hazırlayan:] İsmail Kasap: *Hüseyin Vassâf ve Dîvân'ı*: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.

⁶⁸ Bk. Hüseyin Vassâf: *Dîvân*.

⁶⁹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C V, s. 328.

⁷⁰ Bk. Hüseyin Vassâf: *Mevlid Şerhi Gülzâr-ı Aşk*: [Hazırlayanlar:] Mustafa Tatçı, Mûsâ Yıldız, Kaplan Üstüner: Dergâh Yayınları, İstanbul 2006.

⁷¹ Bk. Hüseyin Vassâf: *Vesîletü'n-Necât*: Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul 1329.

⁷² Hüseyin Vassâf: *Mürâselât*: [Hazırlayan:] Mehmet Akkuş: *Gül Bahçesinden Mektuplar Mürâselât*: H Yayınları, 2016.

Bağışlar Bölümü'nde numara 2098/2324; Ragıp Paşa Bölümü numara 3287/1293; Millî Kütüphane MFA numara 06 1569'da bulunmak üzere birkaç nüshası vardır. Azime Merve Başkan tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.⁷³

2.17. *Risâle-i Hayriyye*

Beşiktaş'da Yahyâ Efendi Dergâhı şeyhi Hasan Hayri Efendi'nin tercüme-i hâlidir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2326 numaradadır, neşredilmemiştir.

2.18. *Risâle-i Şevkiyye*

Kaygusuz şeyhi Mustafa Şevki Efendi'nin tercüme-i hâlidir. Neşredilmemiştir.

2.19. *Risâle-i Müştâkıyye*

Kâdiri şeyhi Müştak Baba ve oğlu Edhem Baba'nın hayatları ve halifeleri hakkında yazılmış bir eserdir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2320 numarada ve Ankara Millî Kütüphanesi'nde olmak üzere iki nüshası vardır. Sinan Doğan Ankara'daki nüshayı esas alarak hazırlayıp neşretmiştir.⁷⁴

2.20. *Risâle-i Salâhiyye*

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında yazılmış bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2320 numarada *Risâle-i Müştâkıyye* adlı eserin devamında bulunur.⁷⁵

2.21. *Vâkıât*

Vassâf'ın kendi sülûkunda yaşadığı manevi halleri anlattığı eseridir. Şeyhi Mustafa Hilmi'nin isteğiyle yazmıştır. Eser Süleymaniye Kütüphanesi mikrofilm arşivi 2978 numarada kayıtlıdır. Abdullah Taha tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış ve sonrasında neşredilmiştir.⁷⁶

2.22. *Tevfik-nâme*

Seyyid Ahmed Tevfik Bey hakkında manzum-mensur karışık olarak yazılmış bir eserdir. Neşredilememiş ve esere ulaşılamamıştır. Yangında kaybolduğu tahmin edilmektedir.

⁷³ Hüseyin Vassâf: *Muhammed Es'ad Dede*: [Hazırlayan:] Azime Merve Başkan: *Hüseyin Vassâf'ın Es'adnâme İsimli Eseri (Metin-İnceleme)*, MÜSBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

⁷⁴Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Müştâkıyye*: : [Hazırlayan:] Sinan Doğan: Kırkambar Kitaplığı, İstanbul 2012.

⁷⁵ Eser hakkında geniş bilgi ikinci bölümde verilecektir.

⁷⁶ Hüseyin Vassâf, *Vâkıât, Keşif Günlüğü*..

2.23. *Kemâlü'l-Kemâl*

İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl Bey'in hususi, dini, edebî , ictimâî ve siyasi hayatına dâir yazılmış altı yüz varaktan oluşan bir eserdir. Nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi İbnü'l-Emin Kitapları Ty. 3314 numarada bulunur. Eser Fatih M. Şeker ve İsmâil Kara tarafından yayına hazırlanmıştır.⁷⁷

2.24. *Remzî-nâme*

Üsküdar Mevlevî şeyhi Ahmed Remzî Dede Hazretleri hakkında yazılmış bir eserdir. Eserin nüshasının kimde olduğu belli değildir. Bir fotokopisi Hasibe Mazıoğlu'ndadır. Eser Yakup Şafak tarafından hazırlanarak neşredilmiştir.⁷⁸

2.25. *Mirâtü'l-Kemâl*

İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl Bey'in "Ey rûh-ı müşahhas ki bütün cânlara cânsın" diye başlayan natının şerhidir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 2321 numarada kayıtlıdır.

2.26. *Şerh-i Kıta-i Kemâliyye (nâm-ı diğer: Feyzü'l-Kemâl)*

İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl Bey'in bir kıtasının şerhidir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 2321 numarada kayıtlıdır. *Mir'âtü'l-Kemâl* ile birlikte Muammer Cengiz tarafından yayına hazırlanmıştır.⁷⁹

2.27. *Sûriye'de Bir Cevalân*

1329/1911 senesinde Halep, Hama, Humus, Trablusşam, Beyrut, Şam, Yafa, Kudüs ve çevresine yaptığı gezileri anlatır. Mehmet Akkuş tarafından hazırlanmış ve Kubbealtı Neşriyat tarafından yayınlanmıştır. Vassâf'ın da hazırladığı gibi *Hicaz Hâtrâsı*'nın sonuna eklenmiştir.⁸⁰

2.28. *Kemâl-nâme-i Şeyh Hakkî*

Bursalı İsmâil Hakkî-i Celveti Hazretleri hakkında bir ciltten oluşan bir eserdir. Müellif hattı yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2324 numaradadır. Murat Yurtsever tarafından hazırlanarak neşredilmiştir.⁸¹ Vassâf'ın

⁷⁷ Hüseyin Vassâf: *Kemâlü'l-Kemâl*: [Hazırlayanlar:] Fatih M. Şeker, İsmâil Kara: Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.

⁷⁸ Hüseyin Vassâf: *Remzî-nâme*: [Hazırlayan:] Yakup Şafak: Tekin Kitabevi, Konya 2006.

⁷⁹ Hüseyin Vassâf: *Tasavvufî Şiir Şerhleri: Feyzü'l-Kemâl ve Mir'âtü'l-Kemâl*: [Hazırlayan:] Muammer Cengiz: Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.

⁸⁰ Hüseyin Vassâf: *Hicaz Hâtrâsı*: s. 316-366.

⁸¹ Hüseyin Vassâf: *Kemâlnâme-i İsmâil Hakkî*: [Hazırlayan:] Murat Yurtsever: Arasta Yayınları, Bursa 2000.

ifadesiyle en mûteber olan nüsha esas alındığı için bu eser önemlidir. Eser Ömer Özkan tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.⁸²

2.29. Lücec-i Asrî Şerh-i Kelâm-ı Mısri

Hz. Niyâz-i Mısri'nin "İlim bahri vücûd esdâfının dür-dânesiyim ben" nutkunun şerhidir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 2319 numarada kayıtlıdır.

2.30. Gül-zâr-ı Şâdî-i Der-beyân-ı Menâkıb-ı Emîn-i Tokâdî

Vassâf'ın deyimiyle *Sefîne-i Evliyâ*'dan istihsânen yazılmış bir eserdir, Mehmed Emin Tokâdî'nin hayatını anlatır. Müellif hattı nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 2315 numarada kayıtlıdır.

2.31. İncilâ-yı Mirât-i Hakîkât

Niyâzi Mısri'nin "Halk içre âyineyim" ve "İbn-i vaktim ben abu'l-vakt olmazam" nutklarının şerhidir. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü 2313 numarada kayıtlıdır.

2.32. Aynü'l-Hayât (nâm-ı diğeri Mirât-ı Mücellâ-yı Hakîkât)

Mehmet Ali Aynî hakkında yazılan bir eserdir. Eseri bastırmadan önce okuyup değerlendirmesi için Mehmed Ali Aynî Bey'e göndermiştir. Eser basılmadan Hüseyin Vassâf Bey vefat etmiştir.

Yayınlanmış Makale ve Şiirleri⁸³

"Şeyh İbrâhim Efendi Hazretleri": Mahfil, II/23-24, s. 204-205, 222-227.

"Şeyh Şemsi Efendi Hazretleri": Mahfil, III/28-29, s. 88-89, 112-113.

"Şeyh Osman ve Mehnet İzzi Efendiler": Mahfil III/32, s. 146-147.

"Gazel (Hayranıyız redifli)": Mahfil, III/35, s. 167.

"Hacı Ahmet Şükrü Efendi Hazretleri": Mahfil, V/52, s.67.

"Hissî Bir Tarih Makalesine Lâhika": Mahfil, V/53, s. 90.

"Mevlid-i Süleyman Çelebi Hazretleri": Sırât-ı Müstakîm, IV/79, s. 9-10.

⁸² Ömer Özkan: *Hüseyin Vassâf Hayâtı, Eserleri ve Kemâl-nâme-i Hakkı Adlı Eseri*: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.

⁸³ Hüseyin Vassâf: *Mevlid Şerhi*: [Hazırlayanlar:] Mustafa Tatcı, Musa Yıldız, Kaplan Üstüner: Dergâh Yayınları, İstanbul 2006.

“İlk Mevlid-i Şerif Cemiyeti Ne Zaman Teşekkül Etti?": Sırât-ı Müstakîm, IV/80, s. 24-25.

“Tulû-i Nûr-i Hudâ": Sırât-ı Müstakîm, IV/81, s. 45-47.

“Ziyaret-i Ravza-i Mutahhara": Sırât-ı Müstakîm, IV/84, s. 102-103.

“Şehr-i Recebin İlk Cuma Gecesi": Sırât-ı Müstakîm, IV/96, s. 307-308.

“Mirac-ı Şerif Münasebetiyle": Sırât-ı Müstakîm, IV/100, s. 370-371.

“Hicaz Valisi Beyefendi'ye Açık Mektup": Sırât-ı Müstakîm, V/111, s. 122-123.

“İstikâmet": Sırât-ı Müstakîm, V/114, s. 166-167.

“Sırât-ı Müstakîm Vasıtasıyla Bursa Mebusu Muhterem Tahir Beyefendi'ye": Sırât-ı Müstakîm, VI/133, s. 38, 39.

“Mekâtib-i Evkaf Nâzır-ı Muhteremine Bir Rica": Sırât-ı Müstakîm, VI/145, s. 236.

“Nat-ı Şerîf (Eyler redifli)": Cerîde-i Sûfiyye, III/56, s. 93.

“Nat-ı Şerîf (Bana redifli)": Cerîde-i Sûfiyye, III/57, s. 103.

“Nat-ı Şerîf (Aşkından redifli)": Cerîde-i Sûfiyye, III/58, s. 111,

“Nat-ı Şerîf (Muhammed redifli)": Cerîde-i Sûfiyye, III/59, s. 121.

“Nat-ı Şerîf (Rasûlu'llah redifli)": Cerîde-i Sûfiyye, III/60, s. 133.

“Nat-ı Şerîf (Rasûlu'llah redifli)": Cerîde-i Sûfiyye, III/62, s. 157.

“Hz. Mısırî Niyâzî'ye (şiiir)": Cerîde-i Sûfiyye, III/65, s. 188.

“İstimdâd (şiiir)": Cerîde-i Sûfiyye, III/66, s. 199.

“Huzûr-ı Saâdette (şiiir)": Cerîde-i Sûfiyye, III/67, s. 208.

“Hazret-i Mevlânâ'ya (şiiir)": Cerîde-i Sûfiyye, III/92, s. 256.

“Hz. Celâleddîn-i Rûmî (şiiir)": Cerîde-i Sûfiyye, III/75, s. 267.

“Şeyh Osman Şemsi Efendi Hazretleri": Cerîde-i Sûfiyye, III//75, s. 286-287; III/78, s.317.

“Sâhib-i Tarîkat Hz. Pîr-i Şaban-ı Velî": Cerîde-i Sûfiyye, III/81, s. 348.

“Karabaş Velî Hazretleri": Cerîde-i Sûfiyye, III/86, s. 397.

- “Şeyh Mustafa Manevî Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/87, s. 407-408.
- “Hazret-i Nasûhî”: Cerîde-i Sûfiyye, III/88, s. 416-417.
- “Üsküdarlı Şeyh Nuri Efendi Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/90, s. 434.
- “Kuşadalı İbrahim Efendi Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/91, s. 444.
- “Bosnevî Hacı Tevfik-i Şabanî Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/92, s. 452.
- “Şeyh Kâmil ve Âlim Yakup Han Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/95, s. 483.
- “Şeyh Mehmed Necîb Efendi Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/96, s. 493-494.
- “Şeyh Mustafa Zekâi Efendi Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/97, s. 5-6.
- “Hasan Ünsî Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/98, s. 19-20.
- “Mahrem-i Serâir-i Sübhânî-i Şeyh Mustafa Enver-i Şabânî Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/99, s. 32-33.
- “Müteahhirîn-i Urefâ-yı Şabâniyyeden Kâmil Efendi Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/100, s. 47-48.
- “Bandırmalı Şeyh Hâşim Mustafa Efendi Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, III/104, s. 116.
- “Şeyh İbrâhîm Nakşî Sünbülî k.s.”: Cerîde-i Sûfiyye, IV/105, s. 123.
- “Hoca Ali er-Rûmî Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, IV/106, s. 132.
- “İbrâhîm Ümmî Sinân Hazretleri”: Cerîde-i Sûfiyye, IV/107, s. 138-139.

II. BÖLÜM

RİSÂLE-İ SALÂHİYYE

1. RİSÂLE-İ SALÂHİYYE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde yaşamış bir Türk aydını olan Hüseyin Vassâf; *Sefîne-i Evliyâ* adlı biyografik eserini yazarken bu eser için topladığı bilgilerle birçok müstakil eser de meydana getirmiştir. *Risâle-i Salâhiyye* de bu eserlerinden biridir. Vassâf, Uşşâkî şeyhi olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'ye manevi bir bağlılık hissetmiştir. *Sefîne*'de Uşşâkîler başlığı altında yer verdiği Hazret-i Şeyh Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî bölümünde *Risâle-i Salâhiyye*'den şöyle bahseder: “*Bu zât-ı muhtereme o kadar hürmetim, o derece muhabbetim vardır ki, ism-i şerîfi yâd olursa kalb-i fakîrânem ihtizâza gelir. Sevdim hem çok sevdim. Vaktiyle Sefîne-i Evliyâ için hazırladığım tercüme-i hâlini bi'l-âhare tevsî ile Risâle-i Salâhiyye nâmı altında bir kitap yazdım.*”⁸⁴

Elimizde eserin müellifin el yazısıyla olan tek nüshası vardır. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümü'nde 2320 numarada kayıtlı olan *Risâle-i Müştâkiyye* adlı eseriyle aynı ciltte bulunur. 36 varaktan oluşan ve 1341 tarihli nüshada iki tane de boş sayfa vardır. Eserin tertibi şöyledir: Hüseyin Vassâf'ın mukaddimesi, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin tercüme-i hâli, Seyyid Mehmed Tâhir Ağa⁸⁵'nin tercüme-i hâli ve Tâhir Ağa Tekkesi⁸⁶ hakkında bilgi, Müstakimzâde Süleymân Efendi'nin Hazret-i Salâhi'nin vefatı için söylediği tarihler, Şeyh Safvet Efendi'nin Hazret-i Salâhi için yazdığı medhiyye, silsile-yi tarikat-ı Uşşâkkiyye, Nâşid Beg merhumun *Târîh-i Enverî*'de Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında görülen manzûmesi, Hazret-i Salâhi'nin Hekîmoğlu Ali Paşa hakkında yazdığı mersiyye⁸⁷, Şeyh Behcet Efendi'de bulunan ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin bendesi Osman tarafından yazılmış olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatı hakkında bilgiler içeren vesika, Hazret-i Salâhaddîn'in eserlerinin adı ve haklarında kısa bilgiler, *Mevâki'un-Nücûm Şerhi*'nin mukaddimesinin tercüme edilmiş hali, Hazret-i Şeyh İbrâhim Hazretleri⁸⁸'nin kısa bir tercüme-i hâli, Şeyh Muhammed Şükrî ve Muhammed

⁸⁴ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 429.

⁸⁵ Bk. Ahmet Vefa Çobanoğlu: “Mehmed Tâhir Ağa”: *TDVİA*, C. XXVIII, 2003, s. 235, 536.

⁸⁶ Bk. M. Baha Tanman: “Tâhir Ağa Tekkesi”: *TDVİA*, C. XXXIX 2010, s. 394, 395; ayrıca bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 445, 446.

⁸⁷ Bu mersiyye Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin dîvânında yoktur, Hüseyin Vassâf teberrüken bu esere eklemiştir.

⁸⁸ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. II, s. 211-214.

Feyzullah Efendiler⁸⁹,in tercüme-i hâlleri, Ali Behcet Efendi⁹⁰,nin tercüme-i hâli, Ali Behcet Efendi'nin Nakşî silsileleri, son olarak hatîme, bir lâhika ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî münâsebetiyle Hüseyin Vassâf'ın *Metâli 'u 'l-Âliye-nâm* eser için yazdığı bir yazısı bulunur. Eserde Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin yazdığı natlar, manzumeler vardır. Hüseyin Vassâf'ın da Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî ve eserde adı geçen kişiler için yazdığı manzumeleri vardır. Eserin genel çerçevesine baktığımızda Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatından bahseder ve onun şiirlerine yer verir.

Eserde *Dîvân-ı Hazret-i Ali, Târîh-i Enverî, Hadîkatü'l-Cevâmi, sicil-i Osmanî* gibi birçok kaynaktan alıntı yapmış ve gerek eser içinde gerekse dipnotlarda bunları belirtmiştir.⁹¹ Eserde Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, İbrâhim Hayrâni Efendi ve Muhammed Feyzullah Efendi'nin kabri ve Şeyh Behcet Efendi'nin fotoğrafları da yer alır.

2. RİSÂLE-İ SALÂHİYYE'YE GÖRE ABDULLAH SALÂHADDİN-İ UŞŞÂKÎ⁹²

2.1. Hayatı

2.1.1. Doğumu ve Ailesi

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin mahlası Salâhî olup Salâhaddîn-i Uşşâkî ve Salâhaddîn-i Abdî olarak da anılmıştır. Bugün Yunanistan sınırları içinde kalan ve Gölikestriye olarak da bilinen Kesriye'de 1117 yılına dünyaya gelmiştir. Bazı eserlerde doğum yerine Balıkesir denmişse de doğrusu Kesriye'dir. Doğum tarihi için de 1130 yazılmış olsa da esas doğum tarihi 1117'dir.⁹³

Pederinin adı Muhammed Abdülaziz'dir ve kendisi Bosnalıdır. Bosna'dan Kesriye'ye hicret etmiş ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî burada doğmuştur. Muhammed Abdülaziz kâtiptir⁹⁴ ve oğlunu da bu meslekte yetiştirmek istemiştir.⁹⁵

⁸⁹ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. II, s. 214-215.

⁹⁰ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. II, s. 216-226.

⁹¹ Risâle-i Salâhiyye'yi hazırlarken metin bölümünde müellifin dipnotları ve bizim dipnotlarımızın ayırt edilebilmesi için bizim dipnotlarımız italik yazıyla gösterilmiştir.

⁹² Risâle-i Salâhiyye adlı eser Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında yazılmış biyografik bir eserdir ve onun hayatı hakkında tüm bilgileri içerir. Bu bölümde amacımız onun hayatını anlatmak değil eserin bir tahlilini yapmak ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında derli toplu bilgilere yer vermektir. Aksi takdirde diğer bölümde verilecek olan Risâle-i Salâhiyye metniyle tekrar düşmüş olacağız.

⁹³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 2^b-3^a.

⁹⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 2^b.

⁹⁵ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 3^a.

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin zevcesi Edirnevî Cemâleddîn Hazretleri'nin kerimesidir ve nesebleri seyyiddir.⁹⁶ Eyüp civarında bir evde otururken evlenip Savaklar'daki dergâha yerleşmiştir. Evlendikleri sırada Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin yaşı kırkı bulmuştur.⁹⁷ Seyr u sulûku sırasında hayret makamında iken dünyayı umutmuş, saçı sakalı uzamış ve sohbetten kesilmiştir. Bu hâl onda tam yedi sene sürmüş ve zevcesi bu dönemde ona hizmette kusur etmemiştir.⁹⁸

Evliliğinden iki erkek evladı olmuştur. Büyük oğlu Muhyiddîn, küçük oğlu ise Mehmed Ziyâeddîn'dir.⁹⁹ Mehmed Ziyâeddîn Efendi'nin doğum tarihi kendi dîvânında Rebiyülâhir 1169 olarak geçse de bu tarih muammalıdır. Muhyiddîn, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'den önce vefat etmiştir ve ondan sonra Mehmed Ziyâeddîn postnişin olmuştur. Mehmed Ziyâeddîn Efendi dergâha otuz yedi sene şeyhlik yapmış ve atmış beş yaşında iken 11 Safer 1234 senesinde vefat etmiştir. Babasının ayak ucuna defnedilmiştir.¹⁰⁰ Vefatından sonra oğlu Şeyh Mehmed Tevfik Efendi postnişin olmuş ve o da yirmi beş sene kadar dergâhda irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. 1259 yılında vefat ederek babasının yanına defnedilmiştir. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin soyu Mehmed Tevfik Efendi'den sonra devam etmemiştir.¹⁰¹

2.1.2. Eğitim ve Çalışma Hayatı

Elif Efendi, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'ye "Türklerin Muhyiddîn-i Arâbîsi" demiştir. Sadece bu hitâbtan bile Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin ilimde ne kadar ileride olduğu anlaşılabilir.¹⁰²

Yirmi yaşına kadar Kesriye'de bulunan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, burada ibtidâî bir tahsilde bulunup 1137'de İstanbul'a gelmiştir. Burada eğitimini biraz daha ileriye götürmüş ancak uzun uzadıya bir eğitim görmemiştir. *Târîh-i Enverî*'den aktarıldığı üzere sarf ve nahivden birer nüshadan başka eğitim görmemiştir.¹⁰³

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin babası Muhammed Abdülaziz kâtibmiş ve oğlunun da bu minval üzerinde yürümesini istemiş. Bu nedenle İstanbul'a gelince Bâb-ı

⁹⁶ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^a.

⁹⁷ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 431.

⁹⁸ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^b.

⁹⁹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 30^a.

¹⁰⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 29^b.

¹⁰¹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 30^a.

¹⁰² Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 429.

¹⁰³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 3^a.

Âlî'ye başvurmuş ve bir zâtın delâletiyle oğlu Tahvil Kalemi'ne kayıt olmuştur. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî kırk gün kadar Bâb-ı Âlî'de Tahvil Kalemi'ne devam etmiştir. Daha sonra Hekîmoğlu Ali Paşa dâiresinde mülâzemetle az bir zaman zarfında masraf kitâbetinde bulunmuştur ve hayırlı işler yapmıştır. Paşa'nın ilk sadâreti 1144 senesindedir. Bu da gösterir ki Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî' yedi sene kadar İstanbul'da bulunmuş ve yirmi yedi yaşında devlet hizmetine girmiştir. Hekîmoğlu Ali Paşa ile 1149'da Banaluka Muharebesi'ne gitmişlerdir. 1153 yılında, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî otuz yaşındayken Paşa'nın maiyetinde Mısır'a gittiler. Paşa'nın dîvân mektubcusu oldu. Mısır'da iki sene kalmışlardır. Mısır'da buldukları müddetce Arab âlimleri ile temas etmiş ve Arab dilinde ihtisas yapmıştır. Henüz genç yaşında ibtidâi bir tahsille Hekîmoğlu Ali Paşa gibi yüksek ilim ve irfan sahibi bir zâta hizmet ettikleri düşünülürse Hazret-i Salâhî'nin Allah tarafından doğuştan ilim bahşedilmiş bir kişi olduğu anlaşılır.¹⁰⁴

Mısır'da iken Şabaniyye-yi Bekriyye'den Şemseddîn Muhammed el-Hafnî ile görüşmüş ve ondan ilim öğrenmiştir. Nakşîyye'den Şeyh Hüseyin Demenhûrî Hazretleri'nden de cifr, vefk gibi ilimler öğrenmiştir. Mısır'dan Paşa'nın izniyle İstanbul'a döndü. 1149'da Paşa Rumeli'ye giderken yine beraberinde Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi almış, birlikte Edirne'ye geçmişlerdir. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Edirne'de Şeyh Seyyid Muhammed Cemâleddîn-i Uşşâkî ile görüşmüş ve ona arz-ı nisbet beslemiştir. Bu manevi tesirle memuriyet hayatına veda etmek için Paşa'dan izin istemiş. Paşa da istemeye istemeye de olsa kabul etmiş ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi serbest bırakmıştır. 1155'de devlet hizmetinden çekilerek İstanbul'a gelmiş ve Eyüp civarında bir evde yaşamaya başlamıştır.¹⁰⁵

Bir gece mânâ âleminde Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arâbî'yi görmüş ve ona dört satırlık bir yazı okutmuşlardır. Uykudan uyanınca tüm ilim ve esrar kalbine münkeşif olmuş, gözünden gaflet perdesi çekilmiştir. Bu sayede az zaman zarfında yüzden fazla kitap ve risale telif etmiştir.¹⁰⁶

*Müşkilin kimseye zâhirde Salâhî sormaz
H'âce-yi bâtna sordı soracak esrârı*

beytini söylemişlerdir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 3^a-3^b.

¹⁰⁵ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^a.

¹⁰⁶ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 21^b.

¹⁰⁷ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 5^a.

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî 1178 senesinde Fatih Aşıkpaşa'da Tâhir Ağa Dergâhı meşihatına -Tâhir Ağa vesilesiyle- tayin olunmuştur. Bu dergâh Nakşibendî tarikine mahsus inşa olunmuştur. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî de burada 1197 senesine kadar Nakşî tariki ayini icrasıyla meşgul olmuştur.¹⁰⁸

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Muhyiddîn-i Arâbî'ye ait olan Arapça *Mevâkiu'n-Nücûm*'u şerh etmiştir, eserin ifadesi gayet çetindir.¹⁰⁹ Aynı zamanda Türkçe, Arapça ve Farsça dîvan sahibi olan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin bu dillerin gramer özelliklerini çok iyi bildiği anlaşılır. Tefsir alanında eserler vermesi ve başarılı bir şârih olması onun ilim denizi olduğunu gösterir.

Tarik-i Uşşâkî'de Şeyh Muhammed Zühdi Hazretleri'ni yetiştirmiştir. Eyüp'de Cezerî Kasım Paşa'da Feshane fabrikasının sokak tarafında köşe başındaki dergâhta meşihat icra eden Şeyh Sâdık Efendi de Hazret-i Şeyh'ten müstahlef olmuştur.¹¹⁰ Oğulları Mehmed Ziyâeddîn Efendi de pederlerinden tarîk-i Uşşâkî eğitimi almış, pederleri vefat edince tekkenin postuna oturmuş ve Nakşî tariki usûlünce ayinlere devam etmiştir.¹¹¹

2.1.3. Tasavvufî Hayatı

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Hekîmoğlu Ali Paşa'dan izin alarak İstanbul'a döndüğünde Uşşâkî şeyhi Cemâl Efendi Âsitânesi'ne girmiş, halifelik mertebesine erdikten sonra başka Nakşibendi tarikati müridlerinden de tövbe alıp adım adım her tarikten hilafet almıştır. Câmîu't-turuk olduğunu anlatan beyti şöyledir:

*Celvetî, Bektâşî Bayrâmî vü Sad î Kâdirî
Nakşibendî Mevlevî vü Gülşenî Uşşâkî'yiz¹¹²*

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî gittiği her yerde ilim ehli kişileri bulmuş ve onlardan faydalanmıştır.¹¹³ Hekîmoğlu Ali Paşa¹¹⁴ ile birlikte Edirne'ye geçen Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî burada Şeyh Seyyid Muhammed Cemâleddîn-i Uşşâkî¹¹⁵ ile görüşmüş ve bu görüşmeden fevkalâde zevk almışlardır. Ona arz-ı nispet etmiştir. Bir

¹⁰⁸ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 5^b-6^a.

¹⁰⁹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 28^a.

¹¹⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 16^a.

¹¹¹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 16^b.

¹¹² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 20^a.

¹¹³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 3^b.

¹¹⁴ Bk. M. Münir Aktepe: "Hekîmoğlu Ali Paşa": *TDVİA*, C. XVII, 1998, s. 166-168.

¹¹⁵ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 403.

müddet sonra maddi âlemden ziyâde mânâ âlemine yönelmek isteyen Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Paşa'dan emekliliğini istemiş, Paşa da istemeye istemeye kabul etmiş ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî İstanbul'a gelmiştir.¹¹⁶ Şeyhinin hizmetinde bulunarak alacağını almış ve neşe denizinde gark olarak hayrete dûçâr olmuştur. Bu hayret tesiriyle ömrünün yedi senesini mücâhede ve riyâzetle geçirmiştir. Rivâyet edildiğine göre hayret makamında kaldıkları sürede saç ve sakalları uzamış, sohbetten kesilmiştir.¹¹⁷

Hayret makamında olduğu sırada bir gece mânâ âleminde Şeyhü'l-ekber Muhyiddin-i Arâbî¹¹⁸ Hazretleri'ni görmüş ve ona dört satırlık bir yazı okutturmuşlardır. Uyandıklarında ilim ve esrarların hepsinin kendisine açılmış olduğunu, maddi manevi pek çok feyzin kalbine mazhar olduğunu görmüş, istiğrak halinden geçmişlerdir.¹¹⁹

Cemâleddin Efendi vefat ettikten sonra Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'ye bir gün temessül ile çocuğunu ve eşini alıp Eğrikapı'dan şehre dahil olmasını ister. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî ve ailesi Eğrikapı'dan şehre dahil olduktan sonra Tâhir Ağa ile karşılaşılır. Tâhir Ağa ile tanışıp sohbet ettikten sonra Tâhir Ağa, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi Tâhir Ağa Dergâhı meşihatına tayin eder, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî de kabul buyururlar. Burada tarik-i Nakşî ayini icrasıyla 1178 senesinden 1197 senesine kadar meşgul olurlar.¹²⁰ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Hüseyin Demenhûrî'den ve Bursa'da medfun olan meşhur alim Kerküklü Şeyh Emin Efendi Hazretleri'nden feyz-i tarik-i Nakşibendî almışlardır. Dergâhta vakıf şartını yerine getirek Nakşibendi erkanı üzerine ayin icra etmişlerdir. Uşşâkî tarikinden halifeleri Mehmed Zühdi Efendi¹²¹ olmuştur ve Nazilli'de Uşşâkî tarikini yaymışlardır.¹²² Tarik-i Nakşî'den ise silsileleri kesilmiştir.¹²³ Eyüp'de Cezerî Kasım Paşa'da feshane fabrikasının sokak cihetinde köşe başındaki dergâhta icra-yı meşihat eden Şeyh Sâdık Efendi de tarik-i Uşşâkî'den Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'den icâzet almıştır.¹²⁴ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin oğlu Mehmed Ziyâeddîn Efendi¹²⁵ de babası

¹¹⁶ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^a

¹¹⁷ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^a-4^b.

¹¹⁸ Bk. M. Erol Kılıç: "İbnü'l-Arabî, Muhyiddin": *TDVİA*, C. XX, 1999, s. 516-520.

¹¹⁹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^b

¹²⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 5^b-6^a.

¹²¹ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 446-452.

¹²² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 8^b.

¹²³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 16^a.

¹²⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 16^a.

¹²⁵ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 443-444.

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'den icâzet almıştır. Fakat pederleri vefat edince vakfin şartı usûlünce Nakşî tarihini icra etmiştir.¹²⁶

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Mevlevîye tarikatına nisbeti Osman Dede Hazretleri¹²⁷, ndendir. Şabani tarikatına nisbeti Alâeddîn Efendi Hzaretleri¹²⁸, ndendir. Celveti ve Bektâşî tarikatlarına nisbeti merhum Haşim Baba'dan olması muhtemeldir. Gülşeni tarikatına nisbeti ise Edirne'de Hazret-i Sezâî¹²⁹, dendir.¹³⁰

2.1.4. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Şahsiyeti

“Şerh-i esrâra kütüphâne-i irfân oldum.” buyuran Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî kemâl ve irfanda ileri dereceye sahiptir.¹³¹ Daima şöhretten kaçınan ve kendi halinde bir hayat yaşamayı seçtiğinden zamanında değerini bilen ve takdir eden kişiler az olmuştur.¹³²

Daha genç yaşlarından itibaren Hekîmoğlu'nın yanında ona hizmet etmiştir. İbtidâî bir tahsille ilim ve irfânî yüksek bu zâta hizmet ettiği düşünüldüğünde Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Allah tarafından irfân bağışlanmış bir şahıs olduğuna şüphe kalmaz. Çok zeki bir şahıs olması ve Allah'ın feyzinin eseriyle mânâ âlemine de kalbinde meyil vardı. Bu zâhirî hallerin bir de bâtinî halleri olduğunu ve o hal elde edilmedikçe yalnız sûretperes olmaktan insana hiçbir fayda gelmeyeceğini söylerdi.¹³³

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin ehlullâha karşı da incizâbı vardı. Resmi vazifesini yerine getirirken vakit buldukça aşk u kemâl erbâbının meclislerine katılmaya can atardı. Bu sebeple her gittikleri yerde hâl ehli ve kemâl erbâbını araştırıp bulmuştur.¹³⁴

Tâhir Ağa ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî ilk defa karşılaştıkları zaman Tâhir Ağa onda bir fevkalâdelik olduğunu anlamıştır. Büyük bir zât olduğunu anlayarak ondan faydalanmak istemiş ve Tâhir Ağa Dergâhı meşîhâtını teklif etmiştir.¹³⁵

¹²⁶ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 16^b.

¹²⁷ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. V, s. 175-177.

¹²⁸ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 72-73.

¹²⁹ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. III, s. 189-191.

¹³⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 9^b.

¹³¹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 1^b.

¹³² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 2^a.

¹³³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 3^b.

¹³⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 3^b.

¹³⁵ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 6^a.

Kendisinin de kâmil bir şahıs olduklarını ve hakikatlerle dolu olup zamanının eşsiz bir ferdi olduğunu imâ eden şu beyitleri vardır:

*Nakd-i dil virdinse cânân aldık ol pâzârda
Gezmedik âvare biz dahi alup vermekdeyiz*

*Bezî-i cân ile Salâhî vasla yol bulduk bugün
Cennet-i irfâna girdik güllerin dermekdeyiz¹³⁶*

Erbâb-ı ilm ü irfân nezdinde canları gibi sakladıkları kıymetli eserleri de ilim ve irfanlarına delâletdir.¹³⁷

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî daima ulemâ kıyafetinde gezer, hâcegân kavuğu giyer, şeyh kıyafeti giyinmekten daima kaçınırlarmış. Tâhir Ağâ Dergâhı'nda bile şöhrete meyl etmeyip inzivâî bir hayat yaşamışlardır. İrtihallerinde bile mezar taşlarında “Yalnız hâcegân kavuğu resmi yaptırılınsın.” buyurmuşlardır.¹³⁸ Bu derece alçakgönüllü bir şahsiyettir.

2.1.5. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Edebî Şahsiyeti

Şiirlerinde “Salâhî” mahlasını kullanan¹³⁹ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, edebî yönü son derece kuvvetli olan bir şâirdir. Hazret-i Ömer-i Rûşenî¹⁴⁰'nin “Çün doğup tutdu cihân yüzünü hüsnün güneşi / Kim ola sevmeye bu vech ile sen mâhveşi” beytiyle başlayan natına yazdığı sekiz kıtalık tahmisi de şiirdeki kudretini gösterir.¹⁴¹

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arabî'nin eserlerini en iyi anlayan ve onun feyzine mazhar olan bir kişidir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi şöhretten kaçınıp sade yaşamayı tercih ettiği için zamanında kıymeti bilinmemiş ancak sonraları eserleri marifet erbâbının ellerinde okuna okuna fikirlerinden alınan zevkin etkisiyle ömürlerine hayran olanlar çoğalmıştır. Acaip ilimlerde, vahdet-i vücûd ilminde ve Hz. Muhammed aşkında emsâli olmayıp özgün bir üsluba sahiplerdir. Her ilimde olduğu gibi edebiyat nazarından Arabî ilimlerde de maharet sahibidir. Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arabî'nin *Mevâkıu'n-Nücûm*'una yazdığı şerhini Arapça'ya vâkîf olan birçok âlim bile anlamakta zorlanırlar. Arapça ve Farsça'yı bu dillerde dîvân sahibi

¹³⁶ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 8^a.

¹³⁷ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 9^b.

¹³⁸ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 16^a.

¹³⁹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 2^b.

¹⁴⁰ Bk. Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. III, s. 141-150.

¹⁴¹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 1^b.

olacak kadar iyi bilir. Bu özelliklerinden dolayı Şeyh Elif Efendi kendisine “Türklerin Muhyiddîn'idir.” demiştir.¹⁴²

Yukarıda zikrettiğimiz üzere Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arabî'yi rüyasında gördükten sonra uykudan uyandıklarında maddi manevi pek çok feyz kalbine mazhar olmuştur ve bu feyzle eserlerini te'lif etmeye başlamışlardır.¹⁴³

2.1.6. Vefatı

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî şeyhlik vazifesini icra ederken 1196 senesinde ramazan ayının on üçüncü perşembe gecesinde çıkan Tüfekhâne yangınında Tâhir Ağa Dergâhı âşıkların gönlü gibi yanmıştır. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî bu yüzden Eğrikapı dışında kayınpederi ve mürşidi Şeyh Cemâleddîn-i Uşşâkî Asitânesi'ne misafir olarak gitmiştir. Burada dört buçuk ay kadar misafir olduktan sonra göğüs hastalığından kurtulamayarak 29 Muharrem 1197 Cuma günü vefât etmiştir. Bu sırada yaşı seksendir. Naaşları Tâhir Ağa Dergâhı'nda toprağa verilmiştir.¹⁴⁴ Müstakimzâde Süleyman Efendi¹⁴⁵ merhûm Hazret-i Şeyh'e muhabbetleri sebebiyle şu tarihleri söylemiştir:

*Nakşibend hâme yazdı sâl-i vaslın kim budur
Şeyh Abdullâh Salâhî âh târîh-i vefât 1197*

Hayru'l-İslâm Salâhaddîn târîh-i temâm 1197

Yazdı hem hayru'l kurûn târîh-i kilik-i revân 1197¹⁴⁶

Vefat etmeden önce türbelerinin üzerinin açık olması ve hayattayken giydikleri hâcegân kavuğu resminde taş yaptırılmasını istemişlerdir. Bu istekleri gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da çıkan büyük yangında bu kabir zarar görmemiş ancak Fatih yangınında ateşin hararetinden taşlar yanmıştır. Hüseyin Vassâf'ın vaktiyle istinsâh ettiği *Kitâbe-yi Seng-i Mezâr*'da bulunan yanan taştan bakılarak türbe yeniden inşa edilirken levha halinde bir taş aynen kazdırılmıştır. Beyti taş üzerine yazan Hattât Hulûsî Efendi¹⁴⁷ dir.¹⁴⁸ Levhâda yazılı beytin sahibi Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin

¹⁴² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 1^b-2^a.

¹⁴³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 4^b.

¹⁴⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 11^a-11^b.

¹⁴⁵ Bk. Ahmet Yılmaz: “Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin”: *TDVİA*, C. XXXII, 2006, s. 113-115.

¹⁴⁶ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 14^a.

¹⁴⁷ Bk. Muhittin Serin: “Mehmet Hulûsi Yazgan”: *TDVİA*, C. XLIII, 2013, s. 356, 357.

¹⁴⁸ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 12^a.

feyzine mazhar olanlardan Mustafa Halet Efendi¹⁴⁹ ile Mehmed Ârif olduğu tahmin edilir:

*Cenâb-ı Şeyh Abdullâh Salâhaddîn Efendi kim
Metâf olmışdı sahn-ı hânkâhı ehl-i irfâna*

*Veliyy-i mürşid-i hikmet-şinâs u lâ-mekân seyrân
Delîl ü reh-nümâ halvet-serây-ı vasl-ı cânâna*

*Sivâ-ı mâ-sivâyı seyr edüp çeşm-i basîretle
Teveccüh eyledi mirat-ı hüsn-i vech-i Yezdân 'a*

*Veda edüp cihândan âlem-i kudse revân oldu
Mülâkât etdi sad-şevkiyle ervâh-ı azîzâna*

*Olur ceyb-i dili ehl-i niyâz-ı âcizin pür-feyz
Teveccüh eylese bu merkad-i pâke hulûsâne*

*Bi-hakkın hürmet-i Kuran edüp Hak sırrını takdîs
Füyûz u himmeti cârî ola sadr-ı mürîdâna*

*Girüp kasr-ı cinânda dediler kerrûbiyân târîh
Salâhî şem-i envâr-ı cemâle oldu pervâne*

Ruhı-çün Fâtiha

Sene 1197

Yeniden inşa olunurken türbe-i şerîfinin üzerine bir hâcegân kavuğu resmi yaptırılmıştır. Yeniden inşası Hüseyin Vassâf'ın katkılarıyla olmuştur.¹⁵⁰

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin kabrinin yanına Şeyh Ali Behcet Efendi'nin kızı için bir diğer kabir açıldığı zaman görüldü ki Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin sandukaları bazı camiilerde bulunan içi oyulmuş abdest hazineleri gibi büyük ve tek parça bir taştır. Taşın bir tarafında ufak bir delik vardır ve bu delikten çok hoş bir koku gelmiştir.¹⁵¹

2.2. Eserleri

Hüseyin Vassâf, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin eserlerini *Risâle-i Salâhiyye*'de maddeler halinde vermiştir. Elimizde yüz eserinin ismi vardır. Uşşâkî şeyhi Fahreddin Himmetî Efendi, Hüseyin Vassâf'a yazdığı mektupta yetmiş kadarının ismini belirtmiş ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin yüz seksen yedi cilt eserini bizzat

¹⁴⁹ Bk. Abdülkadir Özcan: "Hâlet Efendi": *TDVİA*, C. XV, 1997, s. 249-251.

¹⁵⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 12^b-13^a.

¹⁵¹ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 15^b.

gördüğünü, bir paşa kütüphanesi fihristinde de iki yüz on cilt eserinin kayıtlı olduğunu belirtir.^{152 153}

2.2.1. Risâle-i Esrâr-ı Nihân Ez-Envâr-ı Hatm-i Hâcegân

2.2.2. Şerh-i Kasîde-i Hazret-i Mevlânâ:

(دوش وقت صبحدم در چرخ پابان بافتم)
(در میان دانء خشخاش سندان بافتم) Gazelinin şerhidir ve pek arifâne yazılmışdır. Resul Arıcı, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Tasavvufî şiir şerhlerine dair hazırladığı yüksek lisans tezinde bu şerhe yer vermiştir,¹⁵⁴ daha sonra tezini kitap olarak yayınlamıştır.

2.2.3. Tercüme-i Risâle-i Kudsiyye:

Matbu bir eserdir.

2.2.4. Tercüme-i Risâle-i Miftâhu'l-Vücûd ilâ Nihâyeti'l-Maksûd

2.2.5. Risâle-i Şeyh Abdullâh Salâhî

2.2.6. Şerh-i Elfâzı'l-mensûbe ilâ Muhammedü'l-Gazâlî

2.2.7. İstihrâc-nâme

2.2.8. Risâle-i Tefsîr

2.2.9. Risâle-i Menâzil-i Kamer

2.2.10. Risâle-i Vahdet-i Vücûd:

(سبحان من اوجد الا شء وهو عنها) “Eşyayı îcad eden o zatı tesbîh ederim ki, O eşyanın aynıdır.” şerhidir. Eserin aslı Muhyidîn-i Arâbî'ye aittir ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî Arapça olarak gayet ârifâne şerh etmiştir. 1182 senesinde telif edilmiştir.

Semih Ceyhan, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Vücud Risâleleri'ni yüksek lisans tezi olarak yayınlamıştır.¹⁵⁵

¹⁵² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 25^b-26^a.

¹⁵³ Bk. Mehmet Akkuş: *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: Hayatı ve Eserleri*: Hikemiyat Yayınları, İstanbul 2020.

¹⁵⁴ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salâhi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 275-304; ayrıca bk. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: Şiir Şerhleri*: Eflatun Kitap, İstanbul 2020.

¹⁵⁵ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Vücûd Risâleleri*: [Hazırlayan:] Semih Ceyhan: *Abdullah Salâhî Uşşâkî'nin Vücûd Risâleleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimler Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

2.2.11. Zeylû'l-Hutâb Bi-Ahsenü'l-Hutâb:

Osman Tüner ve Cengiz Gündoğdu Arapça olan risâlenin Arapkirli Hazmî tarafından yapılan tercümesini yayınlamıştır.¹⁵⁶

2.2.12. Şerh-i Ebyât-ı Mısri:

İki kaçışın arasında çekdi hatt-ı istivâ diye başlayan gazelinin şerhidir.¹⁵⁷ Resul Arıcı yüksek lisans tezinde bu şerhe yer vermiştir.¹⁵⁸

2.2.13. Risâle-i Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet:

Semih Ceyhan yayınlamıştır.¹⁵⁹

2.2.14. Miratü'l-Esmâ

2.2.15. Arabca Tuhfetü'l Uşşâkiyân:

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî tarafından Arapça olarak yazılan eseri önce kendisi, çok sonraları ise Şeyh Abdurrahmân Sâmî Osmanlıca'ya tercüme etmiştir. Abdurrahmân Sâmî Efendi eseri tercüme etmenin yanında hem erkâna hem de muhtevaya birçok ilavelerde bulunmuştur. Mahmud Erol Kılıç hem Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hem de Abdurrahmân Sâmî-i Uşşâkî'nin tercümesini yayına hazırlamıştır.^{160 161}

2.2.16. Usûl-i Âdâb-ı Uşşâkiyye

2.2.17. Risâletü'l Havzu'l-Hayât

2.2.18. Şerh-i Kasîde-i Hamziyye

2.2.19. Sûret-i Tezkire-i Hazret-i Mevlânâ

2.2.20. Harîde-i Cerîde-i Tashîf u Ferîde vü Cerîde-i Tasnîf

2.2.21. Risâle-i Hall-i Meâkud

¹⁵⁶ Arapkirli Hazmî: *Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fî Tevcîhi Kelâm-ı Şeyhü'l-Ekber ve Zeylû'l-Hisâb Bi-Ahsenü'l-Hisâb Risâleleri Tercümesi*: [Hazırlayan:] Osman Tüner, Cengiz Gündoğdu: “Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Vahdet-i Vücûdla Alakalı İki Risalesinin Arapkirli Hazmî Tarafından Yapılan Tercümesi” İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l Arabî Özel Sayısı-2, S. 23, 2009, s. 601-639.

¹⁵⁷ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 26^a.

¹⁵⁸ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salâhi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 328-362.

¹⁵⁹ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Risâle-i Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet*: [Hazırlayan:] Semih Ceyhan: “Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacî ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet Risâlesi”: İslam Araştırmaları Dergisi, S. 25, İstanbul 2011, s. 113-172.

¹⁶⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 26^a.

¹⁶¹ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Abdurrahmân Sâmî-i Uşşâkî: *Tuhfetü'l Uşşâkiyân*: [Hazırlayan:] Mahmud Erol Kılıç: *Tuhfetü'l Uşşâkiyye, Uşşâkî Sâliklerinin Adâbı*: Sufî Kitap, İstanbul 2016.

2.2.22. *Hatm-i Hâcegân ve Duâsı*

2.2.23. *Havâsî-i Ebyât-ı Müşkile*

2.2.24. *Medâr-ı Mebde-i Meâd*

2.2.25. *Bir Halîfelerine Mektûbı*

2.2.26. *Şerh-i Ebyât-ı İmâm-ı Alî*

2.2.27. *Rumûzât-ı Etvâr*

2.2.28. *İnnâ Araznâ Tefsîri:*

Ahzab Sûresi'nin 72. ayetinin tefsîridir.

2.2.29. *Baz-ı İhtirâât*

2.2.30. *Tefsîr-i İktarabe:*

Enbiyâ Sûresi'nin 1. ayetinin tefsîridir.

2.2.31. *Merâtib-i İnsâniyye*

2.2.32. *Şerh-i Nutk-ı Nasreddîn Hâce*

2.2.33. *Şerh-i Kelimât-ı İmâm Alî*

2.2.34. *Şerh-i Beyt-i Evlâd-ı Zeynel:*

Görünürdeki mânâsı bir şey ifade etmeyen ve biri tarafından söylenmiş bir manzumedir. Abdullâh Salâhaddîn-i Uşşâkî pek ârifâne şerh etmiştir.¹⁶²

2.2.35. *Şerh-i Ebyât-ı Mîr Hüsrev*

2.2.36. *Şerh-i Ebyât-ı Hazret-i Nasûhî*

2.2.37. *Şerh-i Ebyât-ı Buhârî*

2.2.38. *Şerh-i Bâdâm*

(دو مغزست که از خنجر الماس): Beyit Enverî'ye aittir. Resul Arıcı yayınlamıştır.¹⁶³

2.2.39. *Şerh-i Ebyât-ı Letâ'if*

2.2.40. *Şerh-i Ebyât-ı Âşık Ömer*

¹⁶² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 26^b.

¹⁶³ Abdullâh Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salahi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 435-437.

2.2.41. *Şerh-i Baz-ı Ebyât*

2.2.42. *Hizb-i Seyyid Buhârî*

2.2.43. *Aşru's-Salavât*

2.2.44. *Şerh-i Muammâ*

2.2.45. *Şerh-i Baz-ı Kelimât-ı İmâm Ali*

2.2.46. *Şerh-i Ebyât-ı Hazret-i Sünbül Sinân:*

*Ezelden aşk odına yâne geldim, nutkunun şerhidir.*¹⁶⁴

2.2.47. *Şerh-i Ebyât-ı Mevlânâ:*

کوهی اندر پنبه دا که چيست
رائدر سرمه دا باقتم دا که چيست gazelinin şerhidir.^{165 166}

2.2.48. *Şerh-i Ebyât-ı İsmâîl Hakkı*¹⁶⁷

2.2.49. *Şerh-i Ebyât-ı Eşref-zâde*¹⁶⁸

2.2.50. *Şerh-i Ebyât-ı Sâmî*

2.2.51. *Dîvân-ı Âlîleri*¹⁶⁹

2.2.52. *On Kıt'a Risâle*

2.2.53. *Tahmîs-i Kasîde-i Bürde*

2.2.54. *Ebyât-ı Hasân Şerhi*

2.2.55. *Elli Dört Farz Şerhi*

2.2.56. *Hilye-yi Hasaneyn*

2.2.57. *Mirâciyye*

¹⁶⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 26^b.

¹⁶⁵ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 26^b.

¹⁶⁶ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salahi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 254-275.

¹⁶⁷ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salahi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 140-158.

¹⁶⁸ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salahi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 118-128.

¹⁶⁹ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Bedriye Gülay Açar: *Salâhaddîn-i Uşşâkî Türkçe Dîvânı ve İncelemesi*: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012; ayrıca bk. Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Mehmet Akkuş: *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî Dîvân*: Eflatun Kitap, İstanbul 2020.

2.2.58. Mevlûd-i Şerîf

2.2.59. Dîvân-ı Alî Şerhi:

Üç dil üzere yazılmıştır.¹⁷⁰

2.2.60. Miratü'l-Alâm Müşkilâtü'l-Ahlâm:

Doğrusu Mişkâtü'l-Ahlâm'dır. Diğer bir adı da Fütûh-ı Salâhî'dir. Bu eser Dârü'l-fünûn Kütüphanesi'nde merhûm Hâlis Efendi'nin kitapları fihristinde 7152 numarada kayıtlıdır.

2.2.61. Usûl-i Hadîs Şerhi

2.2.62. Usûl-i Fıkıh'dan Menâr Şerhi

2.2.63. Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arâbî'nin Mevâkîu'n-Nücûm adlı eserinin şerhi:

Beyazıd Kütüphanesi'nde vardır. Arapça yazılmıştır, biraz zordur herkes anlayamaz.¹⁷⁰

2.2.64. Şeyhü'l-ekber Muhyiddîn-i Arâbî'nin Sübhânehu min Ezhari'l-Halâ'ik ve hüve aynuhânın Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fî Tevcîhi Kelâm-ı Şeyhü'l-Ekber ismiyle Muhâkemât-ı (8) dîr-a-dûrı hâdî şerh:

Osman Türer ve Cengiz Gündoğdu, Arapkirli Hazmî'nin yaptığı tercüme yayınlamışlardır.¹⁷¹

2.2.65. Mesnevî-i Şerîf Tercümesi

2.2.66. Hazret-i İmâm- ı Gazâlî'nin İki Risâlesinin Tercümesi

2.2.67. Hazret-i İmâm-ı Gazâlî'nin Gavsîyye Tercümesi

2.2.68. Miftâhu'r-Rumûz ve'l-Esrâri'l-Künûz

2.2.69. Ulûmu'l-Maznûn

2.2.70. Gülşen-i Tevhîd Tercümesi

2.2.71. Mustalahât-ı Sûfiyye Tercümesi

¹⁷⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 22^a.

¹⁷¹ Arapkirli Hazmî: *Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fî Tevcîhi Kelâm-ı Şeyhü'l-Ekber ve Zeylü'l-Hisâb Bi-Ahsenü'l-Hisâb Risâleleri Tercümesi*: [Hazırlayan:] Osman Türer, Cengiz Gündoğdu: "Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Vahdet-i Vücûdla Alakalı İki Risâlesinin Arapkirli Hazmî Tarafından Yapılan Tercümesi" *İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* (İbnü'l Arabî Özel Sayısı-2, S. 23, 2009, s. 601-639).

- 2.2.72. *Şeyh Mahmûd Şebûsterî'nin Miratü'l-Muhakkıkîn Tercümesi*
- 2.2.73. *Şeyh Ebû'l-Hasan-ı Harakânî Hazretleri'nin Esrâr-ı Sülûk Tercümesi*
- 2.2.74. *Şeyh Sühreverdi Hazretleri'nin (Havâss-ı Celle Esmâ) Tercümesi*
- 2.2.75. *Şevket, Sâib, Hâkânî Hazerâtı'nın baz-ı müşkil gazellerinin şerhi*
- 2.2.76. *Arûz Şerhi*¹⁷²
- 2.2.77. *Vâhibü'l-Mevâhib fî Beyân-ı Mukaddemât ve'l-Merâtib Tercümesi*
- 2.2.78. *Muammâ-ı Esmâ-ı Hüsnâ Risâlesi:*

Hüseyin Vassâf, Hulûsizâde Osman Nuri Bey'in kütüphânesinde bir nüshasını görmüştür.

- 2.2.79. *Nahvden Mugni Şerhi*
- 2.2.80. *Şâfiyye Şerhi*
- 2.2.81. *Kavâid-i Fârisî Şerhi*
- 2.2.82. *Mefâfihu'd-Dürriyye Şerhi*
- 2.2.83. *Makâmât-ı Hamîdiyye Şerhi:*

Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin el yazısıyla yazılmış iki büyük cildi Fatih Millet Kütüphanesi'ndedir. Arapça'dır.¹⁷³

2.2.84. *Teshîlü'l-Mübtedî:*

Hüseyin Vassâf, Şeyh Behcet Efendi'nin hususi kütüphanesinde bu eseri incelemiştir. Hatime tarihi 1192'dir, belki son eserlerindedir.¹⁷⁴

- 2.2.85. *Gül-i Sad-berg*
- 2.2.86. *Tevesül-i Bâ-Esmâü'l Hüsnâ*
- 2.2.87. *Münâcât-ı Esmâç-i Hüsnâ*
- 2.2.88. *Salât-ı Salâhiyye*
- 2.2.89. *Kasîde-i Vedûdiyye*
- 2.2.90. *Hizbü'l-Kahr-ı Salâhî*

¹⁷² Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 28^a.

¹⁷³ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 28^a.

¹⁷⁴ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 28^a.

2.2.91. Diğer Salât-ı Salâhiyye

2.2.92. Mevlânâ Câmî'nin Mîr Ali Şîr'e gönderdiği muammâlî tezkirenin şerhi

2.2.93. Rakîmetü'l-Acâib fî Leyleti'l-Regâib:

Arapça manzum bir eserdir.

2.2.94. Regâibiyye:

218 beyitten oluşan manzum bir eserdir. Nailizâde isimli zât tarafından bestelenmiştir. Eser hakettiği şöhreti bulamamıştır.¹⁷⁵

2.2.95. Destânçe-i Acâib der Leyle-i Regâib:

Farsça yazılmış manzum bir eserdir.

2.2.96. Sünûhât-ı Salâhî:

Fatih Millet Kütüphânesi'nde Ali Emîrî Efendi kitaplarının tasavvuf kısmında 887 numaradadır.

2.2.97. Tavâliu Menâfiu'l-Ulûm min Matlâi Mevâkiu'n-Nücûm:

Dârü'l-Fünûn Kütüphânesi'nde Hâliş Efendi'nin kitaplarının tasavvuf kısmında 188/5690 münarada kayıtlıdır. Arapça gayet çetin bir ifadeyle yazılmış mühim bir eserdir. Mukaddimesini Musafa Sâfi Efendi'nin damadı tarikat ehli ve müderrisi Hazmî Efendi tercüme etmiştir.

2.2.98. Arabî Dîvân

2.2.99. Habs için geldi gelüp ıtlâk için fermân bana, diye başlayan Niyâzi Mısrî gazelinin şerhi:

Mühim bir eserdir. Resul Arıcı Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Tasavvufî şiir şerhlerini topladığı yüksek lisans tezinde bu esere de yer vermiştir.¹⁷⁶

2.2.100. Ahvâl-i ser-encâmım bu saate erince, diye başlayan Niyâzi Mısrî gazelinin şerhi:

¹⁷⁵ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 9^b.

¹⁷⁶ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salâhi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 305-316.

Salâhî tarafından ârifâne şerh olunmuştur. 1182 senesinde telif olmuştur. Resul Arıcı, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Tasavvufî şiir şerhlerini topladığı yüksek lisans tezinde bu esere de yer vermiştir.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] Resul Arıcı: *Salâhî'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 316-327.

3. RİSÂLE-İ ŞALÂHIYYE METNİ

RİSÂLE-İ ŞALÂHIYYE

MUḤARRİRİ

EL-ḤÂC

ḤÜSEYİN VAŞŞÂF-I ‘UŞŞÂKÎ

SENE 1341

ŞALÂḤÎYİM ŞALÂḤÎYİM ŞALÂḤÎ

ŞALÂḤÎLİKDE BULDUM BEN FELÂḤÎ

Muqaddime

[1^b] Ba‘ de edā-i mā-vecebe ‘aleynā:

(2) Hāzret-i Şalāhī’niñ ism-i şerīfi yād olunsa gönülüm derhāl mühtezz olur. Qalb-i (3) faķīrānemde pek büyük muḥabbetleri yer tutmuşdur. Te‘ārūf-i ezelīniñ maḥşūli oldığına (4) şübhe edilmemek lāzım gelen bu incizāb-ı qalbīniñ ifāza eylediği esrār-ı muḥabbetiniñ teşrihi (5) ve olan cā’ile-yi efkāra lisānım, tebyīn-i ḥaķīqate qudret-i qalemiyyem kaṭ‘iyyen müsā‘id (6) degildir. *Sefīne-i Evliyā-nām* eşer-i dervīşānemde ‘Uşşāķiler baḥşinde müşārün-ileyhden (7) baḥş eylemek lüzūmuna mebnī ḥaķķ-ı ‘ārifānelerinde ḥaylī ma‘lūmāt cem‘ine muvaffaķ olmuş idim, (8) bunı müstaķillen bir risāle şeklinde erbāb-ı ‘aşķ u muḥabbetiniñ pīş-gāh-ı istifādesine (9) ‘arz etmeği düşündüm. Feyz-i mukavvīlerini müsā‘id bulduğımdan cür‘et-yāb oldum, (10) (şerḥ-i esrāra kütüb-ḥāne-i ‘irfān oldum) buyuran zāt-ı ḥaķāyık-simātlarının (11) kemālāt-ı ‘ārifānesini yaķın ü taķdīr; cidden kemāl ü ‘irfāna ta‘alluķ eder. Bir mes‘ele-yi (12) mühimmedir. Hāzret-i ‘Ömer-i Rūşenī’niñ (çün toĝup tutdı cihān yüzini ḥüsnüñ (13) güneşi) naĝamına sekiz kıṭ‘a taḥmīs vücūda getirmeleri ‘aşķ u muḥabbet-i Muḥammediyye’de ve qudret-i (14) şiriyyede ḥāriķalar göstermeleri insānı müstaĝraķ-ı ḥayret eder. Ma‘a-hāzā bu raķīķa-yı (15) ‘āliyyeyi ‘arz u tafşīle bu ‘abd-i aḥķarınıñ bizā‘ası ĝayr-i kāfī olmaĝla ḥaķāyık-bīn (16) ehl-i ma‘rifete ḥavāle olundu. Cenāb-ı Şalāḥaddīn; Şeyḥü’l-ekber Muḥyiddīn-i ‘Arabī (17) (quddise sırruhu’l-Celī) Efendimiz Hāzretleri’niñ eşerlerini eñ iyi anlayan ve anıñ mazḥar-ı feyz-i (18) şānī olan e‘āzım-ı evliyā-yı kirāmdandır. [2^a] İḥtifā-yı ḥayāta, şöhretten ictināba meyl-i ṭabī‘īleri olmaķ müsebbible zamān-ı ‘ālīlerinde (2) ‘ulüvv-i ka‘b u kemālātını bilen, taķdīr eden zevāt-ı nādirātdandır. Şoñraları (3) eşerleri eyādī-yi erbāb-ı ma‘rifete meziyyet-baḥş olduķca müṭāla‘asından taḥaşşul eden (4) zevķiniñ teşriyle kemālāt-ı ‘ömrlerine ḥayrān olanlar çoĝalmışdır. (1) Faķat ‘alā-rivāyetin (5) iki yüzü tecāvüz eden āşār-ı kıymetdārlarından ancaķ bir kaç risālesiniñ sāḥa-ārā-yı (6) ‘ālem-i maṭbū‘āt olması ve āşār-ı mütebāķiyesiniñ ‘ālem-i ihtifāda qalması derece-yi ‘irfānları (7) nisbetinde şöhretlerine ḥaylūlet eylemişdir ki bu da kendilerinde meslek-i maḥşūşlarının ifāza (8) eylediği esrār-ı ḥālleriniñ netīce-yi ṭabī‘iyyesindedir. ‘Ulūm-ı ĝarībende ve ‘ilm-i vaḥdet-i (9) vücūdda ve ṭarīķ-i ‘aşķ-ı Muḥammedī’de nādirü’l-emşāl olup selīķa-yı qalemiyyeleri kendilerine (10) maḥşūşdur denilebilir, ‘ālī ve ālī her ‘ilmde oldığı gibi edebiyāt nokṭa-yı nazarından (11) ‘ulūm-ı ‘Arabıyye de daḥi rūsūḥ-nām şāḥibi olup Hāzret-i Muḥyiddīn’iñ *Mevāķı‘u’n-* (12) *Nücūm* ‘una yazdığı ‘Arabıyyü’l-‘ibāre şerḥiniñ ma‘nāsını bugün lisān-ı ‘Arab’a vāķıfım

(13) diye müteferrid geçinen ‘ālimler bile idrākden izhār-ı ‘aciz ederler. Sūdlice’deki
(14) Sa‘ dī Hānqāh-ı Şerīfi seccāde-nişīni meşāyih-i zamāniḡ mümtāzı Elif Efendi (15)
Ḥāzretleri Cenāb-ı Şalāḡī’ye (Türklerin Muhyiddīn’idir) buyurmaları cidden pek muşīb
(16) bir tevcīh-i vecīhdir. Ḳāddesallāhu esrārahum ve nefā‘nallahu şefā‘atehum ve
füyūzātehum. (17) Āmīn. Sene 14 Cemāziyü’l-evvel 1341

el-Faḡīr

el-Hāc

Ḥüseyin Vaşşāf

[2^b] Terceme-i Hâlleri

(1) Bin yüz on yedi senesinde ziynet-sâz-ı ‘âlem şühûd olmuşlardır. Sicill-i ‘Osmânî (2) bu târîhi te’yîd ediyor. Elde edilen bir veşîka daği şihhatini beyân eyliyor. Ba‘z-ı (3) eşerlerde 1130 yazılmış ise de toğrısı 1117’dir.¹

(4) Pederlerinin ismi ‘Abdül‘azîzdir.² Maskağ-ı re’sleri Rumeli’deki (5) (Göli-kesriye) dir. Maṭbū‘ *Ellî Dört Farz Şerhi*’nde ve *Tezkire-yi Faṭîn*’de (6) Balıkesirli gösterilmiş ve Burusalı Ṭâhir Beg daği Balıkesirli olduğunu naḳl etmiş ise de (7) Sicill-i ‘Osmânî’de ve mezkûr vesîkâda ve Hâfız Hüseyn Ayvansarâyî’niñ *Vefeyâtnâme*’sinde (8) Kesriyeli olduğu mü’eyyedir.

Kesriye

295

281 ‘Abdullâh Şalâhî

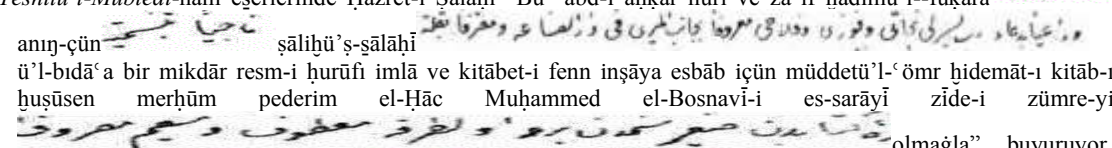

+14

295 Hey’et-i mürekkebesi

(9) Ṭarîka maḥlaşları (Şalâhî) olup ‘Abdullâh Şalâhî [3^a] (Şalâhaddîn-i ‘Uşşâkî) ve (Şalâhaddîn -i ‘Abdî) diye zebân-zeddîr. (2) Yigirmi yaşına kadar Kesriye’de ibtidâ-yı taḥşîlde bulunup¹ İstanbula gelmiş ve burada (3) taḥşîlini biraz daha ileri götürmüştür. Kendileri uzun uzadıya taḥşîlde (4) bulunmamışlardır.

(5) *Târîh-i Enverî*’de müṭâla‘ a-güzâr-ı fakîrânem olan fıkrayı ‘aynen naḳl ediyorum: (6) “Muḥarrir-i fakîriñ şifâhen kendilerinden istimâ‘ eylediği üzre müşârün-ileyh ‘ulüm-ı âliyyede (7) şarf ve naḥivden birer nüşhadan mâ-‘adâ kimseden bir şey telemmüz eylememiş iken ‘âlem-i menâmda (8) ²Şeyhü’l-ekber Hâzretleri’niñ pîşgâhında zânû-zede-yi ta‘allüm ve ifâde-yi ma‘neviyelerine (9) dört muşarra‘ miḳdârı rûḥâniyet-i

¹ Üsküdar’da Selîm Ağa Kütüphâne Hâzret-i Hüdâyî kitâbları mütününde târîh kısmında muḥarrer ṭomarda velâdet târîhiñi 1130 irtihâl târîhiñi 1197 gösterildiğini gördüm.

² *Teshîlü’l-Mübtedî*-nâm eşerlerinde Hâzret-i Salâhî “Bu ‘abd-i ahkâr nuri ve za‘îf hâdimü’l--fukarâ   anıñ-çün şâlihü’ş-şalâhî ü’l-bidâ‘a bir miḳdâr resm-i ḥurufî imlâ ve kitâbet-i fenn inşâya esbâb için müddetü’l-‘ömr ḥidemât-ı kitâb-ı ḥuşusen merḥûm pederim el-Hâc Muḥammed el-Bosnavî-i es-sarâyî zîde-i zümre-yi olmağla” buyuruyor.

Bundan pederlerinin ismi Muḥammed ve memleketi Bosna-ı Saray olduğu anlaşıldı. O hâlde Muḥammed ‘Abdül‘azîz olması muḥtemeldir. Bosnalı iken Kesriye’ye hicret etdiği ve kütâbdan bulunduğu mefhûm oldu.

¹ 1137 târihinde.

² Bu sırr-ı ma‘nâ ḥidmet-i resmiyyede bulunduğdan ve Hâzret-i sırr-ı Cemâleddîn’e mülâkât şerefine mazhariyyetden soğra vâki‘ olmuş olacaktır. Nitekim âyende naḳl edilecektir.

şeyhinden hâletyâb tadrîs ve tefhîm olup (10) bu beyti inşâd ederek h^vâbdan bîdâr ve ba^cdehu rûz-be-rûz mükâşefeleri (11) var olarak nice te^vlîf-i hakâyık-ı elif ibdâ^c ile tañtana-endâz zevâyâ-yı (12) rûzgâr olmuşlardır.”

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îl

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Cemâlim¹⁷⁸ rehberim oldı qarînim Hâzret-i tevfiğ¹⁷⁹
Sezâ dinse başa şâhib-kırân el-ğamdü li'llâh

(15) Bir müddet sonra bir zâtın delâletiyle kırk gün kadar Bâb-ı ‘Âlîde taḥvîl kalemine³ devâm (16) edüp ba^cdehu Hâkîm oğlu ‘Alî Paşa dâ’iresine mülâzemetle az bir müddet zarfında maşraf [3^b] kitâbetinde bulunup ḥidemât-ı mebrûreye muvaffak oldılar. Ba^cdehu yine Paşa’nın ma^ciyetinde Mısır’a ‘azîmet (2) etdiler. Paşa’nın Mısır’a ilk ‘azîmeti 1153’dedir ki Hâzret-i Şalâhî o zamân otuz altı yaşında idi. (3) Mısır’da buldukları müddetce ‘ulemâ-yı ‘Arab’la temâsları ve lisân-ı ‘Arab’da ihtîşâşları (4) vukû‘a gelmiştir. Paşa’nın Mısır’dan ‘avdeti 1153 ile 1155 seneleri arasındadır ki iki sene kadar kaldıkları añylaşılır. (5) Henüz genc yaşında ibtidâ’î bir taḥşîl ile Hâkîm oğlu ‘Alî Paşa gibi ‘ilm ü irfânî yüksek (6) bir vezîre ‘arz-ı ḥidmet etmek ḥuşûşu te’emmül olunursa Hâzret-i Şalâhî’nin (7) min-kıbeli’r-Raḥmân mevhûb-ı‘ irfân maḥşûl ḥaşîfine şübhe bırakmaz.

(8) Farḥ-ı zekâ ve eşer-i feyz-i Ḥudâ ile tarîğ-i ma^cnâya da qalbinde incizâb vardı. (9) Bu zâhirî aḥvâliñ bir de bâḥinî şekli oldıgını ve o cihet elde edilmedikce yalnız (10) şu^cret-perest olmağdan hiçbir fâ’ide ḥuşûle gelmeyeceğini tağdîr ederdi.

(11) Her gezdikleri yerlerde ehl-i ḥâl u erbâb-ı kemâli tedkîğ u taḥkîğden ḥâlî kalmamaları (12) netîce-yi tabi’iyyesi olmağ üzere Qâhire’de kibâr-ı meşâyih-i Bekriyye-yi Şa^cbâniyye’den Şemseddîn (13) Muḥammed el-Ḥafnî Hâzretleri’yle mülâkât u aḥz-ı feyz etmiş ve ricâl-i Nakşîyye’den Şeyḥ Hüseyin-i (14) Demenhürî Hâzretleri’nden de cifr, vefğ gibi bir tağım ‘ulûm-ı ġarbiyye ve tarîğ-i (15) Nakşî’yi almıştır.¹ Hâzret-i Şalâhî’de ehlullâha qarşu da incizâb (16) ezeli vardı. Vazîfe-yi

¹⁷⁸ Cemâlim: Cemâli ŞUD

¹⁷⁹ Hâzret-i tevfiğ: Hîzr-ı tevfiğ ŞUD

³ Bâlâda *Teshîlî’l-Mübtedî*-nâm eşerden naql eyledigim vech ile Hâzret-i Şalâhî’nin pederi kâtib imiş. Hâzret-i Şalâhî’yi de meslek-i kitâbında yetiştirmek emeline bulunduğ ve o feyz-i pederle Bâb-ı ‘Âliye intisâb etdigi istidlâl olunmuştur. Hâkîm oğlının ilk sadâreti 1144 senesindedir. Binâen ‘aleyh Hâzret-i Şalâhî’nin yedi sene kadar İstanbul’da bulunduktan sonra 1144 senesinde yigirmi yedi yaşında ḥidmet-i devlete dâḥil oldığı ‘inde’l-ḥisâb nümâyân olmağdadır. Şonra divân efendisi (ya’nî mektûbcusu) olmuş âyende ‘Osmân Efendi’nin veşîkasına nazaran şadr-ı a^czam müşârün ileyh ile Banaluğa Muḥârebesi’nde.

¹ Qasımpaşa Âsitânesi’nde icra-yı meşîḥat eden merḥûm Cemâl Efendi de böyle demiş idi. Fağat âyendeki veşîkaya göre Şeyḥ Emîn Efendi’ye tarîğ-i Nakşî’den nisbetleri ta^cayyün ediyor Hüseyin Demenhürî’ye belki yalnız ulûm-ı ġarbiyye ta^callûm etmişlerdir.

resmiyyesini ifā ile ihtilās-ı vakt etdikce erbāb-ı (17) ‘aşk u kemālîñ meclisine cân atardı. Paşa’nın Mısır’dan ‘avdetinde birlikde [4^a] İstanbul’a gelmiştir.

(2) Bu sırada başka bir cilveye mazhar olmuşlardır.¹ (3) Kibār-ı meşāyih-i ‘Uşşākiyye-yi Halvetiyye’den Seyyid Muhammed Cemāleddīn Hazretleri’ne -evvelce Edirne’de mülākī olduklarında (4) fevka‘l-āde zevkyāb olmuşlardı ve aradıkları āsar u esrār-ı (5) kemālātı müşārün-ileyhde görmüşlerdi. Miyānede taḥaşşul ile muḥabbet-i kāmile (6) te’şīriyle kendilerine ‘arz-ı nisbet etmişler ve bir müddet sonra -Hazret-i Şeyh-kerīmelerini Cenāb-ı Şalāhī’ye (7) tezvīc ile nisbet; şihriyyetle memzūc olmak suretiyle cilve-yi kaderiñ (8) zuhūrını müşāhede eylemişlerdir. Bunun İstanbul’da vāki‘ olduğu anıylaşılr. (9) Hazret-i Şalāhī’de ‘ālem-i māddiyyātdan ziyāde ‘ālem-i ma‘nāya incizāb-ı küllī zuhūr (10) ederek Paşa’ya ‘arz-ı maḥşadla artık ḥidmet-i resmiyyeden çekilmesine (11) müsā‘ade buyurulmasını ricā eylemiş, Paşa dā‘imā ehl-i kemālîñ mecī olduklarında (12) Hazret-i Şalāhī’niñ feyz u kemālleri bu meslekde ‘ulviyyetiyle mütecellī olacağını (13) ‘irfānen taḥmīn etdiklerinden bi‘z-zarūre ḳabūl etmişler ve Hazret-i Şalāhī’yi (14) serbest bırakmışlardır.^{2 3} Hazret-i Şalāhī şeyhiniñ ḥidmet-i ‘aliyyesinde (15) bulunarak alacağını almış ve deryā-yı neş‘eye müstaḡrak olarak dūçār-ı [4^b] ḥayret olmuşdur. Bu ḥayret te’şīriyle tām yedi sene ‘ömrünü mücāhede ve riyāzetle (2) geçirmiş ve ‘alā-rivāyetin maḳām-ı ḥayretde dūçār-ı istiḡrāk olmaları netīcesi saç (3) şakalları uzamış, şöḥbetde inḳitā‘ etmiş ve bu müddet zarfında muḥterem ‘ā‘ileleri (4) ‘arz-ı ḥidmetde ḳuşūr etmemiştir.

(5) Bālāda naḳl olunduğı üzre bu sırada bir gece ‘ālem-i ma‘nāda Şeyhü’l-ekber (6) Muḥyiddīn ‘Arābī (ḳuddise sırrūhu’l Celī) Efendimiz Hazretleri’ni müşāhede ile ḳarīrū’l-‘ayn olduklarında (7) dört satırlık bir yazı ta‘līm buyurmuşlar. Ḥvābdan bīdār olunca tekmīl-i ‘ulūm u esrārıñ (8) münkeşif olduğunu görerek mādđī ma‘nevī pek çok

¹ İbnü’l-Emīn Maḥmūd Kemāl Beg Efendi’niñ beyānāt-ı tārīhiyyelerine nazaran Paşa’nın Rümeli teftişi olmayup 1149 ve 1157 ve 1159 senelerinde üç def‘a Bosna vāiligi 1161 ve 1164 senelerinde Tırḫāla muḥāfiż ve Vidīn vāiligi vardır. Mısır’dan ilk ‘avdetin 1153 ile 1155 arasında olacağına göre Rumeli’ye Bosna vāiligine ‘azīmet ederken beraberinde gittikleri ve Edirne’de 1149’da Hazret-i Cemālī’ye Cenāb-ı Şalāhī’niñ mülākī oldukları anlaşılıyor. *Elli Dört Farz Şerhi*-nām eşiñiñ muḳaddimesinde beyāna göre ‘Alī Paşa Mısır’da iken müsā‘adelerini istiḥşāl ile İstanbul’a bu şüretle gelerek Hazret-i Ebū Eyüb Enşārī civārında sākīn olmuşlardır. Paşa ile tekrār Rumeli’ye ‘azīmetleri ḡayr-i vāki‘dir. İşte Hazret-i Şalāhī (ḳuddise sırrūhu’l ‘Ālī) Efendi’niñ bu zamānda Hazret-i Cemāleddīn’e dāmād olmadığı ayrı bir odada oturmasıyla şābitdir.

² Ḥāḳīm oḡlu ‘Alī Paşa merḥūm ḥāḳḳında neslinden ‘İsmā‘īl Zīyā Beg’in (*Metālī‘u’l-‘Āliye fi Ġurreti’l-Ġāliye*) nāmıyla yazdığı nādīrū’l-nüşā bir eşiñ-i mu‘teberde Hazret-i Şalāhī ḥāḳḳında şu cümleyi okumuşdum: [Ez-cümle merḥūm u maḡfūrun mektubculuk ḥidmetinde perverde ve bende-yi nazar-gerdelerinden olup Şeyh Seyyid Cemāleddīn-i Edirnevī Hazretleri’niñ ‘aşık u dāmengiri ve müşārün ileyh ḥazretleriniñ (ya’nī Ḥāḳīm oḡlu ‘Alī Paşa’nın) izniyle küşe-nişin-i inzivā ve tertīb-peziñi olup ‘ārif u şāḥib-i ma‘ārif Şalāhī ‘Abdī Efendi’niñ]

³ Ātīde şüreti münderic mektūba nazaran bu mülākāt u nisbet İstanbul’da iken vāki‘ olmuş zann olunur. *Tezkire-yi Faḫīn*’de mülākātıñ Edirne’de vāki‘ olduğu şöylece meşūrdur. (Edirne’ye a‘zīmet u tārīḳatı ‘aliyye-yi ‘Uşşākiyye’den Şeyh Cemāleddīn Hazretleri’niñ ahz-ı dest-i inābet)

füyüzât-ı albiyeye mazhar (9) olarak hl-i istiqrkdan geçmişler ve te'lifta şur buyurmuşlardır. (10) Hzret-i şalh'nin böyle mam-ı hayretde alması arşusunda şeyhi Cemleddn (11) Hzretleri'nin mşahid alması 'acizlerinden değil Hzret-i şalh'nin 'avkibinde keşf (12) etdikleri esrr u tecelliytın te'şirindedir. unk şeyhi kmil olanın (13) mrdi istiqrkda alamaz nazariyesiyle böyle bir su'al tebrz eder. (14) Ehlullhın her hlinde bir hikmet-i mefrz olduğundan lisn-ı l ile ted (15) u mnkaşa muyir-i edeb 'add olunur. ¹

(16) Hzret-i şalh tekml-i mertib-i 'irfniyye eyledikde:

[5^a]

Fe' iltn fe' iltn fe' iltn fe' ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

Müşkilin kimseye zhirde şalh şormaz
H'ace-yi btına şord şoracak esrr¹

(3) diye izhr-ı aşr-ı mbht buyurmuşlardır.

(4) Yedi sene inziv-y haytlar bidyeten Edirne'de mi yoksa şonralar (5) İstanbul'da Egriapu'daki dergha naql-i mekn eden şeyhi Cemleddn (6) Hzretleri'nin nezdinde mi vk' olmuşdur burası mechltda alıyor.² (7) Cemleddn-i 'Uşşk cmi' u 't-turuk idi. şeyhi Hmd-i Badd'nin dr-ı cemle intiklinden (8) şonra Hzret-i Sez (uddise sırrhu'l-'l) Efendimiz'den ikml-i slk buyurduqlarında Cenb-ı (9) şalh 'azzinden kendilerine intikl eden aşr-ı fuyzt te'şiriyle:

F' iltn f' iltn f' iltn f' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Celvet, şa' bn³, Bayrm v Sa' d dir
Naşibend Mevlev v Glşen 'Uşşk'yiz

(12) diye izhr-ı fhr eylemişlerdir. Bu beytin ilk kelimesi ba' z-ı eşerde (Hlvet) (13) yazılmış ise de Mışır başması bir eşerde (Celvet) diye gördüm ki torısı (14) budur,

¹ Bu hl-i istiqrklar belki mrşd-i mkerremlerinin intiklinden şonra? olmak d'ire-yi iştimlindedir. Trhe arışan ve erbb-ı 'aşn hl u kemline ta'alluk eden bu mes'eledede fazla tahk n-be-mahaldir...

² Dvnlarında bu şekilde mezkr deilmiş. Faat ma' nca birdir, kelime fazlaln belki başkası yapmışdır.

³ şeyhi Cemleddn'e intisblaryla Hzret-i şeyh'in irtihline adar on sene müddet-i medde eder. 1164 senesinde Hzret-i Cemleddn dr'n-na'ime irtihl eylemişdir. şeyhi Cemleddn'in 1155'de İstanbul'a naillere göre İstanbul'da iken Hzret-i şalh'de istiqrk zuhuru anlaşılır. Bir de 1164 trhinden evvel on sene hdmet-i şeyhinde merbt kaldna göre nisbetin Mışır'a 'azimetden evvel olduğuna istidllen mnfehim oluyor. Hdmet-i devlete duşlne bira sene şonra da hkkati trhe arışan mes'eledir.

⁴ Ayyendeki veşkaya nazaran şa' bn yerine Bektş olmak lzm gelirse de fairin tahmn-i 'acizneme göre torısı şa' bndir. Trhi bir mes'eledir belki Bektş meşyihinden birine de mlk olmuşlardır. Dvnlarında da (Bektş) diye muhrredir.

çünkü (‘Uşşākī’yiz) ta‘bîrinde Hâlvetîlik mündemicdir. Celvetîlik’e (15) nisbet beyânında buyurulduğuna yakîn hâşıl eylemiştir.

[5^b] Şeyh Cemâleddîn-i ‘Uşşākī’niñ gülşen-i lâhûta seferleri 1164 senesine müşâdif (2) olmağla Hâzret-i Şalâhî demek ki o zamân kırk yedi yaşında bulunurlardı. (3) Kâsımpaşa’da Hüsâmeddîn-i ‘Uşşākī Āsitânesi’nde seccâde-nişîn-i tarîkat olan mürşid-i (4) mükerrim Şeyh Muştafâ Şâfî Efendi Hâzretleri ‘azîzlerden Fahreddîn-i Himmetî’den naklen Hâzret-i Şalâhî’niñ (5) Fâtih’de ‘Āşıkpaşa Mahallesi’ndeki Tâhir Ağa Dergâhı meşîhatına şüret-i ta‘yînlerini şu şü‘retle (6) beyân buyurmuşlardır:¹

(7) Bir gün Şeyh Cemâleddîn-i ‘Uşşākī’niñ rûhâniyyetleri Hâzret-i Şalâhî’ye temeşşül ile akşâm ezân vaqti (8) haremîni ve tıfl-ı güzînini beraberinde alup ve Egrikapu’dan şehre dâhil olup gitmelerini emr eder. (9) Bu hâl Hâzret-i Cemâleddîn’iñ dâr-ı cemâle intikâlinde on dört sene sonra vâki‘ olmuşdur. (10) Hâzret-i Şalâhî Egrikapu hâricindeki dergâh-ı Hâzret-i Cemâleddîn’de âsûde-nişîn idi. (11) ‘Azîziniñ ecr-i ma‘nevîsine bi’l-inkıyâd haremîni ve toköz yaşında oğlunu alır dergâhdan çıkar. (12) Egrikapu’dan şehre dâhil olur. Gele gele yatsu vaqti Tâhir Ağa Dergâhı’niñ (13) karşusındaki çeşmeniñ önüne kadar vâşıl olurlar. Havâ yağmurlu imiş Harem-i ‘âlîleri (14) biraz çeşmeniñ yanında istirâhat edelim, der. Tevaqquf ederler. Bu sırada Tâhir (15) teşâdüfen bunları görür. Tâhir Ağa Sultân Mustafâ-yı Şâliş’iñ mukrîlerinden idi. (16) Naşılse ğazab-ı pâdişâhîye uğramak korkusuyla sarâydan kaçup bu çeşme civârında [6^a] dört sene muqaddem inşâ-kerdesi olan dergâhda ihtifâ eylemiş idi. ‘Acebâ beni (2) arayan tecessüs eden var mı diye bir aralık dergâhdan zukağa çıkmış. İşte (3) o zamân müşârün-ileyhime şeref-i müşâdif olmuş idi. Anlara kim olduklarını sorar. (4) Hâzret-i Şalâhî keyfiyyeti anlatır. Tâhir Ağa bu işde bir fevka’l-‘âdelik hiss eder. Cümlesini (5) dergâha alır. İ‘zâz ü ikrâmda bulunur. Hâzret-i Şalâhî ile hem-

¹ Bu def‘a Hâzret-i Cemâleddîn’iñ hayât-ı şüriye ile hayy buldukları zamânda vâki‘ olmuş gibi nakl olunmuş ise de dergâh Hâzret-i Cemâl’iñ intikâlinde on dört sene sonra inşâ edilmiş. Hâzret-i Şalâhî on sekiz sene burada seccâde-pirâ-yı haqîkat olmuşdur.

Tarîkaten târih-i me’zûniyyetleri 1157 olmak üzere tahmîn olunursa da haqîqati ma‘lûm degildir. Zâten mahviyyet-i kâmileleri icâbı pek meşûru’l hâl idiler. *Risâle-i Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet*-nâm eserlerinde buyururlar ki: Erbâb-ı haqîkatiñ ekseri şürete i‘tibâr etmeyüp ziyy-‘avâmda görünmüşlerdir. Hatta bu ‘abd-i haqîr-i kem-bizâ‘a ve pür-takşîre dahî tâc ü hırka vü kemer ü ‘aşâ teberrüken ihsân ve ‘inâyet buyurulmuşdur. Lakin (Allah kadrini bilip, haddini aşmayan kişiye merhamet etsin.) mü‘eddâsınca isti‘mâllerine kendimizde isti‘dâd ve liyâkat bulamadığımızdan biñ râğbet ile hırz-ı cân edüp “Azîzlerimizin yâdigârdır.” deyüp mahfûz-ı mahfaza-yı ‘itibâr etdik. Ancak kemâl ile ehliyyeti yok iken isti‘mâl edenlerin taraflarından bu günâ i‘tizâr olunur ki pîşvâlarımızın tahkîk ettikleri makâmât u merâtibin ‘âlâmetleridir. İzn ü icâzetleriyle biz dahî teberrüken ve teyemmünen isit‘mâl ederiz. Mertebe-i evveli şerî‘at mertebesinde müstahlefleriz. Hâzret-i Feyyâz-ı muṭlağ hüsni himmetleriyle merâtib-i ‘ulyâya erişmeğe muvaffâk edüp (Allah içinizden imân edip dünyâ ve ahiret için yararlı işler yapan kimselere vaad etti ki, kendilerinden öncekilere verdiği gibi onlara da yeryüzünde iktidar verecek.) [Nür, 24/55] va‘d-i kerîmleri üzere müstelzim-i incâz-ı va‘d olan ‘amellere makrûn eyleyüp (Bütün bunlardan sonra kim inkâra sarparsa yoldan çıkmış kimseler işte bunlardır.) [Nür, 24/55] mâ-şadağınca müstelzim-i va‘id olan küfrân ve füsûkdan mâşûn u me‘mûn eyleye Âmîn.

şoĥbet (6) olur. Görür anlar ki bu bir büyük ādemdir. Enfās-ı ƣudsiyyesinden (7) müstefīd olmak lāzım geliyor. Tāhir Aġa ser-güzeşti anlatır. Hāzret-i Şalāhī du‘ā buyurur. (8) (Ƙorƣma ġazab yerine mazhar-ı iltifāt olacaƣsın.) diye tebşīr eder. Fi‘l-ħaƣīƣa (9) şabāhleyin Hāzret-i Pādişāh Tāhir Aġa’yı buldurur. Sarāya da‘vet eder. Tāhir Aġa (10) ĥuzūra girer. Ġazabın müstebdel-i ĥilm ü sükün olduġını görür. Pādişāh’a vaƣ‘ayı (11) anlatır. Tāhir Aġa bu dergāhı 1174 senesinde inşā etmiş ve Şābir (12) Efendi isminde bir zātı meşīhata ta’yīn eylemiş idi.¹ 1178’de Şābir Efendi (13) irtihāl ile dergāh ĥazīresine defn edilerek meşīhat inĥilāl eylemiş idi. (14) Pādişāh, Tāhir Aġa’ya “Dergāh hangi ƣarīƣe mensūbdur?” diye şorar. Pādişāh Naƣşī (15) ƣarīƣi müntesiblerinden olmaġla Tāhir Aġa cümleye kār olmak emeliyle “Naƣşī ƣarīƣine mensūbdur.” (16) cevābını vermiş ve Hāzret-i Şalāhī; vuƣū‘ bulan teklīf üzerine dergāh (17) meşīhatını ƣabūl buyurmuşlardır. Ve ƣarīƣ-i Naƣşiyeye āyīni icrāsıyla 1197 senesine ƣadar (18) meşġūl olmuşlardır. Hāzret-i Cemāleddīn’in kemāl-i rühāniyyetine ve Hāzret-i Şalāhī’nin (19) şiddet-i rābiƣa ve farƣ-ı teslīmiyyet ü itā‘atine baƣmalı da ĥayrān olmalı anlara ƣarşu [6^b] ƣoƣ büyük ĥüsn-i ĥürmet beslemelidir...

-Tāhir Aġa’nın Ser-güzeşt-i Ĥayātı-

(3) *Ĥadīƣatü’l-Cevāmi‘* den:

(4) Tāhiriyye Tekyesi bānisi ƣapucubaşlarından Seyyid Meĥmed Aġa’dır, vezā’ifi Sultān (5) Muştafā Ĥān-ı Şāliş evƣāfindan veriliyor. Seyyid Meĥmed Tāhir Aġa İsaƣcı’da emīn-i anbār iken, ‘atebe-i ‘āliyyeye (6) ihzār ve şurre-i şerīf emānetiyle ‘āzim-i hacc-ı Beytullah olup ‘avdetinde Medīne-i Münevvere’de (7) iƣāmete me’mūr olmuş ve 1196’da emīrū’l-ħāc paşa ile hemrāh ve Şām-ı şerīfe geldikde (8) bi-emrillāh şehādeti şayd olup ser-i maƣtū‘ı āsitāneye ihzār ve zāviyesinde (9) defn edildi.¹

(10) *Tārīĥ-i Enveri’* den ‘aynen:

(11) Tōƣsan üç senesi şurre emīni na‘şb u ta‘yīn olunup kendi mülāħazasıyla Medīne-i (12) Münevvere’de iƣāmet eden el-Ĥāc Tāhir Aġa’nın fi‘l-aşl fikri aƣlına ġālib ve (13) ƣillet-i te‘aƣƣuldandan nāşī ƣuvve-yi müfekkire i‘ānetiyle bulunduġı umūruñ ekşerīsini kendi nefesine (14) müftī-i cālib olup Rāġīb Paşa zamān-ı şadāretinde Ĥudāvendigār sābiƣ

¹ Āĥīren evƣāf ƣayd-ı aşlına göre mescid olarak inşā edildiġi imāmet ü mü’ezzinlik cihetleri ta’yīn olunarak ĥatta mescide muttasıl büyük oĥanın imāma maĥşūş olduġı ve bi‘l-āhire meşīhat daĥi taĥşīş eyleyüp bunun için de berāt verildiġi anlaşıldı. Esāsı (Tāhir Aġa Mescidi)’dir. Ma‘lūm olmak üzere şerĥ verildi.

¹ (Veşīƣa zeylinde ƣayd olunduġı üzere) Evƣāf idāresindeki ƣayd-ı esāsiye göre Tāhir Aġa’nın inşā-kerdesi olan binā zāviye degil mescid imiş. Cum‘a geceleri de uşūl-u Naƣşiyeye icrāsı şart ƣonmuş ve meşīhat imāmete muĥtaşş ƣılınmıştır. Elyevm mevcūd olan bināda mescide muttasıl meydan oĥası imāmetde bulunan zāta taĥşīş ƣılınmıştır. Şu ĥalde *Ĥadīƣatü’l-Cevāmi‘* nin Tāhiriyye Dergāhı ƣaydı yanlıştır.

Sultān (15) Muştāfā Hān-ı Ğāzī merhūma şüret-i intifā'ından 'ākıbeti vahīm ba'z-ı mevād-kerin (16) 'arz eylediği vezīr-i müşārün-ileyh merhūmuñ mesmū'ları olduĝda (Sābık Tāhir Aĝa ben seni (17) katl eylemem ama 'ākıbetü'l-emr benden sonra gelenler seni katl ederler.) diye 'arz (18) otaşında muvācehe-i nāsda kendisine söylediği tevātüren istimā' olunmuştur. Toĝsān [7^a] iki tārīhinde İsmā'ıl ordusu ser-'askeri olan silahdār 'Abdullāh Paşa Hāzretleri (2) taraflarına ba'z-ı kelimāt 'ākıle ilkā ederek orduyu mezkūr nüzül emīni (3) olan yazıcı-yı esbaĝ Süleymān Efendi merhūmuñ każāya uğramasını mūcib hālāta (4) taşaddī eylemesine bā'ış olduĝını ve hattā müşārün-ileyhiñ ordusu serāirine vāķıf (5) olanlarıñ ba'zısından rivāyet olunmuştur: el-'uhdetü 'ale'r rāvī el-hāşıl (6) bā-ħuşuş işlerde fikr ü cerbezisine tābi' olarak bā'z-ı umūr ve cem'-i ahdāş edegeldiği (7) elsine-i nāsda şāyi' ve mezkūr ve ħuşuşan 'ahd-i karībde ehl-i Mekke-i Şerīfe'niñ ħilāf-ı (8) ma' hūd Medīne-i Münevvere'ye dūrūd u ahālī-i Ravza-i Muṭahhara ile aĝd ü (9) muḥārebe-yi zılm-endūd ederek şerāre-pāş vuķū' olan āteş-i fitne (10) vü fesāda mūmāleyhiñ hezz-i milletin i'ānet olacaĝı meşhūd olup bi'l-āhire Şām (11) vālisi tarafından keyfiyyet-i taħrīr olunarak nā'ire-yi ĝażab-ı pādīşahı taħrīk olunup (12) i'dām-içün fermān ıhrār ü müşārün-ileyh ma'rifetiyle Şām-ı Şerīf'de kārı görölüp (13) Der'aliye'ye gönderilen cild-i seri şehir-i rebī'u'l-āhiriñ beşinci günü ba'de'l-'arz nihāde-i (14) 'ayn ulu'l-ebşār kılındı.

(15) Ser-i maĝtū' ı dergāhın ħazāresine defn olunmuştur. Kitābe-i seng-i (16) mezārı:

(16) Şāhibü'l-ħayrāt ve'l-müberrāt merhūm ser-bevvābin dergāh-ı 'ālī el-Ĥācc es-Seyyid (17) Mehmed Tāhir Aĝa'niñ ruħ-içün el-Fātihā 1196.¹

(17) Evlād u ahfādı civārlarında medfūndur.

[7^b] Şadede rücū' edelim:

(2) Hāzret-i Şalāhī mürşid-i mükerrerlerine karşı āyende 'aynen münderic iki manzūmeleriyle (3) izhār-ı ta' zīmātda bulunurlar:

¹ Tāhir Aĝa'niñ Sultān Muştāfā zamānında müceddeden ve tevessü'en inşā olunan Fātih Cāmi'-i Şerīfi'niñ maşraf emīni olarak da ħidmet-i mesbūĝ olduĝını Şeyḫ Behcet Efendi pederimiz söylediler. Müstaķīmzāde'niñ *Dīvān-ı Hāzret-i 'Alī* şerhiniñ nüşa-yı maṭbū'ınıñ 429'uncu sayfasında oĝudum ki 1179 senesi ıyd-ı azħasında bir zelzele-yi 'azīme İstanbul ve etrafında zuhūr edüp bi'l-küllīye ebū'l-feth Sultān Mehmed Hān Cāmi'-i Şerīf'i ve anıñ emşāli sā'ir ebniye-i 'azīme -i maḥdūm olup esāsından müceddeden camī' -i şerīf binā olunduĝu bir senede esāsı taħrīr ve ibtidā olup sūretü'l-feth sene 1185 tārīhi muḥarremiñ ibtidā-ı şubħa-ı namāza bed olundu. Binā' yıkıldı faĝat mināreler ve tārīhi kapusu kalmıştır. Tāhir Aĝa merhūm bu mescidini Cāmi'-i Fātih'in enĝāziyla te'sīs eylediği menķülātandır. Buranıñ inşāsı 1174 senesinde olmuş ve ħareket-i arzıñ bundan beş sene sonra vuķū'una nazaran o menķülü kabūlde tereddüd ederim. Baĝa camī' -i şerīfin tecdīden inşāsına fazla enĝāzdan buraya da naĝl ile tevsī'ātda bulunmuş ola. Bu bābda tereddüdüm kısmen zāil olur. Hāzret-i Şalāhī'niñ 1178 senesinde meşīħata gelmiş olması ve ħareket-i arzıñ bir sene sonra zuhūru buranıñ camī' enĝāziyla yapıldığı rivāyetini fesh eden bir ħükmdür.

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Māh-ı nīsān idi bārānı Cemāleddīn’iñ
Feyz-yāb olmada yārānı Cemāleddīn’iñ

Şerbet-i feyz ile sīr-āb idi kārı her kim
Olsa bir hāl ile mihmānı Cemāleddīn’iñ
3. Nuṭṭ-ı cān-baḥşile Loḳmān idi gūyā erdi
Nice dil-hasteye dermānı Cemāleddīn’iñ

Vāridātı nice baḥr-ı ḥikemi cāmi‘ olup
Feyz-baḥş olmada dīvānı Cemāleddīn’iñ
5. Lāne-i ḳabre¹⁸⁰ ‘urūc étđi fenādan āḥir
Ḳıldı āyīn ile erkānı Cemāleddīn’iñ

Gülleri şolmaya gülzār-ı fenādan her dem
‘Aşḳ ile pür ola meydānı Cemāleddīn’iñ
7. Başımnıñ tācı ‘azīzimidir efendim dilden
Olmuşum bende-i fermānı Cemāleddīn’iñ

Tūtiyā idi ğubār-ı ḳademi çeşm-i dile
Oldı çok çāker-i iḥsānı Cemāleddīn’iñ

[8^a]

9. Feyz-baḥş olsa Şalāḥī n’ola na‘ tıyla zebān
Oldı çün vāris-i ‘irfānı Cemāleddīn’iñ

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Remz-i ‘aşḳ idi ibārātı Cemāleddīn’iñ
Sırr-ı Ḥaḳḳ idi kināyātı Cemāleddīn’iñ

Āyet-i nūrı müfessirdi cemāl-i pāki
Nūr-baḥş oldı maḳālātı Cemāleddīn’iñ
3. Şeb-çerāĝ olsa şeb-i ğaflet içinde dērken
Āfitāb oldı dile zātı Cemāleddīn’iñ

Teşne-leb olduñ ise āb-ı ḥayāt-ı Ḥızır’a
Ḳandırır kāse-yi ebyātı Cemāleddīn’iñ
5. ‘Ayn-ı ‘irfān idi serdār-ı cüyüş-ı ‘Uşşāḳ
Yürüdi ‘aşḳ ile rāyātı Cemāleddīn’iñ

Meslegi Ḥazret-i ‘Uşşāḳī Ḥüsāmeddīn idi
İbn-i Edhem idi hālātı Cemāleddīn’iñ

¹⁸⁰ ḳabre: ḳudse ŞUD

7. Feyz-yâb olmuş idi Hâzret-i Mevlânâ'dan
Bezî-i feyz étidi¹⁸¹ kerâmâtı Cemâleddîn'in
Şâh-ı Mansûr idi 'uşşâka nevâdan çıkdı
Evc-i lâhûta maķâmâtı Cemâleddîn'in

[8^b]

9. Tutsa âfâķı Şalâhî n'ola envâr-ı cemâl
Âfitâb olmada zerrâtı Cemâleddîn'in

- (3) Rüşd-ü kâmil aşhâbından olduklarını ve şâhib-i vaķt olup ifâzâ-yı haķîķatde ferîd-i
(4) zamân bulduķlarını İmâ' buyururlar.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Naķd-i dil verdiñse cânân aldık ol bāzârda
Gezmedik āvare biz daħi alup vermekdeyiz
Bezî-i cân ile Şalâhî vaşla yol bulduķ bugün
Cennet-i 'irfâna girdik güllerin dermekdeyiz

(9) Hâzret-i Şalâhî Hüseyin-i Demenhürî'den Burûsa'da medfün kibâr-ı evliyâdan ve
(10) meşhûr 'âlim Kerküklü Şeyh Emîn Efendi Hâzretleri'nden¹ aldığı feyz-i tarîķ-i
Naķşî ile bu (11) dergâhda şart-ı vâķıfı yerine getirmek için erkân-ı Naķşîbendî üzere
(12) icrâ-yı âyîn buyurmuşlardır. Faķat tarîķ-i feyz-i refîķ-i 'Uşşâķî'de hâlîfeleri (13)
Muhammed Zühdî vâsıtasıyla Nâzilli'den intişâr eylemişdir ki el-yevm 'Uşşâķî silsile-
(14) nâmelerinde ism-i şerîfleri medâr-ı ziyet 'add olunur. Tarîķ-i Naķşî silsileleri (15)
maħdûmları Muhammed Ziyâeddîn ve haķîrleri Meħmed Rızâ Efendiler'den sonra
münķatî' (16) olmuşdur. Faķat ihtimâline taşraya sevķ olunmuş hâlîfeleri varsa
münteşirdir. (17) Edrine'de şeref-yâb-ı şöħbet ve intisâbları olduğım kibâr-ı meşâyih-i
Gülşenî'den Şu' ayb (18) Şerefeddîn Efendi Hâzretleri Hâzret-i Şalâhî'nin 'ulüvv-i ka' b
u 'irfânına perestiş¹ [9^a] eden e'âzımdan idi. Dâ'imâ anlardan bahş eder, vücûdlarıyla
müfteħir olurlardı. (2) Şu manzûmelerini yazdırup levħa hâlinde baş uclarına
aşdırmışlardı. Her (3) zâ'ire o levħâdan zemîn-i kelâm bulur, dâ'imâ Hâzret-i Şalâhî'ye
ta' lîķ bahş u kelâm (4) eylerlerdi. Hâzret-i Şalâhî'ye şiddetle meftûn idi 'âdetâ!

¹⁸¹ *etdi: idi ŞUD*

¹ Târîh-i Enverî'de muħarrerdir: Enverî Efendi Hâzret-i Şalâhî'ye tazammun olmuşdur. Beyânı şâhîħdir.

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

Kāşki sevdigimi sevse kamu halk-ı cihān
Sözümüz cümle hemān kışsa-i cānān olsa

(6) diye hep Hāzret' den konuşmak isterdi!

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Keşret-i emvāc ile deryā revācın gösterir
Remz édüp vaḥdetle keşret imtizācın gösterir
Zulmet-i keşretde kalma çün degilsin şeb-pere
Nūr-ı vaḥdet nice revzenden sirācın gösterir
3. Nükte-i temşil-i kandīle kemāl-i diḳkat ét
Şadr-ı mişkātinde mişbāhı zücācın gösterir
Dīde-i 'ibret ile baḳ rüz u şeb şayf u şitā
Kā'ināta ḳahr ile lütfuñ mizācın gösterir
5. Cām-ı zehr-ālūd-ı ḳahrı ḥaste-dil eylerse [nüş]¹⁸²
Şerbet-i lütfuyla ol demde 'ilācın gösterir
ḳahr u lütfu ḳabz u başt ile te'ākub itmede
Her 'aḳībi inḳıbāz u infirācın gösterir

[9^b]

7. ḳahrına tākāt götürmez¹⁸³ çün Şalāhī derdmend
Lütfunı eyler temennā ihtiyācın gösterir

(3) Müstakīmzāde' niñ *Dīvān-ı Hāzret-i 'Alī* şerhinde müṭāla'a-güzār-ı 'ācizānem olduğına nazaran (4) Hāzret-i Şalāhī ve Ğalaṭa Mevlevīḥānesi şeyḫi meşhūr Nāyī 'Oşmān Dede ve Üsküdar'da (5) Hāşim Baba Hāzarātı bir gün Hāzret-i Naşūhī Āsitānesi'nde Şeyḫ Alāeddīn (6) Efendi Hāzretleri'niñ nezdinde hem-şoḥbet iken “ Bir mi' rāciyye yazılsa da o da manzūme-i (7) Mevlīd-i saādet gibi oḳunsa.” diye izḥār-ı temenniyāt olunmuş. Bi'l-ittifāḳ 'Oşmān (8) Dede Hāzretleri'nden ricā edilmiş. O da ḳabül ile bir hafta sonra el-yevm okuna- (9) gelen mi' rāciyye-i ma'lūmeyi bestesiyle ma'an ikmāl ederek hey'et ḥuzūrında (10) oḳumuş. Fevḳa'l'āde istiḥsān olunmuşdur. Ba'dehū bir de reḡā'ibiyeye (11) yazılsa temennīsine karşı bu ḥidmet de bi'l-ittifāḳ Hāzret-i Şalāhī'ye (12) tevcih edilmiş. Hāzret-i Şalāhī daḫi reḡā'ibiyeyi yazmış ve oḳunmuşdur. Faḳat (13) reḡā'ibiyeye naşılrsa nā'il-i şöhret olamamışdır. Müşārün-

¹⁸² nüş: SUD

¹⁸³ götürmez: getirmez SUD

ileyhimden Alâeddîn (14) Efendi'nin 1165'de Hâşim Baba'nın 1166'da irtihâllerine nazaran Hâzret-i (15) Şalâhî bu regâ'ibiyeyi târîh-i intikâllerinden otuz sene muqâddem nazm (16) etdikleri anlaşılır.¹

(17) Erbâb-ı 'ilm ü 'irfân nezdinde hırz-ı cân edilmekte olan âşâr-ı [10^a] kıymetdâr-ı 'âlîleri fazl u 'irfân u taḥkîk u îkânlarına dâldir, şevk'dir. Var ki (2) âşâr-ı 'âliyyelerinin tab' u neşrine her naşılta himmet olunamadığından fazl u kemâlleri (3) nisbetinde 'umûm nezdinde şöhret bulamamışlardır. Gerek dîvânları gerek (4) âşâr-ı mühimmeleri hakkında âyende bahş olunacaktır. Andan bahş etmek isterim ki (5) ihvân-ı tarîkimizden 'Alî Rızâ Beg, Hâzret-i Şalâhî'nin meftûn-ı kemâlâtı 'âdetâ (6) 'âşık-ı dîvânı olduğundan bu bâbda büyük himmet ü ğayret şarf ederek (7) her hafta Kâsımpaşa'da 'Uşşâkî Asitânesi'ne giderek orada bulunan (8) külliyyâtdan istinsâh ve kütüphânelerde ele geçirdiği dîvânla taḥbîk u taşhîh ederek (9) nu'ût-ı şerîfe kısmına 'â'id olanını Türkce, 'Arabca, Fârsî lisânlarıyla (10) yazılanları ğarâmiyyâta müte'allık olan müretteb dîvânıyla cem' u telfîk ederek (11) Tâhir Ağa Dergâh-ı şerîfine vakf eylemiştir.¹

(12) Göstermiş oldukları bu ğayret-i 'âşıkânededen başka nu'ût-ı şerîfeden (13) bir çoğunu perâkende şüretle yazarak ḥüsn-i şüret erbâbına tevzî' etmesi (14) yüzünden dergâhlarda ḥazînü'l-cân ile okunmasına ve erbâb-ı 'aşk u muḥabbeti (15) vecde dūçâr edecek ḥâlâtın zuhûrına da sebep olmuştur. Ḥüsn-i şüretleriyle erbâb-ı 'aşkı taḥte-i teşîrlerinde bırakan Hâfîz Kemâl ve Hâfîz [10^b] Sâdeddîn Efendiler'in bu na't-ı şerîfenin dâ'imâ okunması yüzünden inşâdına (2) ta'alluk eden himmetlerinden rûh-i pāk Hâzret-i Şalâhî'nin 'alâkadâr olduğuna (3) şübhe edilmemelidir. Burada zamânımız

¹ 218 beytten mürekkebirdir. Bestekârı Na'ilizâde-nâm zât imiş. Regâ'ibiyeye 'ayn-ı mi'râciyye gibi bestelenmiş. Bestekârı hakkında (Tuḥfe-i zeyn-i maḥâm iden idüp – Nâ'ilizâde ola maḥbûl-i ḥabîb) beyti söylenmiştir. Müṭâla'a etdim pek mühim ḥaḳâyıkı câmi'-i 'âşıkâne bir eşerdir.

Hâzret-i Şalâhî'nin tarîk-i Mevlevî'ye nisbeti 'Osmân Dede Hâzretleri'ndendir. Tarîk-i Şa'bânî'ye nisbeti 'Alâeddîn Efendi Hâzretleri'ndendir. Tarîk-i Celvetî ve Bektâşî'ye nisbeti Hâşim Baba merḥûmun olmak muḥtemeldir. Allâhu a'lem Hâzret-i Sezâî'nin intikâlinden iki sene evvelini 1149'da Edirne'ye uğrayan Cenâb-ı Şalâhî anıyla da mülâkî olsa ve Gülşeni'ye 'arz-ı nisbet etse gerekdir.

Üsküdar'da Hâzret-i Naşûhî Âsitânesi şeyḫi Seyyid Kerâmeddîn Efendi ile bu mes'ele üzerinde görüştüğimde o bu vak'ayı Hâzret-i Naşûhî ḥuzûrunda câridir diye ifâdâtında bulunmuş. Müstakîmzâde'nin de beyânâtında şöyle nâ'il olmuştur. Hatta 'alâka-yı idrâke: Hâzret-i Naşûhî mi'râciyyenin ilk kırâ'atında hazır idi. Okunan kürsüde âlât mevcûddur dediler. Nâyi 'Osmân Dede'nin târîh-i rihleti 1142'dir. Hâzret-i Naşûhî'nin 1135'dir. O zamân Hâzret-i Şalâhî meşâyih idi. Hâtırına öyle mütebâdir oluyor ki mi'râciyye Hâzret-i Naşûhî zamânında vâki' olmuş. Regâ'ibiyeye de Alâeddîn Efendi zamânında vücûda getirilmiştir. Kerâmeddîn Efendi dediler ki; mi'râciyyenin bestesini Hâzret-i Naşûhî ḥalîfesi Enderûnî İbrâhim Ağa, tevşihlerini de Hâzret-i Naşûhî bestelemiştir. Kâdresallâhu esrârahum.

¹ Ğarâmiyyâta müte'allık müretteb dîvânları zamânımız ricâlinin mümtâzı ve erbâb u 'ilm ü 'irfânın ser-efrâzı 'addine şâyân olan İbnü'l Emîn Maḥmûd Kemâl Beg Efendi nezdinde bulunmağa istinsâhına müsâ'ade göstermek şüretiyle ibrâz, ibtâr, neşv-i efkârı buyurmuşlardır. Kâsımpaşa'da 'Uşşâkî Âsitânesi'nde nu'ût-ı şerîfeden mürekkeb ve müretteb ayrıca 'Arabî ve kezalik Farsî dîvânları görüldü. Bu dîvânlar Şamatya'daki ki 'Uşşâkî Dergâhı'na vakıftır.

e' āzım-ı mūsīkī-şināsāndan Kāzım Beg (4) Efendi'niñ isimlerini zıkr etmegi āşār-ı kadir-şināsı cümlesinden olmağ üzere (5) bir farīza 'add eylerim. Müşārün-ileyh tarafından Hāzret-i Şalāhī'niñ

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Göñül lütfun ile dil-h'āhı görsün yā Resūlallah¹
Şeb-i zulmetde nūr-ı māhı görsün yā Resūlallah
Çü mir'at-ı mücellādır cemāliñ zāt-ı Mevlā'ya
Yüzünden çeşm-i dil Allāh'ı görsün yā Resūlallah
3. Kādem baş dīde-i cāna göñül mülküñ müşerref kıl
Şalāhī taht-ı dilde şāhı görsün yā Resūlallah

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gülşen-i vuşlatda ey bülbül bu efgāniñ nedir²
'Aşkı fāş étmek midir kāşdıñ bu destāniñ nedir
Yār ile olmağdasın sīne-be-sīne lebe-be-leb
Nūr-ı vechinden mi yandıñ nār-ı sūzāniñ nedir
...
3. Bezm-i vaħdetde Şalāhī yār ile hem-dem iken
Keşreti kalbiñde cem' étidin bu dīvāniñ nedir

[11^a]

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Ey göñül agyār ile¹⁸⁴ olmağ kabāħatdir saña¹
Zıkr ü fikr-i Hāğ'da maħv olmağ sa'ādetdir saña

.....

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Remz-i fikr-i mü-şikāf eyle Şalāhī diğğat ét
Mektab-i 'aşk içre bir ders-i hağğatdir saña

(5) Nuğukları durağ şüretiyle bestelenmiş ve el-yevm cum'a geceleri dergāh-ı şerīfde (6) okunmağda bulunmuşdur. Bunlar istimā' olunduğca sırr-ı cāna te'sīr ve kulüb-ı (7) 'uşşākı teşhīr etmektedir.²

¹ Hicāz üzerinden bestelenmişdir.

² İsfahān üzerinden bestelenmişdir.

¹⁸⁴ agyār ile: agyārla yār SUD

¹ Pençgāh üzerinden bestelenmişdir.

(8) Himmet-i ‘aşıqâneleriyle daha bir çok nuţukların sâha-ârâ-yı dil-i ‘uşşâk (9) olması temennî vechesiniñ fuyûz-ı Hâzret-i Şalâhî’ye nâ’il olması tereccî olunur. (10) Tavvallahu ‘ömrahum bi’l-afiyeti ve’l-irfâni ve’l-‘aşkı ve’l-iz’an. (11) Hâzret-i Şalâhî icrâ’-yı vazîfe-yi meşîhât etmekde iken târîhde mazbûţ olduğu üzre (12) 1196 senesi ramazânın on üçüncü, penç-şenbe gecesi zühür eden Tüfenkhâne yangınında (13) bu dergâh-ı munîfin dil-i ‘uşşâk gibi sũhte olduğunu Hâfız Hüseyin Ayvânsarayî (14) *Vefeyât*-nâm eşerinde yazmıştır. Yine beyânına göre Hâzret-i Şalâhî (15) buradan Egrikapu dışarısında kâ’inpederi ve mürsid-i mükerrerleri Şeyh (16) Seyyid Cemâleddîn-i ‘Uşşâkî Āsitānesi’ne misâfireten nakl-i mekân ederek (17) orada dört buçuk ay kadar ikāmetden sonra mübtelā oldukları ‘illet-i şadrdan [11^b] rehā-yāb olamayarak ‘azm-i gülşen-i lāhūt eylediler.¹ Ki sinn-i şerīfleri (2) 1117 senesi târîh-i velādetleri i‘tibār olunursa seksen çağında (3) idi ve zamān-ı intikālleri 1197 senesine ve şehr-i muharremiñ yigirmi toközüncü (4) cum’a gününe müşādifdir. Na‘ş-ı munīfleri Tâhir Ağa Dergâhı’na nakl ile (5) bi’l-ihtirāmāt ve nazmiyyāt kabr-i enverlerinde vedī‘a-yı hâk-ı gufrân kılınmıştır.² (6) Burası ziyāretgâh-ı ins ü cān ve menzilgâh-ı envār-ı rahmet-i Rahmāndır. (7) Kaddesallāhu sırrahū ve ne-fe‘anallāhu bi-berakātihi ve fuyūzātihî āmin bi hürmeti.

(8) Kasımpaşa’daki ‘Uşşâkî Āsitānesi şeyhi merhūm Cemāl Efendi; kabir (9) taşlarında maḥkūk târîh, Hâzret-i Şalâhî’niñ olduğunu söylemişlerdi. (10) Bu târîhiñ son beyti olsa gerekdir. Zîrā ebyāt-ı sâ’ire Hâzret’iñ (11) medḥine ‘ā’iddir. Cihān maḥviyyeti iltizām eden öyle bir şāhib-i kemāl hiç kendini (12) medḥen öyle manzūme yazar mı? Bu huşūşuñ ‘arz etdigim şüretde (13) te’lîfi mümkündür.

[12^a] Hîn-i irtihāllerinde türbelerinin üzeri açık olmasını ve ḥayāt-ı şūriyeleri esnāsında (2) iktisā buyurdıkları ḥvācegān kavuğı resminde taş yapıdırılmasını emr ü ārzū (3) eylediklerini ve yine ārzūları vechle seng-i mezārı i‘māl olundığını el-yevm dergâh-ı (4) munîfde ‘Uşşâk tarîkiniñ ser-bülendi el-Hâc Şeyh Behcet Efendi Hâzretleri naklen beyān (5) buyurmuşlardır: Dergâhiñ ḥarem dā’iresi kabr-i enver Hâzret-i Şalâhî’ye hem-civār olduğundan (6) yine ḥarîk-i kebîrde burası yanmış ve bi’l-āḥire yeniden inşā olunarak son Fâtih (7) yangınında tekrār tu‘me-i lehîb olmuştur. İlk yangında Hâzret-i

² Āḥîren tekyeler kapandı, zikr ‘ālemleri men’ edildi, göñüller ḥarāb, o ālemler yabān oldu.

9 Rebi‘u’l-āḥir 1245

¹ Târîh-i Enveri’de emr-i irtihāllerini şöyle yazıyor: “29 Muḥarrem 1197 yevm-i cum’ada terk-i ālem-i mecāz ve ‘azm-i bezm-i rahmet-i Cenāb-ı Rabb’i niyāz eyleyüp seccāde-nişîn olduğu tekyede ser nihāde-i bālîn-i ḥvāb-ı nāz eylediler.” *Tezkire-i Faḥîn*’de de böyle yazıyor (Hâzret-i Şeyh’iñ rûḥ-ı revāni meclîs-i Nakşıyyesi’ne revān ve na‘ş-ı mağfîret-nişāni dergâh-ı mezkūr ḥazîresinde defîn ve nihān olmuştur.)

² Reviş ḥâlden istidlāl olundığına göre dergâh-ı munîfine ḥâl-ı selîkî gibi o zamān ihyā edilmiştir.

Şalāhī'niñ qabir (8) taşlarına bir zarar-ı 'arız olmadığı ve hattā qenārda kandīl bile sönmediği hâlde soñ (9) harīkde āteşin harāretinden taşlar yanmış idi. Vaqtiyle istinsāh eylemiş (10) oldığım *Kitābe-i Seng-i Mezār* ahiren yanan taşdan istihrāc olunabilmiş şekl ile (11) bi'l-muqābele türbe-yi mu'atṭara-yı münevverlerinin yeniden ihyāsı sırasında levḥa hālinde (12) bir taşā 'aynen kazdırılmışdır. Ebyātı taş üstüne yazan Ḥattāt (13) Hülūşī Efendi'dir. Teberrük 'add etmiştir.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

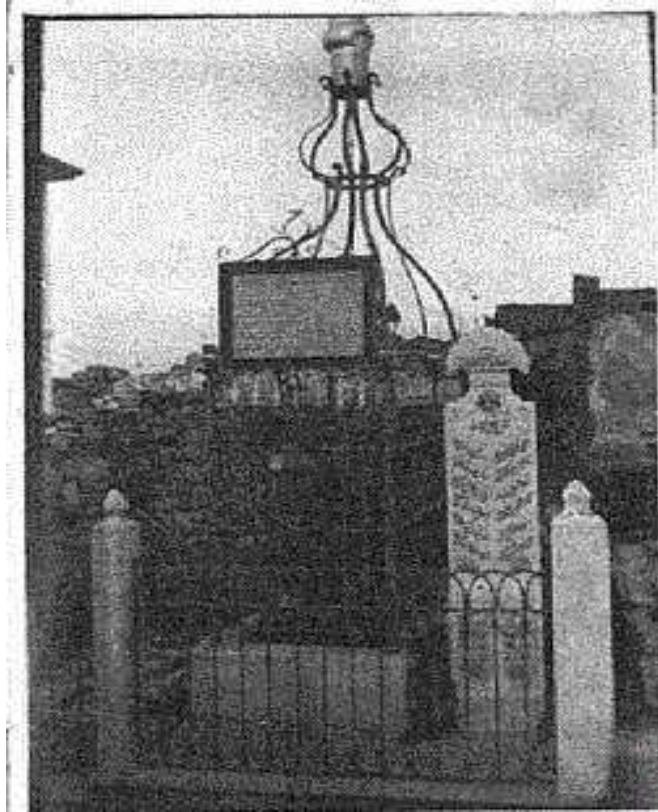
1. Mehbiṭ-i envār-ı Raḥmān, merḳad-ı 'ālī-niṣān
Şeyḥ Şalāḥaddīn-i 'ālī-cāh maḡbūt-ı cihān
'Aşq ile zāir olanlar maḡhar-ı feyż olur
Mürşid-i 'ālī- himemdir nūr-ı 'ayn-ı 'arifān

.....

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Ravza-yı 'āliyyesinden münteşirdir bŷy-ı 'aşq
Neş'e-yāb olmaktadır süllāk-ı rāh-ı kŷy-i 'aşq

[12^b]

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- Kemāl-i feyzine hayrân eder süllâk-ı 'Uşşâkı
Târîkat ehliniñ nûrî Şalâhaddîn-i 'Uşşâkı
3. Biñ üç yüz kırkda tevfiq-i İlâhi rehber olduqda
Yapıldı türbe-i pâk-ı Şalâhaddîn-i 'Uşşâkı
(Faķîr ü kemter-i dergâhiye Vaşşâf-ı 'Uşşâkı)

(6) Şu fotoğrafda demir şebeke içinde görünen kabir Hâzret-i Şeyh'in kitâb-ı vücûd-ı (7) ma'rifetini hıfz eden maḥall-i mübârekdir. Levhada maḥkûk olan ebyât 'aynen (8) nakl olunur ki nâzımı müntesibîn-i tarîk-i 'Uşşâkı'den Hâzret-i Şalâhî'niñ feyzine mazhar (9) olanlardan Muştafâ Hâlet Efendi ile Mehmed 'Ârif olmak üzere taḥmîn edilmiştir.

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cenâb-ı Şeyh 'Abdullâh Şalâhaddîn Efendi kim
Meṭâf olmuşdı şahn-ı ḥânkâhı ehl-i 'irfâna

[13^a]

- Veliyy-i mürşid-i ḥikmet-şinâs u lâ-mekân seyrân
Delîl ü reh-nümâ ḥalvet-serây-ı vaşl-ı cânâna
3. Sivâ-ı mâ-sivâyı seyr édüp çeşm-i başiretle
Teveccüh eyledi mir'at-ı ḥüsn-i vech-i Yezdân'a
Veda' édüp cihândan 'âlem-i kudse revân oldu
Mülâkât étدی şad-şevkiyle ervâḥ-ı 'azîzâna
5. Olur ceyb-i dili ehl-i niyâz-ı 'âciziñ pür-feyz
Teveccüh eylese bu merḫad-i pâke ḥulûşâne
Bi-ḥaḫḫın ḥürmet-i Qur'an édüp Ḥaḫ sırrını taḫdîs
Füyûz u himmeti cârî ola şadr-ı mürîdâna
7. Girüp ḫaşr-ı cinânda dédiler kerrûbiyân târiḫ
Şalâhî şem' -i envâr-ı cemâle oldu pervâne Ruḫı-çün Fâtiḫa

Sene 1197

(15) Türbe-i şerîfeniñ şebekesiniñ üzerine bir sâbık ḥvâcegân ḫavuḡı (16) resmi yapıdırılmışdır. Türbe-i müşerref ḫarâb iken Hâzret-i Şalâhî'niñ 'ulüvv-i himmeti (17) sâyesinde yeñiden inşâsına bu 'abd-i aḫḫar muvaffaḫ olmuş ve bundan ṭolayı (18) Cenâb-ı Ḥaḫḫ'a ḫamd ü şükür edilmiştir. Manzûme-yi âyeti bu neş'e ile saḫâ-yı zuhûra (19) gelmiştir:

[13^b]

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

- Kemāl-i feyżine hayrān eder süllāk-ı 'Uşşākı
Tārīkat ehliniñ nūrı Şalāhaddīn-i 'Uşşākī
3. Biñ üç yüz kırkda tevfiķ-i İlähi rehber olduķda
Yapıldı türbe-i pāk-ı Şalāhaddīn-i 'Uşşākī
(Fakīr ü kemter-i dergāhiye Vaşşāf-ı 'Uşşākī)

- (6) Hāzret-i Şalāhī'niñ maḥviyyet-i kāmilelerine rağmen 'ulüvv-i kadrini taķdīrden ḥālī
(7) ḳalmayanlar bulunmuşdur. Ez-cümle isimleri geçen Muştafa Hālet Efendi
manzūme-i ātiyesiyle (8) o zamān izhār-ı ḥissiyāt ve nazmiyyāt eylemişlerdir:

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . - -

1. Pādişāh-ı kişver-i ma' nā Şalāhaddīn'dir
Mazhar-ı esrār-ı mā-evḥā Şalāhaddīn'dir
Maḥrem-i mi' rāc-ı rūḥānī-i maḥbūb-ı Hudā
Āşinā-yı sūre-i İsrā Şalāhaddīn'dir
3. Vāriş-i 'ilm-i Nebī vü vāķıf-ı sırr-ı 'Alī
Muḳtedā-yı etķıyā cānā Şalāhaddīn'dir
Sırr-ı rūḥu'llāha vāşıl olduğı-çün dem-be-dem
Mürde ḳalbi eyleyen iḥyā Şalāhaddīn'dir
5. Ders-i esmā-ı debistān-ı ma' ārifde bütün
Etdi ta' līm ḥ'āce-i dānā Şalāhaddīn'dir

[14^a]

- Ḳaṭre-i nīsān ḳudsi olduğında şübhe yok
Yekkedir nā-şufte-i beyzā Şalāhaddīn'dir¹
7. Reh-nümā-yı zümre-i 'Uşşākiyān-ı şādıķān
Mürşid-i āgāh-ı bī-hemtā Şalāhaddīn'dir
Tütüiyā-yı çeşm-i sālik ḥāk-pā-yı himmeti
Nūr-ı 'ayn-ı 'āşıķ-ı şeydā Şalāhaddīn'dir
9. Çāre-sāz olsa n'ola bu Hālet-i bī-çāreye
Menba' -ı lütf u 'aṭā ḥaḳķā Şalāhaddīn'dir

- (9) Müştaķimzāde Süleymān Efendi merḥūm Hāzret-i Şeyḥ'e kemāl-i muḥabbetiniñ
te'sīriyle (10) şu tāriḥleri söylemişdir:

¹ Delinmemiş incisi

Naşşibend hāme yazdı sāl-i vaşlın kim budur
Şeyh ‘ Abdullāh Şalāhī āh tārīh-i vefāt 1197

ve

Hayru’l-İslām Şalāhaddīn tārīh-i temām 1197

ve

Yazdı hem hayru’l kūrūn tārīh-i kilik-i revān 1197

[14^b] Āsitāne-yi ‘Uşşākiyye’de post-nişin olan Şeyh Şafvet Efendi merhūmuñ Hāzret-i
(2) Şeyh haqqındaki medhiyyesidir:

Mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün
Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Ol nūr-ı Şalāhī baña āh eylese himmet
Bu’ diyyet olur cān u dile bādī-i kurbet
Ey yār dil-i hark-şodedir mişl-i sefine
Düşdi aña bir nār-ı ğam āsar-ı muhabbet
3. Seyr eyle kenār-ı dil-i endāzı cihānda
Geldi bu hevālarla aña haylice şiddet
Varsaydı eger muţma’iniñ sāhilin ister
Ol demde müyesser heme līmān-ı sükūnet
5. Farq eylemem ağ u kara semtini şūfī
Ma’ lül-ı ‘ilmim cānım olup qalb ise ‘illet
Dergāh-ı Şalāhī’ye gelüp bā-dil-i ıslāh
Her gūşesi leb-riz-i ma’ ārifle hidāyet
7. Ağyār ise de cān u dilim min vech ammā
Envār-ı haqqat görünür ‘ayn-ı hüviyyet
Her hāzrete bir keşret ile haţve-künān ol
Ma’ nen yine bu Şafvet’e mir’at ola vaḥdet

(19) Hāzret-i Şalāhī’niñ bir silsile-nāmede görülen silsile-yi tarikat-ı ‘Uşşākiyyeleri
‘aynen [15^a] naql olundu:

- (2) Kuţbü’l-‘ārifin ğavşü’l-vāşilīn tādü’l-‘āşikīn Hāzretü’ş-şeyh ‘Abdullah Şalāhaddīn-i
- (3) Balıkesirī¹ mine’-tarikatı’l-‘Uşşākiyye ve hüve me’zūnu mine’l kuţbi’l-‘ārifin
ğavşü’l-vāşilīn (4) pīr-i şānī Hāzret-i Şeyh Seyyid Cemāleddīn-i Edirnevī ve hüve
me’zūnu mine’l kuţbi’l- (5) ‘ārifin Meḥmed Hāmdī el-Baġdādī ve hüve me’zūnu mine’l
kuţbi’l-‘ārifin eş-Şeyh ‘Abdülkerīm (6) el-Gümülcinevī ve hüve me’zūnu mine’l

¹ Balāda bi’ d-delāleti ve’l-veşā’ik işbāt olunduğı üzere Kesriyeli’dir, Balıkesirī degildir.

ķuṭbi'l-ārifīn eṣ-Şeyḫ Meḫmed el-Keşānī ve hüve me'zūnu mine'l- (7) ķuṭbi'l-ārifīn eṣ-Şeyḫ 'Ālim Sinān ve hüve me'zūnu mine'l ķuṭbi'l-ārifīn eṣ-Şeyḫ (8) Memicān-ı Şaruḫānī ve hüve me'zūnu mine'ş-şeyḫi'ş-şüyüh el-kāmil el-mükemmelü'l-ekmel ķuṭbü'l-ārifīn (9) tācü'l-āşıķīn ve ḫulāşaten el-kāmilīn fātihü'l-esrāru't-tarıķati ve'l-ḫaķīķa ve kāşifü'l (10) ḫazā'inü'l marifete Sulṭān Ḥasan Ḥüsāmeddīn-i 'Uşşāķī kaddesallāhu sırrehū ve efāza 'aleyna birrehu (11) ve iḫsānehu.

(12) Ḥazret-i Şeyḫ'e mülāķī olan ve kemālātına meftūn bulunan Nāşid Beg merḫūmun
(13) *Tārīḫ-i Enverī*'de görülen manzūmesi:

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . -

1. Ḥazret-i 'Abdī Efendi kim anıḫ
Fazlına olmuşdı hep 'ālem güvāḫ
Nice demdir terk-i dūnyā eyleyüp
Olmuş idi taḫt-ı istiġnāda şāḫ
3. Rūḫ-ı Muḫyiddīn'e oldu muṭṭaşıl
'Andelīb-i rūḫı bā-feyz-i ilāḫ
Eyleyüp müstaġrak-ı rahmet Ḥudā
Āşiyān-ı 'adni kılsun cāy-gāḫ
5. Rıḫletin gūş eyleyince aġlayup
Sīne-i sūzāna açdım daġ-ı āḫ
Yazmaġa tārīḫ-i fevtin eyledim
Rūḫ-ı pākinden ümīd-i intibāḫ

[15^b]

7. Üçler imdād eyleyüp Nāşid dedi
Mürşid-i kāmīl cihāndan gitdi āḫ

(2) Ḥazret-i Şalāḫī'niḫ ķabirleri yanına Şeyḫ 'Alī Behcet Efendi'niḫ kerīmeleri (3) iķün, diġer bir ķabir iḫzār olunduġı zamān görüldi ki (4) Ḥazret-i Şeyḫ'in şanduka-yı ķabirleri yek-pāre taşdır. Baż-ı cāmi'lerdeki (5) iķi oyulmuş abdest şuyı ḫazīneleri gibi bir büyük ve yek-pāre (6) taş olup Ḥazret-i Şeyḫ'in vücūd-ı mübāregi bunun iķindedir. (7) Taşın bir tarafından ufaķ bir delik vardı. Oradan ķoķlandıķda (8) öyle bir rāyiḫa-ı ṭayyibe meşāmm-ı cāna te'şīr etmişdir ki ḫuzżārdan buña (9) şāhid olanlar vardır.

.....

(10) Mülâhaza

(11) Hâzret-i Şalâhaddîn'in henüz derece-yi kemâlâtı taqdîr olunamamışdır. Cidden ve haķîķaten (12) e'âzım-ı ricâl Allah'dan ve kemâlî derece-yi mestûriyyetdendir. Âşâr-ı 'âliyesini mü'tâla'a etdikce (13) insân 'ulüvv-i maķâmına hayrân olmaķdadır. Göñlüm o derecede meclûbı oldu ki (14) her cum'a gecesı Tâhir Aĝa Dergâhı'nda bulunmaĝı ve Hâzret-i Şeyh'i ziyâret etmegi (15) bir farîza 'add eder, lehü'l-hamd ķabr-i enverleri önünden abdestsiz geķmedim. 'Avdetde (16) bile ta'zîmen abdest aldım, öyle piş-gâh-ı ķabrinden geķdim. Halka-yı zıkrde (17) her cum'a gecesı temeşşül ve hattâ teccessüm ederek aramızda cezbe ü hâlât ile zıkrimize (18) iştirâk buyurdıkları zevķen müşâhede olunmuş ve ahvâl-i fevķa'l-âde zühûra gelmekde bulunmuşdur. (19) Kâddesâllahu sırrehü.

[16^a] Hâzret-i Şalâhî zamân-ı 'âlîlerinde hâlen ziyâdesiyle tesirre raĝbetķâr olmuşlardır. (2) Dâ'imâ ziyy-i 'ulemâda gezer, h'âceĝân ķavuĝı giyer, ziyy-i meşâyihde bulunmaķdan (3) tevaķķî buyururlarmış. Tâhir Aĝa Dergâhı'nda daĝı şöhetķâr olmaĝa meyl (4) etmeyüp dâ'imâ inzivâ-yı hayâtı tercih buyururlarmış. Târiķ-i feyz-i refîķ-i 'Uşşâķî'de (5) Şeyh Muhammed Zühdi Hâzretleri'ni yetişdirüp silsile-i zerrîn-i 'Uşşâķî de nâm-ı 'âlîleriyle (6) revnaķ-fezâ olmuşdur. Târiķ-i Naķşî'den silsileleri münķatı'dır. İrtihâllerinde daĝı (7) mezâr taşında "Yalnız h'âceĝân ķavuĝı resmi yapdırılısın." vaşiyyet buyurmuşlar imiş. (8) Fi'l-haķîķa yangında yanan mezâr taşında h'âceĝân ķavuĝı vardı. Âhîren (9) müceddeden yapılan mezârlarının şebekenin üstüne daĝı 'ayn-ı resimde ve baķırdan h'âceĝân (10) ķavuĝı yapdırılmış. Vaşiyyetleri eşeri muhâfaza olunmuşdur.

(11) Eyüp'de Cezerî Kâsım Paşa'da feshâne fabriķasının soķaķ cihetinde köşe başındaki (12) dergâhda icrâ'-yı meşîhat eden Şeyh Şâdık Efendi daĝı târiķ-i 'Uşşâķî'den Hâzret-i (13) Şeyh'den müstahlef olanlardan olduĝı *Hadîķatü'l-cevâmi'*de görölmüşdür. Bu zât (14) dergâhın meşîhatını âhire devr ü furuht edüp irtihâlinde dergâh hâziresinde (15) defn olunmuşdur. El-yevm ķabri mevcüddur. Tekyeye Balçık Baba Tekyesi derler.

(16) *Hadîķatü'l-cevâmi'*de Balçık Tekyesi Mescidi haķķında izâhât sırasında yazılmışdır ki: (17) Kânbur Şeyh Sâlim Efendi'nin 14 Rebî'u'l-evvel 1234 târihinde irtihâlinde Şalâhaddîn-i 'Uşşâķî'den (18) müstahlef debbâĝlar yazıcısı Şeyh Şâdık Efendi, Şeyhü'l-islâm Mekkizâde Muştafâ 'Aşım Efendi (19) delâletiyle buranın meşîhatına iclâs olunup sekiz sene meşîhatden sonra esîr-i firâş oldu. (20) Târiķat-ı

Sa‘ diye’den eş-Şeyhü’s-seyyid Muhammed Emîn Efendi’ye iki bin gurüş muķābilinde kaçır-ı yed etdi. (21) Tekye-yi ‘Uşşākiyye’den Sa‘ diye’ye geçdi. Şādık Efendi 25 Zî’l-ka‘ de 1242 Pazarertesi günü vefāt edüp (22) tevḥidhāne ḥazîresinde defn edildi. Şeyḥ Emîn Efendi Taşlıburun Dergāḥı şeyḥi Şālîḥ Efendi ḥalîfesi (23) Aḥmed Efendi ḥalîfesi idi. Emîn Efendi Ḥazret-i Ḥālîd türbedarı idi. Zî’l-ka‘ de 1257’de irtihāl ile tekyeye defn olundu.

[16^b]

Ḥazret-i Şalāḥî’niḡ külliyyātında ve dīvānında görülen baź-ı nuṭuklarından naḳl eyliyorum. Kemāllerine delāleti ‘itibāriyla pek mühimdir:

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Çeşm-i ‘ibret ile bīnende-i ekvān oldum
Cilve-i şāhid-i ma‘ nā ile ḥayrān oldum
‘Aḳla gelmezse n’ola nīk-i ḥayāl-i¹⁸⁵ keşret
Neşve-i sāgar-ı mā‘ nā ile sekrān oldum
3. Oldı çün baḥr-i ḥaḳīḳatde vücūdum nā-būd
Şüretā kaṭre iken ma‘ nīde ‘ummān oldum
Ma‘ nī-i nazmıma reh-yāb olamaz vehm ü ‘uḳül
Ḥālet-i ‘aşḳ-ı ḥıred-süz ile gūyān oldum
5. Nuṭḳ-ı cān-baḥşım olupdur sebaḳ-āmüz-ı ḥıred
Şerḥ-i esrāra kütüb-ḥāne-i ‘irfān oldum
Dürr-i nā-süfte-i ḥikmetse n’ola her sūḥanım
Cevher-i ma‘ rifet-i Ḥaḳḳ ile bir kān oldum
7. Eyledim hestī-i mevḥūma Şalāḥî diḳḳat
Vāḳıf-ı nükte-i el-ān kemā- kān oldum

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . . - - / . . - - / . . - - / . . - -

1. Serīr-i devletim revnaḳ-fezā-yı fülk-i devletdir¹⁸⁶
Emīr-i himmetim kişver-güşā-yı mülk-i ‘izzetdir
N’ola faḳr u fenā-yı rāh-ı Ḥaḳḳ’da ḥāk-pā olsam
Ġubār-ı reh güzārı¹⁸⁷ cevher-i tāc-ı sa‘ ādetdir
3. Ne deḡli şüretim üftāde-i ḥāk-i mezelletse
O denli sīretim bālā-nişīn-i şadr-ı rif atdir

¹⁸⁵ ḥayāl-i: ḥayālāt SUD

¹⁸⁶ devletdir: zilletdir SUD

¹⁸⁷ güzārı: güzārım SUD

Sivādan el çeküp bu keşrete dil i‘ tibār étmez
Serāy-ı hās-ı vaḥdetde nedīm-i bezm-i ḥazretidir

5. Vücūd-i zerre-i nā-çize ‘ ibretle nigāh étseñ
Temāşāya ‘ aceb āyine-yi şems-i ḥaḳıḳatdir
Olursa nāy-i kilkim nağme-i Manşūr ile hem-dem
‘ Aceb mi bülbül-i ḥikmet-nevā-yı bāğ-ı vaḥdetdir
7. Şalāḫī baḥr-i ḥikmetden cevāhirler nişār étدیñ
Mezāyā-yı kelāmıñ ‘ ārifāna dürr-i ḥikmetdir

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Āb u gilde dil-rübāyī gördük ammā bilmedik
Tāb-ı gülde ḥoş-nümāyı gördük ammā bilmedik
Kūḫl-i mā-zāğā’l-başarla¹⁸⁸ dīde-rüşen olmadık¹⁸⁹
Ġaflet ile āşınāyı gördük ammā bilmedik
3. Nām-ı ‘ anḳāyı işitdik çeşm-i serle görmedik
Ḥāk-i zilletde hümāyı gördük ammā bilmedik
Ḥāl ile dilden maḳām-ı vaḥdete yol bulmadık¹⁹⁰
Keşret içre mā-sivāyı gördük ammā bilmedik
5. Ol cihān-ārāyı bunda buldı erbāb-ı yaḳīn
Zīr ü bālā çoğ arayı gördük ammā bilmedik
Her mezāyā-yı kelāma diḳḳāt u ‘ ibret gerek
Nükte-i rengīn-edāyı gördük ammā bilmedik
7. Tāb-ı nār-ı hicr-i yār ile ḥarāb olmuş yatur
Bu Şalāḫī mübtelāyı gördük ammā bilmedik

Müstef‘ilātün müstef‘ilātün

Recez - - . - - / - - . - -

1. Ḥaḳḳı dilerdiñ bulduñ mu bilmem
Vaşla yelerdiñ olduñ mu bilmem
Sa‘ y ét necāta baḳma memāta
Èrdiñ ḥayāta öldüñ mü bilmem
3. ‘ Aşğa érişdiñ cāna girişdiñ
Baḥra ḳarışdiñ dolduñ mu bilmem
Bu derde düşen olmaz mı rüşen
Mānend-i gülşen şolduñ mu bilmem
5. Çoğ eyle āhı etme günāhı
Dilden giyāhı yolduñ mu bilmem

¹⁸⁸ Mā-zāğā’l-başar: Necm Suresi 53-17 “Gözü şaşmadı.”

¹⁸⁹ olmadık: olmadan ŞUD

¹⁹⁰ bulmadık: bulmadan ŞUD

Şükr ét Şalāhī bulduñ felāhı
Aldıñ necāhı güldüñ mü bilmem

(33) Maḥdüm-ı ‘ālīleri Muḥammed Ziyāeddīn Efendi merḥūm daḥı pederlerinden tarīḳ-i ‘Uşşākī’den müstaḥlef olup faḳat (34) cā-nişin peder-i ekremleri ölünce şarḫ-ı vāḳıf mücebince usūl-i Naḳşıyye’yi icrā’ ile mükellef olmuştur.

Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ¹⁹¹Kelām-ı ehl-i Ḥaḳḳa nefḥa-i Rūhu’l-Ḳudūs dērsem
Sezā kim ‘aḳl-ı kül Cibrīl olur ḳalbi de Meryem’dir
‘Aceb mi feyz-bār olsa zebān-ı ḥāme-i nazmım
Şalāhī feyz-i Ḥaḳḳ’dan bu ma‘ānī baña mülhemdir

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . - -

1. ¹⁹²Ref’édüp dil rūy-ı vaḥdetden niḳāb-ı keşreti
Nūr-ı vechi mā-sivāyı yaḳdı maḥv étدی hemān
Ḥızr olup nūr-ı cemāli zulmet içre eyledi
Çeşme-i dilden Şalāhī āb-ı ḥayvānı revān

Mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün
Müctes . - . - / . . - - / . - . - / . . - -

1. ¹⁹³Cemāli olmayıcaḳ māh-tābı n’eyleyeyim
Şafāyı bulmayıcaḳ āfitābı n’eyleyeyim
Şalāhī va’de-i zulmetde Ḥızr olup tevḫīḳ
Erişdim āb-ı ḥayāta serābı n’eyleyeyim

Mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’il
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. ¹⁹⁴Dile bād-ı hüdā oldı vezān el-hamdü li’llāh
Sürüp ḡaflet şehābın nā-gehān el-hamdü li’llāh
Ser-ā-ser fetḫ u teşḫīr eyledim iḳlīm-i cismim
Şalāhī feyz-i Ḥaḳḳ oldı revān el-hamdü li’llāh

[17^a] Ḥazret-i Şalāhī Ḥaḳḳında Baz-ı Tedḳīḳāt-ı Tārīḫıyye

(2) Sene

(3) 1117: Kesriye’de tārīḫ-i velādeti

¹⁹¹ ŞUD’nda bulunan altı beyitlik gazelin beşinci ve altıncı beyitleri alınmıştır.

¹⁹² ŞUD’de bulunan yedi beyitlik gazelin beşinci ve yedinci beyiti alınmıştır.

¹⁹³ ŞUD’da bulunan altı bendlik terci-i bendin ilk iki dizesi ve son iki dizesi alınmıştır.

¹⁹⁴ ŞUD’da bulunan yedi beyitlik gazelin birinci ve yedinci beyiti alınmıştır.

- (4) 1137: İstanbul'a pederleriyle birlikte gelmesi 20
- (5) İstanbul'da açıkda olarak yaşadığı müddet sene: 5
- (6) 1144: Hizmet-i devlete duhūl 27
- (7) 1149: Hākīm oğlu ile Bosna'ya ve Banaluğa Muḥārebese'ne gitdiği tārīḥ¹ 32
- (8) 1153: Hākīm oğlu ile Mıṣır'a 'azīmeti 36
- (9) 1155: Hākīm oğlu ile Mıṣır'dan 'avdeti² 38
- (10) 1155: Hizmet-i devletden çekilmesi 38
- (11) Devlete müddet-i hizmeti sene: 13
- (12) 1157: Nā'il-i hilāfet-i tarīkat olması 40
- (13) 1155 ile 1164: Hāzret-i Şeyḥ Cemāleddīn ile geçirdiği ḥayāt sene: 10
- (14) 1164: Hāzret-i Cemāleddīn'in irtiḥālī. O zamān Hāzret-i Şalāḥī'nin sinni: 47
- (15) 1178: Tāhir Tekyesi meşīhatına ta'yīni. O zamān Hāzret-i Şalāḥī'nin sinni: 61
- (16) 1197: Hāzret-i Şalāḥī'nin irtiḥālī. O zamān Hāzret-i Şalāḥī'nin sinni: 80
- (17) 1178 ile 1197 Müddet-i meşīhatı sene: (18) 18 seneden az fazlaca
- (19) Hāzret-i Şeyḥ'in tārīḥ-i intikālinden bu risāleyi yazdığım zamāna kadar geçen müddet (20) 143 senedir.

[17^b] Hāzret-i Şalāḥī hakkındaki veşā'ikden en şāyān-ı i'tibār olmak üzere karşı (2) şahīfede nakl etdiğim veşīkayı buldum. Müşārün-ileyhiḥ Hākīm oğlu 'Alī Paşa'ya dīvān (3) kātibi olmak üzere ma'iyetinde Rumeli'ye gitdiği muḥakkakdır. 'Azīmet tārīḥi olarak (4) 1149'uy ḳabūli zarūrīdir. Hāzret-i Cemālī ile münāsebet tārīḥi bu olmak lāzım gelir. (5) Hizmet-i devletden çekilmeleri Mıṣır'a 'azīmetden bir müddet sonra vāki' olduğu anlaşılıyor. (6) Veşīka-yı ātiyede Hāzret-i Şalāḥī'nin Cenāb-ı Cemāleddīn[den] hilāfet iktisāb etmesi İstanbul'da (7) olduğına işāret vardır. Bu ḫoğrudur. Zīrā Cemāl-i 'Uşşākī Hāzretleri 1155 (8) tārīḥinde Edirne'den İstanbul'a hicret buyurmuşlardı. Hāzret-i Şalāḥī'nin Mıṣır'dan (9) 'avdeti de o seneye müşādifdir.

¹ Hāzret-i Şalāḥī bu tārīḥde Paşa ile Boğna'ya giderken Edirne'de Cenāb-ı Cemāleddīn'e 'arz-ı nisbet etdiği kuvvetle muhtemeldir.

² Hāzret-i Şalāḥī Mıṣır'dan İstanbul'a evvelce gelmiş ve o zamān hizmetten çekilmişdi. Binā'en 'aleyh artıḳ tekrār Rumeli'ye gitdiği ḡayr-i vāki' dir. Zāten şeyḥi iki sene evvel İstanbul'a hicret etmiş idi.

Ḥakīm oğlı Alī Paşa'nın tekrār Rumeli'ye 'azīmeti (10) 1157'de vāki' olup Ḥazret-i Şalāhī'nin bu tārīhde Edirne'de müşārün-ileyh 'Alī Paşa'dan (11) ayrıldığı kabūl olunamaz. Zīrā 1157'den iki sene evvel Cenāb-ı Cemālī İstanbul'a (12) hicret etmiş bulunuyordu. Şu hālde ḥidmet-i devletden dāmen-keş-i ferāğat olması (13) Mısır'da iken vuķū' bulup artık Paşa'nın Rumeli'ye Ḥazret-i Şalāhī'yi birlikde (14) götürmek istediği (1157) toğrı degildir.

(15) Şeyḫ Emīn-i Naķşibendī ile mülākāt u münāsebeti İstanbul'da mı Burūsa'da [mı] vāki' dir (16) mechūlāt-ı tārīhiyyeden ise de Emīn Efendi 1170 senesinde Ayaşofya'da tefsīr okutmuş (17) ve Ḥazret-i Şalāhī ise o zamān İstanbul'da bulunmuş olduğundan münāsebetin burada (18) vuķū' a geldini ve Emīn Efendi'nin şeyhi Muḥammed Āgāh Ḥazretleri'nin irtihāli 1174 senesine (19) müşādif olmağla ānımla da görüştükleri istidlāl olunur. Ḳaddesallāhu esrārahum.

[18^a] boş.

[18^b] Şadr-ı a'zam Ḥakīm oğlı 'Alī Paşa merḫūmun necl-i necibi İsmā'ıl Ziyā Efendi peder-i ekremlerinin (2)terceme-i hālne dā'ir (*Metāli'u'l-'Āliye fī Ğurreti'l-Ġāliye*) nāmıyla bir eşer-i kıymetdār yazmışdır. (3) Nādirü'l-nüşa olan bu eşerin bir nüşası 'urefā-yı 'aşırdan İbnü'l Emīn Maḥmūd Kemāl Beg Efendi'nin (4) kütüphānesinde görülmekle müṭāla' a olunduğda Paşa'nın vefātı üzerine tārīh söyleyenler (5) meyānında Ḥazret-i Şalāhī'nin ism-i şerīfini şu şüretle yād etdiği nazār-ı ibtihāc ile (6) şühūdum oldı:

(7) Ḥazret-i veliyyü'n-ni' am kām-yāb tūbālehü ve ḥüsn-meāb için hattā çok tevārīḫ-i seciyyeyi tazammuna (8) merşiyeler inşād olunmuşdur. Eger cümlesi tahrīr u ta'dād olursa bā' iş-i melāl u itnāb (9) bir kitāb-ı nā-yāb olmağ iktizā ederdi. Binā'en-'aleyh kaşr u icāz olunup türbe-yi şerīflerine (10) ta' līķ olunan merşiyelerinin bir miķdārına āğāz olundu ki ez-cümle:

(11) Merḫūm ve ma'ğfūrun mektūbcılık ḥidmetinde perverde ve bende-i nazār-kerdelerinden (12) olup Şeyḫ Seyyid Cemāleddīn-i Edirnevī Ḥazretleri'nin 'āşık-ı dāmen-giri ve müşārün-ileyh ḥazretlerinin (13) izniyle gūşe-nişin-i inzivā ve terbiyet-peziri olup 'ārif u şāhib-i ma'ārif (Şalāhī (14) 'Abdī) efendinin tārīḫ u merşiyelerinde:

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Muşaffā cevher-i tāk-ı vezāret dürr-i bī-hemtā
Mücellā şeb-çerāğ-ı efser-i devlet ' Alī Paşa
Vezīr-i Āşaf-ı şānī müşīr-i müşterī-tedbīr
Dilīr-i şaf-şiken merdāne şīr-i rezm idi gūyā
3. Nice sāl oldı ser-asker gazāya bezl-i tāb édüp
' Adūdan intikām aldı bi-avn-i Hāzret-i Mevlā

[19a]

- İki sultāna üç def' a vezīr-i a' zam olmuşdı
Édüp kânūn-ı dīn ü devlete hıdmetde istikşā
5. Ma'arifle haqīkāt bōstānı cilve-gāhıydı
Şerī' atle tarīkat emrine dil-bend idi ammā
' İnān-ı rağbeti ma' tūf idi āşār-ı hayrāta
Kerem vādīsine düşmüş semend-i himmeti yek-tā
 7. Vücūdı sāye-endāz-ı kerem bir naḥl-ı cūd idi
Yem-i ihsān idi halka yemīni étmede irvā
Sahāvetde¹⁹⁵ aḥa hem-tā degildi Bermekī Hātım
Semāhatde¹⁹⁶ nazīrin görmemişdi dīde-i dünyā
 9. Degildi münḥasır bir kimseye in'āmı 'ām idi
Hūsūşā ehl-i 'irfān u fenāyı étmede iğna
Kerem bahrı temevvüde tecāvüz étdi ḥaddinden
Atup fülk-i vücūdun semt-i gird-āb-ı fenāya tā
 11. Erişdi şāfi-i hicrān¹⁹⁷ dédi çün men 'aleyhā fān¹⁹⁸
Çeküp nüş étdi ol zīşān ecel cāmını bī-pervā
Kütāhiyye'de Zāti pertev-endāz-ı adāletken
Çü esfelden o şeh-bāz étdi 'azm-ı 'ālem-i bālā
 13. Orada defn olup berāy mürürunda yine cismi
Çıkarup pāk u nim tāze buraya étdiler ivā

[19b]

- Vezāretde kerāmet ile işbāt-ı vücūd étdi
Cihāna az gelür bir böyle gāzī hem velī haqḳā
15. Sezā şadr-ı vezāret şadrını çāk etse ḥüznünden
Olup dīvāne dīvānı édeler halkı vā-veylā

¹⁹⁵ Sahāvetde: Semāhatde ŞUD

¹⁹⁶ Semāhatde: Sahāvetde ŞUD

¹⁹⁷ şāfi-i hicrān: Hadimü'z-zāt ŞUD

¹⁹⁸ men 'aleyhā fān: irci'ı bi'z-zāt ŞUD

Men 'aleyhā fān: Rahman 55-26 " Üzerinde bulunan yok olacaktır."

Demide tuğları gīsü perişān olsa mātemden
Ġamından lerze-nāk olmaqdadır a‘ lāmı ser-tā-pā

17. ‘ Aceb mātemkede ƣaldı¹⁹⁹ cihān-ı ‘ işret ābādı
Āña giryān olup řāh u gedā a‘ lā ile ednā
Ne çāre uçdı elden ol hümā-yı evc-i lāhūtī
Du‘ a-yı ģayrıdır şimdengeri lāzım olan řıdƣa
19. Muƣaddes eyleye sırrın sivādan Ĥazret-i Ĥuddūs
Nideyim bezm ü ģas éde muƣīm-i cennet-i me‘vā
Te‘essüfle (řalāhī) nūř éderken cām-ı hicrānın
Ĥayāle girdi ƣıƣdı bir iki tārīh-i müsteřnā
21. “Uşandı şadr-ı fānīden maƣām-ı ünse pā urdı”
“Geçüp şadr-ı bahā-yı maƣşad-ı řıdƣa ‘ Alī Paşa

(17) (1171)

(18) Ĥazret-i řalāhī’niņ Eyüb’de türbe-i Ĥazret-i Ĥalid’de de öteden bir levģası vardır.
Soņra ƣaldırıldı (19) amma bir şüreti dīvānında vardır. ‘ Alī Paşa ģaƣƣındaki tārīhi
dīvānında yoƣdur. Teberrüken buraya derc etdim.

[20^a]: Boş

[20^b]

Cenāb-ı řalāhaddīn’e

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Faƣīr, muhtāc-ı ‘ irfānım; řalāhī
Kerem-baģş ol baña cānım řalāhī
Ĥapuņda boynunı bükmüş ģarībim
Ĥarīk-i ‘ ařƣda burhānım řalāhī
3. Baña imdād buyur luťfen ‘ azīzim
Küşāyiř bulsun iz‘ ānım řalāhī
Enīn ü izťırābım var ‘ alīlim
Ĥabīb-i derd ü dermānım řalāhī
5. ‘ Uluvv-i řānuņıñ Vařřāf’ı oldum
Meded ey nūr-ı çeřmānım řalāhī

¹⁹⁹ ƣaldı: ƣıldı şUD

[21^a] Şeyh Behcet Efendi Nezdinde Maḥfūz Bulunan (2) Veşīkanın Şüreti

(3) Bin yüz yetmiş sekiz tārīhinden berü Tāhir Ağa Tekye'sinde post-nişān-i irşād olan risāletlü (4) kerāmetlü Şalāhaddīn ' Abdī¹ Efendi ' illet-i şadra mübtelā olmağla 1197 (5) muḥarremiñ yigirmi tokuzuncu günü irtihāl-i dār-ı cinān edüp mezkūr tekyede defn-i (6) ḥāk-i ' ıtrnāk oldu. Rahmetullāhi ' aleyh. ' Azīz müşārü'n-ileyh ' Abdülazīz Efendi nām (7) zātın şulbünden Göli-kesri kaşabasında 1117 tārīhlerinde mütevellidir. Yigirmi (7) yaşına bālīg olduğda Dersa' ādet'e vārid olup Taḥvīl Kālemi'ne çerāğ olmuş idi. (8) Kırk günü miqdārı kaleme müdāvement bā' dehū Ḥākīm oğlu ' Alī Paşa dā'iresine mülāzemet (9) eyleyüp bir müddet maşraf kitābeti ve mektubcılık ḥidmetlerinde bulunmuş ve ḥattā Banaluğa Muḥārebesi'nde (10) vezīr-i müşārün-ileyh ma' iyyetiyle ḥidemāt-ı mebrūreye muvaffāk olmuş idi. Mu'ahḥaren vezīr-i (11) müşārün-ileyh ile Mışır'a ' azīmet edüp andan Der-sa' ādet'e ' avdetinde meşāyiḥ-i ' Uşşākiyye'den (12) kutbü'l-āfāk Cemāl Efendi Āsitānesi'ne inābetle nā'il-i mertebe-i ḥilāfet (13) olduğdan başka mürşid-i tarīkat-ı Naşşibendī eş-Şeyh Emīn Efendi² daḥi münīb olup (13) bā' dehū refte refte her tarīkden me'zūn-ı ḥilāfet olmuş ve bu minvāl üzere [21^b] terakki-i medāric-i kemāl olduğunu şerḥ ü beyān etdiği işbu beyti inşād eylemiştir:

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Celvetī¹, Begtāşī², Bayrāmī vü Sa' dī Kādīrī
Naşşibendī Mevlevī vü Gülşenī ' Uşşāki'yiz

(4) Enverī Efendi'nin³ şifāhen kendisinden istimā' ile rivāyetine göre ' azīz müşārün-ileyh (5) ' ulūm-ı āliyyeden olarak yalnız şarf ve naḥıvden birer nüşha okuyup āndan başka kimseden (6) ta' līm u tedris etmediği ḥālde ' ālem-i menāmda Şeyḥü'l-ekber (kādese sırrehū) Ḥāzretleri'ni görüp (7) pīş-gāh-ı ifāde-yi ma' neviyyelerinde zānū-zede-i telemmüz olduğda ruḥāniyyet-i şeyḥden dört (8) mışra' miqdārı ḥālet-yāb-ı tedris olup ḥvābdan bīdār olmasıyla berāber çeşm-i başīretten (9) perde-i ḡaflet çekilmiş ve gündün güne keşfi açılmış olmağla az vakit zarfında yüzden mütecāviz (10) kütüp ve resā'il te'līfine muvaffāk olmuşdur. Te'līfātından beyne'n-nās mütedāvil olan (11)

¹ Demek ki o zamān ' Abdī diye de yād olunmuşdur. Bu ma' lūmāt Tārīḥ-i Enverī'ye muvāfık görülmüşdür. Oradan alındığına şübhe yokdur.

² E' āzım-ı meşāyiḥ-i Naşşibendiyye'den olup meşhūr ' ālim Şeyh Behcet Efendi merḥūmuñ mürşididir. Tāhir Ağa Dergāhı şeyḥi Behcet Efendi ile iltibās-ı isim tolayısıyla yanlış anlaşılacak için izāḥa mecbūrum ki burada maḥsūd olan Selīmiyye Dergāhı şeyḥi olup 1238'de irtihāl-i dārü'n-na'im eyleyen Üsküdarlı ' Alī Behcet Efendi'dir ki Emīn Efendi ḥālifesidir.

¹ Celvetī olmağ lāzım geleceği baḥşı geçmiştir idi.

² Begtāşī degil Şa' bānī diye ma' lūm idi.

³ Bu zāt o devir ricāliniñ ve devletiñ tārīḥ-i ḥayātını tedkīk eylemiş olanlardandır. Ehl-i şikādan ' add olunmağ icāb eder.

Tercüme-yi Şāfiyye ve Şerh-i Mevākī'u'n-nücüm ve Şerh-i Makāmāt-ı Hamīdī⁴, Tercüme-yi Meşnevī-yi (12) Şerīf kendisinde fazl u ' irfānına şehādet eyler. Kāddese sırrehū'l ' Ālī.

Hāzret-i Şalāhī bendesi ' Osmān

[22^a] Bu veşīka el-yevm seccāde-nişīn-i dergāh olan eş-Şeyh el-Hācc ' Alī Behcet Efendi Hāzretleri'nin (2) peder-i mükerrerleri Şeyh Feyzullāh Efendi ve dergāhda Feyzullāh Efendi'ye bir müddet icrā'-yı (3) vekālet eden Şeyh Sa' id Efendi Hāzretātı'na yazılmış bir da' vet-nāmenin bālāsını teşkīl (4) etmektedir. İbnü'l-Emīn Maḥmūd Kemāl Beg Efendi tarafından tedkīk u tetebbu' (5) edildi. Yetmiş seksen senelik bir veşīka olduğına ve i' timāda lāyık bulunduğuna (6) hükmedildi ve ' aynen işbu risāleye dercine lüzüm gösterildi. Muḥarrir-i kemter de (7) mücebince hareket etdim. Bunun meydāna çıkması Hāzret-i Şalāhī'nin eşer-i feyzi (8) olduğuna ve ma'nen yardımcı ta' alluḫ etdiğine delālet eder. Kāddesallāhu (9) sırrehū.

(10) Taḥaşşul eden muḥabbet-i fakīrānem te'sīriyle sünūḫ eden manzūme-yi ātiye Hāzret-i Şeyh'e (11) karşı müteḥassis olduğum ḫürmet ü ta' zīmātı müş' irdir:

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

Remel - - - / - . - - / - - - / - . - -

1. Mef'tūn-ı ḫüsnün olduğ ya Hāzret-i Şalāhī
Mecnūn-ı ' aşkıñ olduğ ya Hāzret-i Şalāhī
Feyziñ için teḫālūk gösterdi ḫalb-i ' uşşāk
Muhtāc-ı lutfuñ olduğ ya Hāzret-i Şalāhī
3. Sevdik seni gönülden pervāne-i cemāliz
Dil-beste-kānıñ olduğ ya Hāzret-i Şalāhī
Her hafte cem' olurlar erbāb-ı ' aşk²⁰⁰ ḫuzūra
Dil-dāde-gānıñ olduğ ya Hāzret-i Şalāhī

[22^b]

5. Medḫūş-ı dest-i ' aşkıñ envār-ı behcetiñden
ḫayrān-ı anıñğ olduğ ya Hāzret-i Şalāhī
ḫayret-fezā-yı ādemdir rütbe-i kemāliñ
Üftāde-gānıñ olduğ ya Hāzret-i Şalāhī

⁴ Makāmāt-ı Hamidiyye iki büyük cildir. Hāzret-i Şeyh'in ḫaṭṭ-ı destiyle muḥarrir olanı Selimiyye Kütüphānesi'nden naklen Fātih'de Millet Kütüphānesi'nde maḫfūzdur. Ziyāret olunmuştur.

Şerh-i Mevākī'u'n-nücüm Sultān Bayezīd'de kütüphāne-yi ' umūmiyye vardır. Ziyāret olunmuştur. Şeyhü'l-ekber lisānıyla ḡāyet çetin ' Arab lisānıyla yazılmış. Biraz mühimdir, herkes anılayamaz.

²⁰⁰ *erbāb-ı aşk: uşşāk-ı ḫaḫḫ HVD*

7. Sen sâhib-i zamânsın erbâb-ı zikre cânsın
Hep bende-gâniñ olduğ yâ Hâzret-i Şalâhî
Şubḥ u mesâ vérirsın ehl-i ğarâma zevki
Süllâk-ı râhiñ²⁰¹ olduğ yâ Hâzret-i Şalâhî
9. Ez-cân u dil esîriz bâbıñda hep faķîriz
Şâyân-ı feyziñ olduğ yâ Hâzret-i Şalâhî
Allâh için kerem kııl âşâr-ı ma' rifetden
Bî-çâre-gâniñ olduğ yâ Hâzret-i Şalâhî
11. Lutf ét bize delîl ol²⁰² eltâf-ı zü'l-Celâl'e
Vaşşâf-ı zâtıñ olduğ yâ Hâzret-i Şalâhî

Diger:

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Faķîr, muhtâc-ı ' irfânım; Şalâhî
Kerem-baḥş ol baña cânım Şalâhî
Kapuñda boynunı bükmiş ğarîbim
Tariķ-i ' aşkda burhânım Şalâhî
3. Baña imdâd buyur lutfen ' azîzim
Küşâyiş bulsun iz'ânım Şalâhî
Enîn ü iztîrâbım var ' alîlim
Tabîb-i derd ü dermânım Şalâhî
5. ' Uluvv-i şânuñuñ Vaşşâf'ı oldum
Meded ey nûr-ı çeşmânım Şalâhî

(15) Tariķat-ı ' aliyye-yi ' Uşşâkiyye'deki silsile-i nisbetlerini; sünühât-ı faķîrânemden olan (16) manzûme ile beyâna cür'et olundu:

²⁰³*Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Hüsâmeddîn-i ' Uşşâķî Hudâ'dan lutf u iḥsândır
Semâ-yı ' aşk u ' irfâna mu' allâ bedr-i tâbândır

[23^a]

Tulû' étmiş kemâl-i ' aşk ile burc-i Buḥâra'dan
Kulûb-ı ' âşıkân²⁰⁴ müstağrak-ı envâr-ı raḥşândır

²⁰¹ râhiñ raḥm HVD

²⁰² delîl ol: delîlimiz ol HVD

²⁰³ Silsile-nâme HVD'nda 47 beyit olarak yer alır. Burada 16 beyiti yer alır.

²⁰⁴ Kulûb-ı ' âşıkân: Kulûb-ı ehl-i ḥâl HVD

3. Mübeccel, muhterem, cidden mükerrem pîr-i ‘âlîdir
 Tabîb-i derd-i ‘aşkıdır şârih-i esrâr-ı ‘irfândır
 Vücûd-ı mekremet-efzûdi bu şehre sa‘âdetdir
 Münevver ravzası dâ’im meţâf-ı ehl-i vicdândır
5. Odur gencîne-i esrâr u hikmet server-i ‘uşşâk
 Feyîz-bahşâ-yı cândır, kuţb-i ekrem²⁰⁵ pîr-i devrândır
 Odur ser-defter-i ehl-i haķîkat ‘ârif-i billâh
 Odur gül-zâr-ı ‘aşkıñ bülbüli ruĥ-ı mürîdândır
7. Bütün âfâķı tutdı şöhret ü şân u kerâmâtı
 Haķâ’ikda deķâ’ikda mişâl-i baĥr-ı ‘ummândır
 Tarîķından nice ehl-i velâyet çıķdı meydâna
 Huşûsâ peyrev-i pîr-i tarîķât Şeyĥ Memîcân’dır
9. Teselsül eyliyor ber-vech-i âtî nesl-i ‘Uşşâķî
 Cenâb-ı Şeyĥ ‘Ömer, ‘Âlim Sinân nûr-ı edîbândır
 Cenâb-ı Şeyĥ Muĥammed’le²⁰⁶ Halîl ‘Abdülkerîm Şıdķî
 Muĥammed Hamdî-i Bağdâdî ‘ayn-ı âb-ı ĥayvândır

Diger:

Mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Meded-kâr ol meded-kâr ol baĥa sen yâ Şalâĥaddîn
 ‘Înâyet-kâr ĥalâş-kâr ol baĥa sen yâ Şalâĥaddîn
 Seni çok sevdi gönlüm olmuşum pervâne-i ravzañ
 Terahĥum-kâr vefâ-kâr ol baĥa sen yâ Şalâĥaddîn
3. Tarîķ-i ‘aşķ-ı Haķ’da reh-nümâsın cümle ‘uşşâķa
 Feyîz-bahş ol luţuf-kâr ol baĥa sen yâ Şalâĥaddîn
 Be-ĥaķķ-ı Ĥazret-i Pîrim Ĥüsâmeddîn Cemâleddîn
 Elimden tut rehâ-kâr ol baĥa sen yâ Şalâĥaddîn
5. Ķuluĥ Vaşşâf-ı pür-aczim ümîd-vârım kerem-kârım
 Ĥimâyet-kâr raĥîm-kâr ol baĥa sen yâ Şalâĥaddîn

[23^b]

11. Cenâb-ı Şeyĥ Cemâleddîn-i ‘Uşşâķî ziyâü’l-Ĥaķķ
 Tarîķ-i ehl-i zikre bir çerâĥ-ı pertev-efşândır
 Bu zât-ı muhterem ‘ilmen ve ‘irfânen mükemmeldir
 Güzel bir şâĥib-i dîvân marîz-i ‘aşķa dermândır
13. Serâ’ir baĥrinüĥ dürri Şalâĥaddîn-i ‘Uşşâķî
 Aĥa sırran u [hem] şıĥran ĥarîn bir kâmil insândır

²⁰⁵ ekrem: ekber HVD

²⁰⁶ Muĥammed’le: Muĥammed HVD

Nesīm-i feyz-i Şeyh-i Ekber esdikce olup hayrān
Ḥaḳā'ıḳ 'āleminde 'andelīb-i bāğ u bostāndır

15. 'Uyūn-ı ehl-i 'aşkıñ nūr-ı mevfūru's-surūrıdır
Şehādet eyliyor āşarı kim bir ma'rifet-kāndır
Şalāḥaddīn-i ve'd-dünyā olan ol zāt-ı 'ālī-cā
Ġariḳ-i baḫr-ı raḫmet nā'il-i eltāf-ı Yezdān'dır.

(13) Diger medḫiyye-yi dervişānemdir:

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cenāb-ı Şeyh 'Abdullāh Şalāḫī dilde serverdir
Mu'azzam muhterem 'ālī-maḳām bir şeyh-i rehberdir
Cihān-ı ma'rifetden zevḳ alup ḳāliyle ḫāliyle
Kulūb-ı 'āşıkāna şu'le salmış nūr-ı aḫzardır

[24^a]

3. Ne ḫikmetdir göñül meclūb-ı 'aşkı oldı billāh¹ (İlāhi)
Anıñ aşkıyla göñlüm dā'imā pür-zevḳ ü şeh-perdir²⁰⁷
Mübārek ravzasında²⁰⁸ türbe-dār-ı feyzidir göñlüm²⁰⁹
Anıñ ism-i şerīfi yād oluḡsa şevḳ muḳarrerdir
5. Eyā ser-defter-i 'uşşāḳ Şalāḥaddīn-i 'ālī-cāh²¹⁰
Seni sevdim göñülden himmetiñle nāmıñ eşherdir
Cenāb-ı Şeyh-i Ekber 'aşkına feyzinle dil-şād ét
Ṭabīb-i derd-i cān-gāñıñ Cenāb-ı Şeyh-i Ekber'dir
7. Hem ol Sulṫān-ı Kevneyn 'aşkına himmet buyur nūrum
Seniñ gül-zār-ı iḫsāñıñ keremlerle müzehherdir
Esīr-i nefis-i emmāre olup āvāre ḫālim āh²¹¹
Meded-kār ol 'azīzīm yoḳsa maḫvım pek muḳarrerdir
9. Şarıldım ravza²¹²-yı iḫsāñıña muhtāc-ı eltāfim
Beni redd etme Allah 'aşkına dé feyz mübeşşerdir
Yabancı add edüp redd etme dergāh-ı 'ināyetden
Müzehheb silsilemde nām-ı pākiñ misl-i cevherdir²

¹ Toğrusı (billāh) şüretinde yazılmışdır. 'Ale'l-ekşer bālādaki şüretde yazılacağından bā-ma'nasıyla beyān-ı ḫaḳıḳāte lüzüm görüldi.

²⁰⁷ pür-zevḳ ü şeh-per: pür-zevḳ-i şehper HVD

²⁰⁸ ravzasında: türbesinde HVD

²⁰⁹ göñlüm: rūḫum HVD

²¹⁰ ālī-cāh: 'Uşşāḳī HVD

²¹¹ Esīr-i nefis-i emmāre olup āvāre ḫālim āh: Esīr-i nefis-i bed-tīnet olup āvāre-ḫāl oldum HVD

²¹² ravza: dāmen HVD

² Şeyḫim, mürşidim Muşafā Şāfī Efendi, anıñ şeyḫi Faḫreddīn Himmetī Efendi, anıñ şeyḫi Muḫammed Emīn Tevfīḳī Efendi, anıñ şeyḫi Ḥüseyn Ḥaḳḳı Efendi, anıñ şeyḫi 'Ömer Ḥulūşī Efendi, anıñ şeyḫi Muḫammed Tevfīḳ Efendi,

[24^b]

11. Göñül feyziñle kuvvet bulmak ister pek buñalmışdır
Belâ-yı mâ-sivâya mübtelâdır hâli bed-terdir
Be-haqqı Hâzret-i Fahr-ı Risâlet luğfuñu bezl ét
Ümîd-vârım ki eltâfiñ başa elbet müyesserdir
13. Efendim ma' rifet-kânım göñülde mâh-ı tâbânım
Çapuçda ' aşıkıñ Vaşşâf-ı bî-evşâf-ı kemterdir

(7) Hâzret-i Şalâhî'niñ hîn-i irtihâlindeki nuñuklarından:

²¹³Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Uşandıñ semt-i zulmetden dilâ bu yana hoş geldiñ
Erişdiñ mihr²¹⁴-i raşşâna meh-i tâbâna hoş geldiñ
Fenâdan şonra bâkîde beğâ-yı ' izz ü devletle
Cülüs eyle serîr-i vañdete şâhâne hoş geldiñ
3. Şefâ' at-kânımız emr-i şefâ' atde murahhâşdır
Varan her derdmendâna dér ey dîvâne hoş geldiñ
Kerem-kânı mürüvvet ma' deni mañbûb-ı Mevlâ' dır
Dilâ hayra muvaffakşan civâr erkâna²¹⁵ hoş geldiñ
5. Eyâ şağ-ı rüsül bu ' arz-ı hâlim her görenler dér
İşâbetdir tevâkkuf étmediñ dîvâna hoş geldiñ

[25^a]

Mübeşşir kıl dil-i zârı Habîbâ hoş hitâbıñla
Şafâ geldiñ Şalâhî dergeh-i ihsâna²¹⁶ hoş geldiñ

(3) Bu dañı şon na' t-ı şerîfi olsa gerekdir:

²¹⁷Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Bu bezmiñ şâğar-ı encâmı geldi yâ Resûlallah
Bezim-gâh-ı fenânıñ câmı geldi yâ Resûlallah
Yübüset-dîde-i nañl-i zebân bî-berg u bâr oldı
Dem-i serd-i şitâ iğdâmı geldi yâ Resûlallah

anıñ şeyhi 'Ale'l-gâlibü'l-Vaşf Efendi, anıñ şeyhi Meñmed Zühdî Efendi, anıñ şeyhi hazîne-i esrâr hikmetin mişbâhı ehl-i ' aşıkıñ mişbâhı a' nî Hâzret-i ' Abdullâh Şalâhî Efendi Hâzretleri'dir. Qaddesallâhu esrârahum.

²¹³ Nuñuk ŞUD'da yedi beyitten oluşur, müellif dördüncü beyti esere almamıştır.

²¹⁴ mihr: necm ŞUD

²¹⁵ civâr erkâna: civâr-ı kâna ŞUD

²¹⁶ ihsâna: sultâna ŞUD

²¹⁷ Bu na' t-ı şeif ŞUD'da yoktur.

3. Yeter yandı derūnum dūzah-ı hicriñde zilletle
Dem-i ‘adn u vişāl ikrāmı geldi yā Resūlallah
Şalāhī tāb-ı firqatle sivā şavmın tamām étdi
Vişāliñ cilve-i bayrāmı geldi yā Resūlallah

(12) ‘Aşq u muḥabbet-i Muḥammediyye’deki derece-yi rābıtasını gösteren na‘ tlerinden:

²¹⁸Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Göñül fikr-i ḥayāliñle şabāḥlar yā Resūlallah
Olur şem‘ -i cemāliñle şabāḥlar yā Resūlallah
‘Alīl-i pister-i hicriñ enīn ü zār édüp dilden
Temennī-i vişāliñle şabāḥlar yā Resūlallah

[25^b]

3. Şeḥerlerde göñül teşrīfiñ özler dīde-i cāna
Tenezzül ihtimāliñle şabāḥlar yā Resūlallah
Ziyā-yı şem‘ -i ruḥsārıñ nihān olur ise dilden
Ḥayāl-i zūlf ü ḥāliñle şabāḥlar yā Resūlallah
5. Leyālī-i taḥayyül içre dil bezm-i taşavvurda
Cemāl-i bī-mişāliñle şabāḥlar yā Resūlallah
Şeb-i ğamda gürisne bī-nevā dil-ḥ‘ān vaşlıñda
Ümīd-i ḥoş nevāliñle şabāḥlar yā Resūlallah
7. Ḥadīş-i zūlfüni taḥdīş éderse leyle-i hicrān
Şalāhī kīl ü kālīñle şabāḥlar yā Resūlallah

²¹⁹Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ḥayāliñ gülşeninde bī-ķarārım yā Resūlallah
Ķarārım yok şafāda bir hezārım yā Resūlallah
‘İzārıñ kuvve-i cāndır Şalāhī’niñ ḥaķīķatde
Ḥaķīķatde benim oldur medārım yā Resūlallah

(15) Āşār-ı ‘aliyeleri ḥaķķındaki tettebbu‘ ātımdan:

(16) İsimleri ma‘lūm olabilen ṭoķsan sekiz ķadardır. Bu bābda meşāyiḥ-i (17) ‘Uşşāķiyye’den merḥūm Faḥreddīn Himmetī Efendi ile vaķtiyle muḥābere sebķ etmiş idi. Yetmiş [26^a] ķadarınıñ isimlerini yazmışlardır ve (müşārün-ileyh ‘Abdullāh Şalāḥaddīn-i ‘Uşşāķī (2) Ḥazretleri’niñ yüz seksen yedi cild āşārını bi’z-zāt gördüğünü

²¹⁸ Bu na‘t-ı şeif ŞUD’da yoktur.

²¹⁹ Bu na‘t-ı şeif ŞUD’da yoktur.

ve bir paşa kütüphānesi (3) fihristinde iki yüz on cild āsārı muḳayyed olduğunu Ḥāzret-i Zekāī Ḥānḳāhı (4) şeyḫi merḥūm İbrāhīm Efendi beyān etmiş idi.) ve (Burūsalı Mehmed Ṭāhir (5) Beg Efendi daḫi ṭarafıñıza gönderdiğim postada esāmisi muḥarrer olanlardan (6) fazla daha pek çok āsārı olduğunu söylemişlerdir.) diye iş‘ārda (7) bulunmuşlardır.

(8) 1. Risāle-i Esrār-ı Nihān Ez-Envār-ı Ḥatm-i Ḥ‘ācegān

(9) 2. Şerḫ-i Kaşīde-i Ḥāzret-i Mevlānā

دوش وقت صبح دم در چرخ پایان یافتم
(در میان دان خاشاش سن دان یافتم) Ḡazelinin şerḫidir ve pek ‘ārifāne yazılmışdır.

(10) 3. Tercüme-i Risāle-i Ḳudsiyye (Maṭbū‘)

(11) 4.-5. Tercüme-i Risāle-i Miftāḫu’l-Vücūd ilā Nihāyeti’l-Maḳşūd ve Risāle-i Şeyḫ ‘Abdullāh (12) Şalāḫī

(13) 6.-7. Şerḫ-i Elfāzı’l-mensūbe ilā Muḫammedü’l-Ġazālī ve İstihrāc-nāme

(14) 8. Risāle-i Tefsīr

(15) 9. Risāle-i Menāzil-i Ḳāmer

(16) 10. Risāle-i Vaḫdet-i Vücūd (Bu şaḫīfe aşağıda zeyl şaḫīfede tafşīlātı vardır.)

11. Zeylū’l-Ḥıṭāb Bi-Aḫsenü’l-Ḥıṭāb

(17) 12. Şerḫ-i Ebyāt-ı Mışrī¹

13. Risāle-i Cevāhir-i Tāc-ı Ḥilāfet

(18) 14. Mir‘atü’l-Esmā

15. ‘Arabca Tuḫfetü’l ‘Uşşāḳiyān²

16. Uşūl-i Ādāb-ı ‘Uşşāḳiyye

(19) 17. Risāletü’l Ḥavzu’l-Ḥayāt

18. Şerḫ-i Kaşīde-i Ḥamziyye

[26^b]

19. Şüret-i Tezkire-i Ḥāzret-i Mevlānā

20. Ḥarīde-i Cerīde-i Taşḫīf u Ferīde vü Cerīde-i Taşnīf

¹ (İki kaşın arasında çekdi ḫaṭt-ı istivā) diye başlayan ḡazelinin pek mühim şerḫidir.

² Meşāyih-i Uşşāḳiyye’den Sāmī Efendi Türkce tercüme ederek ṭab‘ u neşr eylemişdir. Faḳaṭ pek yanlış başılmışdır.

21. Risāle-i (2) Ḥall-i Me‘ākıd
22. Ḥatm-i Ḥvācegān ve Du‘āsı
23. Ḥavāsī-i Ebyāt-ı Müşkile
- (3) 24. Medār-ı Mebde-i Me‘ād
25. Bir Ḥalīfelerine Mektübı
26. Şerḥ-i Ebyāt-ı İmām-ı ‘Alī
- (4) 27. Rumūzāt-ı Eṭvār
28. İnnā ‘Araznā²²⁰ Tefsīri
29. Baz-ı İhtirā‘āt
- (5) 30. Tefsīr-i İktarabe²²¹
31. Merātib-i İnsāniyye
32. Şerḥ-i Nuṭḫ-ı Naşreddīn Ḥvāce
- (6) 33. Şerḥ-i Kelimāt-ı İmām ‘Alī
34. Şerḥ-i Beyt-i Evlād-ı Zeynel²
35. Şerḥ-i (7) Ebyāt-ı Mīr Ḥüsrev
36. Şerḥ-i Ebyāt-ı Ḥazret-i Naşūḥī
37. Şerḥ-i Ebyāt-ı (8) Buḥārī
38. Şerḥ-i Bādām (دو مغزست که از خنجر اس)
39. Şerḥ-i Ebyāt-ı Letā’if
40. (9) Şerḥ-i Ebyāt-ı ‘Āşık ‘Ömer
41. Şerḥ-i Baz-ı Ebyāt
42. Ḥizb-i Seyyid (10) Buḥārī
43. ‘Aşru’ş-Şalavāt

²²⁰ *Ahzāb Süresi: 33-72*

²²¹ *Enbiyā Süresi: 21-1*

¹Reğāibiyye’niñ zeylinde muharrer olaraq müṭala‘a eyledim. Bestelenmişdir, bestekarı Na‘ilizāde’dır. (Diğer şāhifede 12 numaralı eşere merbūtdır.)

² ‘İbāretü’l zāhiresi hiçbir ma‘nā ifade etmeyip ve biri tarafından söylenilmiş olan bir manzūmedir. Ḥazret-i Şalāḥī anı pek ‘arifāne şerḥ buyurmuşlardır.

44. Şerh-i (11) Mu‘ammā
45. Şerh-i Baz-ı Kelimāt-ı İmām ‘Ali
46. Şerh-i Ebyāt-ı Hâzret-i (12) Sünbül Sinân³
47. Şerh-i (13) Ebyāt-ı Mevlânâ⁴
48. Şerh-i Ebyāt-ı İsmâ‘îl Hâkķı
49. Şerh-i Ebyāt-ı Eşref- (14) zâde
50. Şerh-i Ebyāt-ı Sāmî
51. Dîvân-ı ‘Âlîleri
52. (15) On Kıt‘a Risâle
53. Taḥmîs-i Kaşîde-i Bürde
54. Ebyāt-ı Ḥasân (16) Şerhi
55. Elli Dört Farz Şerhi
56. Hilye-yi Ḥasaneyn
57. (17) Mi‘râciyye
58. Mevlūd-i Şerîf
- (18) Buraya kadar mezkûr olan âşâr Şeyḫ Fahrî Efendi merḫûmuḡ kütübḫânesinde mevcûddur.⁵

[27^a]

59. Dîvân-ı ‘Alî Şerhi (Üç lisân üzere yazılmışdır.)

(2) 60. Mir‘atü’l-A‘lâm Müşkilätü’l-Aḫlâm (Toğrısı Mişkätü’l-Aḫlâm’dır.)¹ Bunun bir adı da fütûḫ-ı Şalâḫî’dır.

³ Ezelden ‘aşķ odına yâne geldim, nuḡkunuḡ şerhidir.

⁴ لغوی ان در پنبذ دا لکذ چیسرت
ران در سرمد دا یافتم دا لکذ چیسرت
gazelinin şerhidir.

⁵ Yediküle’de İmraḫor’da ‘Uşşākî Dergāḫı’nda Mehmed Emîn Efendi Kütübḫânesi’nde 38 numara ile muḡayyed külliyyât-ı Hâzret-i Şalâḫî’de 1300 şaḫîfeliḡ bir cildde aşıllarını gördüm ve ‘alâ-küllî ḫâl müḡâla‘a ile şeref-yâb oldum. ‘Azamet-i âşâra meftûn-ı ḫayretdeyim.

¹ Dârü’l-Fünûn Kütübḫânesi’nde Ḥâlîş Efendi merḫûmuḡ kitâbları fihristinde (7152) numaralı kitâbdır. Muḡaddimesinden: El-ḫamdü li’llâhillezi inşâ-yı ḫaḡâ’ıķu’l-ma‘lûmât menşe’-i ḫaḡîḡatine

ḫayrû’l.feyz-i cüdü’l-hayât ve letâ’ifü’l-tahiyyât ve
şerâ’ifü’l-ta‘zîmât
bu ‘abd-i nâḡısu’l-kemâl u kâmilü’l olan Şalâḫî-i perîşân maḡâl-ı baz-ı ihvân-ı Türkü’l-bâl taḫrîki ile aḫyânen

(3) 61. Uşûl-i Hadîş Şerhi

(4) 62. Uşûl-i Fıkh'dan Menâr Şerhi

Târîhi

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
Hezec . - - - / . - - - / . - -

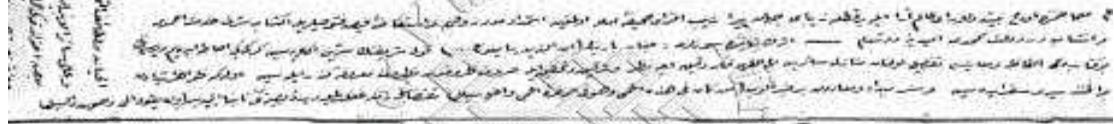
1. Şalâhî bir gızâ-yı rûh-perver
Zihî şîrîn-yâb oldu fütühüm
Leb-i dilber desem yâ şîr ü şekker
Yedi kuvve-i tâb oldu fütühüm

1187 1187 sene

(5) 63. Hâzret-i Muhyiddîn 'Arâbî'nin (Mevâkî' u'n-Nücüm) nâm eşer-i mühiminiñ şerhi²

(6) 64. Hâzret-i Muhyiddîn 'Arâbî'nin kelimât-ı qudsiyyelerinden Sübhânehu min Ezhari'l-Halâ'ik (7) ve hüve 'aynuhânîñ Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fî Tevcihi Kelâm-ı Şeyhü'l-Ekber ismiyle Muḥakemât-ı (8) dūr-a-dürî ḥadî şerh³

mu'ammeyât istihracı ile hoş hâl olmakdan nâşir ismullâhü'l-gâlib 'Alî bin Ebû Tâlib 'aliyye rahmetullâhi mevâhib efendimiz hâzretleriniñ tercümesine muvaffak olduğumuz dîvân-ı şerîflerinde Hâbib-i Hudâ-'aliyye efzal efendimiz hâzretleriniñ mecma' esmâ ve mebnâ'-ı cüd u 'aṭâ olan ism-i isnâ u 'alîm üç .beyit dil-ârâ-yı 'âlem-ârâ ile bir kıt'a

² Sultân Bayezid'de Kütübhâne-yi 'Umûmî'de vardır. Cidden pek mühim-i 'alî bir eşerdir. Bayezid'de de Kütübhâne-yi 'Umûmî'de vardır, bir de Dârü'l-Fünûn Kütübhânesi'nde Hâlîş Efendi merhûmunuñ kütüb-i taşavvufîsi meyânında (*Tavâli' u Menâfi'u'l-'ulûm min Maṭla'i Mevâki'u'n-Nücüm*) nâmıyla 188-5290 numaralı bir eşer Şalâhî-i 'Uşşâkî Hâzretleri nâmına muḥarrerdir. Başlama târihi 1185 hatime târihi 1224'dür. Tedkîk edemedim.

Millet Kütübhânesi'nde 887 numarada *Sünühât-ı Şalâhî* nâmında bir eşer gördüm.

³ 'Arabca'da Maḥmûd Kemâl Beg Efendi bu risâle hakkında buyurdular ki: (*Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fî Tevcihi Kelâmü'l-Şeyhü'l-Ekber*) nâmındaki risâle-yi şerîfeyi Burûsalı Tâhir Beg'den isti'âre ve istinsâh etdim. Tercümesini ârzü eyledimse de bunun yalnız kaleme değil hâle de vâ-beste olduğımı anlayarak efâz-ı erbâb-ı hâl u ḳâlden muḥib-i mükerrimim evḳâf nâzırı esbakı Şemseddîn Beg'e (Paşa'ya) tercüme etdirmegi ki (Emâneti ehline tevdi') [Nişâ: 4-58] etmek ḳaḳındaki emr-i celîle muvâfiḳ gördüm. Müşârün-ileyh o sırada hâlen ma'îşeten muḫtarib olduğundan "Meşâhîr-i şu'arâdan Nevres-i Ḳadîm menfiyyen Burûsa'da bulunduḳu eşnâda Dergâh-ı Ḳadiri'ye devâm ederdi. Bir gün Şeyh Sa'id H'vâce 'Abdullâh Enşârî (ḳaddese sırrehunû) (Emr-i Dervîş) 'unvânlı risâlesini tercüme ederse sa'âdet ve selâmet me'mûl olduğünü söylemişdi. Nevres tercümeye mübâşeret (Ba'dei âyendeki şahîfede) [27^b] etdi. Mute'âkiben iṭlâḳına fermân şâdir oldu. "Siz de bu risâle-yi şerîfeyi tercüme ederseniz maddî ve ma'nevî nâ'îl-i sa'âdet olmanız me'mûldür." dedim. Müşârün-ileyh tercüme çalıḳacağını va'd eyledi. Aradan aylar geçdikden sonra 'ibârenin müşevveş olmasından ṭolayı tercüme edilemeyeceğini ve diğeri bir nüḫḫa tedârikiyle taḫşîhini söyledi. Az zamân sonra rütbe-i vezâretle Trablusgarb ve Bingâzi nâ'ibü's-sultân olup İstanbul'dan hareket eylediği gün risâleyi i'âde eyledi. Müşârün-ileyh – yukarıda söyledigim- Nevres-i Ḳadîm fıkrasını iḫtâr ile laṭîfeten "Risâle-yi şerîfeniñ tercümesine niyet etmekle nâ'ibü's-sultân olduğunuz eger tercüme edeydiniz sultân olurduñuz." dedim. Mazanne-i kirâmdan 'add olunacaḳ mertebede ḫüsn-i hâl şâhibi olan fâzıl müşârün-ileyh bu sözdeki nükteyi tefehhümle hem güldü hem müte'eşşir oldu. Ne fâ'ide ki risâleniñ tercümesi ḳâbil olmadı. "Nür-ı tevfiḳ Ḳaḳk'dandır, ne şâḫısdandır ne kemâldendir."

[27^b]

65. Meşnevî-i Şerîf Tercümesi

(2) 66. Hazret-i İmâm-ı Ğazâlî'niñ İki Risâlesiniñ Tercümesi

(3) 67. Hazret-i İmâm-ı Ğazâlî'niñ Ğavşıyye Tercümesi

(4) 68. Miftâhu'r-Rumûz ve'l-Esrâri'l-Künûz

(5) 69. 'Ulûmu'l-Maznûn

(6) 70. Gülşen-i Tevhîd Tercümesi

[28^a]

71. Muştalahât-ı Şūfiyye Tercümesi

(2) 72. Şeyh Maḥmūd Şebūsterî'niñ (Mir'atü'l-Muḥakkiḳîn) Tercümesi

(3): 73. Şeyh Ebū'l-Ḥasan-ı Ḥarākānī Ḥazretleri'niñ (Esrâr-ı Sülûk) Tercümesi

(4) 74. Şeyh Sühreverdî Ḥazretleri'niñ (Ḥavâşş-ı Celle Esmâ') Tercümesi

(5). 75. Şevket, Şâ'ib, Ḥākānī Ḥazerâtı'nıñ baz-ı müşkil ğazellerinin (6) şerḫi

(7) 76. 'Arûz Şerḫi

(8) 77. Vāhibü'l-Mevāhib fî Beyān-ı Muḫaddemāt ve'l-Merātib Tercümesi

(9) 78. Mu'ammā-ı Esmā'-ı Ḥüsnā Risālesi¹

(10) 79. Naḥvden Muḡni Şerḫi

80. Şāfiyye Şerḫi

(11) 81. Ḳavā'id-i Fārisī Şerḫi

82. Mefātīḫu'd-Dürriyye Şerḫi

(12) 83. Maḳāmāt-ı Ḥamīdiyye Şerḫi²

84. Teshîlü'l-Mübtedî³

¹ 'Urefâ-yı ḫulefâ-yı 'Uşşâkiyye'den Ḥulûşizāde 'Oşmān Nürî Beg kütübḫanesinde bir nüshasını gördüm. *Sefîne-i Evliyâ-nâm* eser-i 'âcizimde âşâr-ı Şalāḫî bahşinde izâḫât derc eyledim. Nefis ve kıymetdâr olup kemâlât-ı Ḥazret-i Şalāḫî bu eserde daḫi tecellî-nümâ-yı zuhûr olmuştur. Ziyâdesiyle meftûn olduğım âşâr-ı Şalāḫiyye'dendir.

² Ḥazret-i Şeyh'in ḫaṭṭ-ı destiyle muḫarrer olan iki büyük cildi Millet Kütübḫanesi'nde ziyâret olunmuştur.

³ Şeyh Behcet Efendi kütübḫâne-i ḫuşûsisinde mevcûd olan nüshâ-yı nefîsesi müṭâla'a kıılınmıştır. Ḳavā'id-i kitâbet ü imlâya müte'allik bir eser münşiyânedir. (Ḥüsnü'l-ḫatime) 1192 târiḫ-i te'lîfidir. Belki şon eserleridir. Zann-ı 'âcizâneme göre eser ibtidâî ḫâllerinde yazılmış. Bunun ferdî ḫâllerine ve irtihâllerine işâret ile ḫüsnü'l-ḫatime târiḫinde keşfen ezelden başlar. Böyle olduğına da şüphem yoḫdur.

(13) 85. Gül-i Şad-berg

86. Tevessül-i Bâ-Esmâ'ü'l Hüsna

87. Münâcât-ı Esmâ'-i Hüsna

88. Şalât-ı Şalâhiyye

(14) 89. Kaşîde-i Vedüdiyye

90. Hizbü'l-Kahr-ı Şalâhî

91. Diger Şalât-ı Şalâhiyye

92. Mevlânâ Câmî'niñ (15) Mîr 'Alî Şîr'e gönderdiği mu'ammalı tezkireniñ şerhi

93. Rakîmetü'l-'Acâ'ib fî Leyleti'l-Regâ'ib ('Arabca manzûm)

(16) 94. Regâ'ibiyye (Manzûm)

95. Destânçe-i 'Acâ'ib der Leyle-i Regâ'ib (Manzûm, Fars lisânı üzeredir.)

96. Sünühât-ı Şalâhî (Bu nâmda Fâtih'de Millet Kütübhanesi'nde merhûm Emîrî Efendi kitâblarından taşavvûf kısmında 887 numarada bir eşer gördüm.

97. Tavâli' u Menâfiu'l-'Ulûm min Maṭla'ı Mevâki'u'n-Nücûm (Dârü'l-Fünûn Kütübhanesi'nde Hâliş Efendi merhûmunun kitâbları taşavvûf kısmında 188/5690 münarada bir eşerini gördüm.

98. 'Arabî Dîvân

(17) Taḥkîk olunabilen eşerlerinden bu kadarınıñ ismi zabt olunabildi. (18) *Mevâki'u'n-Nücûm Şerhi* pek mühimdir. 'Arabîü'l-'ibâredir. 'İbâresi gâyet (19) çetindir. Bunun muḥaddimesini 'azîzim Muştafa Şâfî Efendi dâmâdı ihvân-ı [28^b] tarihimizden ve müderrisinden Hâzmi Efendi tercüme ve ihdâ eylemiştir. Teberrüken ve 'aynen nakl (2) olundu.

(3) “Şeyhü's-şüyüh, şâhibü'l-feyz, ve'l-fütüh Muhyiddîn 'Arabî, ḳaddesenallâh (4) ḳadretleri'niñ (*Mevâki'u'n-Nücûm*) nâm eşer-i 'arifânelerini müṭâla'a (5) etdim. 'İbret-bîn olduğım ḳalde eşer-i mezkûrunun meydân-ı leṭâ'ifinde 'inân-ı (6) ihtiyârım elimden düşdi de gördüm ki bu eşer bir derece 'ibâdât-ı (7) gâribe ve işârât-ı 'acîbe ile memlû ve bir vechle rumûzât-ı mestûre ve mu'ammeyât-ı (8) muṣîle ile meşhûn ki 'aḳl u ḳiyâs 'idrâkinden 'âṭıl olmaḳla şanki (9) kelâm-ı nâs 'idâdına ḳayr-ı dâḳil bir kelâm-ı mu'ciz-i beyân idi. Bu eşnâda (10) ben biḳâr-ı ḳayretin

ğarîki ve âşâr-ı hayretin ħarîki olup düşdimkim (11) vādî-yi ħayretten ħalâşa bir çäre taħarrisinde iken yine Ĥazret-i Mü'ellif'in (12) ezyâl-i himem-i sînelerine şarılmağdan başka bir çäre bulmanın imkânlar ni'amını (13) derk ü iz'ân ederek derħâl Ĥazret-i Şeyh'in dâmen-i himmetine temessük (14) etdim ve ni'am-ı rûĥâniyyeti ĥidmetinden ĥüşe-çîn oldum. Rûĥâniyyet-i 'aliyyelerine (15) ĥitâben dedim ki:

(16) “Yâ Seyyidi ente Ĥamdî ve Mu'temedî senki benim melce' ü penâhım (17) ve her ĥâl ü kârda meded-kârımsın. Şu'le-i 'ulüvvüñden bir şerâre i'tâsiyla (18) vādî-yi deycür-ı ħayretten şahrâ-yı hidâyet ü selâmete îşâlime bezl-i 'inâyet (19) buyurmaz mısın ki saña zâhiren ü bâtinen her iki cihetle nisbet ü intisâbım¹ [29^a] der-kârdır. Bâtinen intisâbım her dürlü şübheden 'arî ve beyândan (2) müstağnîdir. Zâhiren intisâbıma gelince: (Yâ Seyyidî sen Muĥyiddîn Ebü (3) 'Abdullâh)'sın ben ise ('Abdullâh Şalâhî) nâmiyla mülakķab u mevsûmum. (4) Yây-ı nisbet-i tezâda 'afî ve i'tibârî olmağla 'adedden sâķıt faķat (5) rûĥâniyyetiñden olan isti'âneye delâlet eden (bâ') ilşâķ (6) ve isti'âne-i 'adede dâĥil olmağla isti'âne-i bâ'-ilşâķ ile tevâfuķ ‘‘add eden (7) bi'l-ittifâķ ĥâşıldır.¹ Şâniyen Yâ Seyyidî ben 'Abdullâh'ım sen ise Ebü (8) 'Abdullâh'sın. Sen benim eb-i rûĥânîm ve mürebbî-i 'irfânımsın. Ben ise (9) seniñ veled-i ħalb ü veled-i rûĥuñ bulunuyorum. Naşıl olur da sen (10) beni feyz-i fütûĥüñden me'yûs bırakırsın?) İşte ben bu münâcâtı ikmâl (11) edince Şeyĥ baña envâr-ı ħudsiyyesinden bir zerre ziyâde-i biĥâr-ı ünsünden (12) bir ħatre iĥsân buyurdılar da derħâl ben Ĥazret-i Şeyĥ'in envâr-ı celîlesiyle (13) münevver ve esrâr-ĥafîyyesiyle mesrûr u mübeşşer olarak ortaya atıldım (14) ve işte o feyz-i ma'nevî ile bu şerĥi meydâna getirdim.

[29^b] Ĥazret-i Şalâhî ĥaķķında yazdıklarım nâ-re'y-i kirâm nazarında bir netîce ĥuşûle getirmiştir. 'Ulüvv-i ka'bına (2) delâlet eden bunca âşâr-ı ef'âl ve aĥvâl ile kendilerinin ĥaķîķaten e'âzım-ı evliyâ'ullâh- (3) dan ve efâĥim-i 'uşşâķ-ı Muĥammediyye'den ve kibâr-ı 'ulemâ-yı İslâmiyye'den olduklarına şübhe (4) bırakmaz. 'An-aşl ħarîķ-i

¹ Esâmî-i âşârından baķiyye: 99. (Ĥabs için geldi gelüp itlâķ için fermân baña) diye başlayan Ĥazret-i Mışrî'nin ħazeli şerĥi pek mühimdir. 100. Yine Ĥazret-i Mışrî'nin (Aĥvâl-i ser-encâmım bu sa'ate erince) diye başlayan ħazelinin şerĥi. Onuncu numaradaki Vaĥdet-i Vücüd Risâlesi (سبحان من اوجد الاشياء وهو عيّن) “Eşyayı îcad eden o zatı tesbîh ederim ki, O eşyanın ayındır.”) şerĥidir. Bu eşeriñ aşl Ĥazret-i Şeyĥü'l-Ekber'in olup 'Arabîü'l-'ibâre olarak Ĥazret-i Şalâhî tarafından ħâyet 'arîfâne şerĥ olunmuştur. 1182 senesinde te'lîf olmuştur. Mütâla'asıyla şeref-yâb oldum. 101. Gül-i Şad-berg (Şeyĥ-i Şafî'niñ.nuĥķı şerĥinde böyle bir eşerinden baĥş vardır.

¹ 'Adedleriñ keyfiyyet-i tevâfuķı şu vechledir:

Muĥyiddîn Ebü 'Abdullâh

'Abdullâhü's-Şalâhî

'Aded

'Aded

304

312-10(Bâ-i nisbet)=302+2(Bâ-ilşâķ-i isti'âne ile)=304

‘Uşşâkiyye’de yetişdikleri hâlde Tâhir Ağa Dergâh-ı Şerîfi (5) meşîhatının meşâyîh-i Nakşîyye’ye meşrûf olması nokta-i nazarından kendilerinde Hâzret-i Şâh-ı (6) Nakşibend Efendimiz’in mütecellî olan envâr u âşâr-ı feyzlerinin te’sîriyle tarîk u âdâb-ı (7) Nakşîyye hakkında ne mühim eserler yazmış olmaları da meslek-i ‘ulvîlerine burhândır. Tarîk-i (8) tevhîd esâsen bir olup tarîk-i ‘aliyyenin her birine tevcîh edilen isimlerin (9) değişmesi emelin tebdîlini îcâb etmez. Netîce sırr-ı tevhîde vuķûfdur ve bunca emeller, (10) emekler, insân-ı kâmil olmağla maşrûfdur. İrtihâllerinden sonra maħdûm-ı (11) mükerrerleri Şeyh Muhammed Ziyâeddîn Efendi cā-nişîn-i seccâde-i irşâd olup otuz (12) yedi sene bu maķâma zînet vererek altmış beş yaşında olduğı (13) hâlde 1234 senesi şaferinin on birinci günü terk-i ‘âlem-i nâsût eylemiştir. (14) Pederlerinin ayak ucunda maħdûmlarıyla ma‘an defîn-i hâk-ı ğufrândır. Seng-i (15) mezârında:

(16) Merhûm ve mağfûr el-muhtâc ilâ rahmeh-bihi el-Ġafûr bu hânķâhda (17) seccâde-nişîn-i irşâd olan Şalâhaddîn ‘Abdullâh Efendizâde eş-Şeyh (18) Muhammed Ziyâeddîn ve maħdûmları Maħmûd Rızâ Efendiler ervâhına rızâen lillâhi’l- (19) Fâtiha 1234 fî 11 Ş¹

[30^a] muhârerdir. Ba‘ dehû Muhammed Ziyâeddîn Efendi maħdûmı Şeyh Muhammed Tefvîķ Efendi post- (2) pîrâ-yı risâlet olup bu da yigirmi beş sene ķadar meşğûl-ı irşâd olduğdan sonra (3) 1259’da ‘âzim-i ğülşen-serây-ı cinân olmuşlardır. Pederleri yanında medfen (4) ve rahmet-i Hâķķ’a maķrûndur. Tefvîķ Efendi kibâr-ı meşâyîh-i Rifâ‘iyye’den Kâraşarıķlı (5) İbrâhîm Efendi merhûmuğ hem-bezm-i şöbete olmağla mervîdir. Hâzret-i Şalâhî’niğ (6) sülâlesi burada münķatı‘ olmuş ve Nakşî tarîķinden hâlîfeleri bulunmadığından (7) Hüseyin Demenhûrî¹ Hâzerât’ından aldıkları nisbet-i tarîķleri burada dūcâr-ı (8) tevâķķuf olmuşdur. Tarîk-i ‘Uşşâķî’de Şeyh Muhammed Zühdi Efendi Hâzretleri’ni (9) yetiştirmişlerdir. Nâzilli müftisi emîn ve müstahlef olduğda Nâzilli’de (10) neşr-i feyz-i tarîķate me’mûr buyurmuşlardır. El-yevm ‘Uşşâķîler yedindeki silsile (11) nâmelerde bu ism-i şerîf mazbûtdur.

(12) Cenâb-ı Hâķķ ceyb-i ekremi hürmetine cümlemize mazhar-ı feyz ve ma‘rifetleri buyursun. (13) Āmîn.

¹ Hâzret-i Şalâhî dîvânlarında (Biri Muhyiddîn birisi Ziyâeddîn ola - Ahz ede feyz-i mişkâtı Habîbu’llâh’dan) diye iki maħdûmları olduğunu beyân buyuyorlar. Muhyiddîn Efendi evvelce dâr-ı cemâle intikâl etmiş olacaķ ki kendilerinden sonra Ziyâeddîn Efendi post-nişîn olmuşdur. Ziyâeddîn Efendi’niğ velâdeti daği rebî‘u’l-evvel 1169’dur. Velâdet târihi ğâyet maşnû‘ ve mu‘ammâlî olup dîvânında mezkûrdur.

¹ ve Şeyh Emîn Burîsevî

(14) Bu tārīhden sonra bu hānḳāh-ı münīfiḡ geçirdiḡi şafahāt ḡaḡḡındaki (15) tedḡīḡāt u tetebbu‘āt ve bu bābda lāhik olan mülāhazāt u mütāla‘āt-ı (16) dervişānemi ihvān-ı bā-şafāniḡ nazargāh-ı istifādesine ḡulāşaten (17) ‘arz etmek istedim.

(18) ḡazret-i Şalāḡi’niḡ ḡarem-i muḡteremleri daḡi ḡabr-i ‘ālīleri ḡarīninde medfūndur.

(19) Mezar taşı evvelki ḡariḡde yanmış ve zāyi‘ olmuş olduḡı Behcet (20) Efendi beyān buyurmuşlardır.

[30^b] Bālāda ism-i şerīfleri geçen ve ḡazret-i Şalāḡi’den muḡaddem dört sene ḡadar (2) bu dergāhda icrā³-yı meşīḡat eden Şeyḡ Şābir Efendi’niḡ terceme-i ḡāline dest-res (3) olunamamışdır. Şābir Efendi’niḡ meşīḡatı ḡaḡḡında Ayvansarāyī *Vefeyātnāme*’sinde (4) ḡayd vardır. Şābir Efendi, ḡazret-i Şalāḡi’niḡ ḡabri yanında mevdū‘-ı rahmet-i (5) Mevlā’dır. Mezār taşında:

(6) Post-nişān-i meşīḡat-ı Naḡşibendiyye olan eş-Şeyḡ Merḡūm ve Maḡfūr Meḡmed Şābir (7) Efendi rūḡı-çün el-Fātiḡa 1178.

(8) ‘İbāresi yazılıdır. Dergāh-ı şerīfiḡ 1174 senesinde inşā olunmuş (9) olmasına ve burada başḡa bir şeyḡ bulunmadıḡına nazaran Meḡmed Şābir Efendi ilk şeyḡ ‘add (10) olunmaḡ lāzım gelir ve dört sene meşīḡatı tārīḡ-i intikālinden istidlāl (11) olunur. ḡaddesālahu sırrehu.

(12) ḡazret-i Şalāḡi’niḡ Muḡyiddīn ve Ziyāeddīn isminde iki maḡdūmı olduḡına külliyyātında görilen şu beyitler şehādet eder:

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. ḡamdü lillāḡ ‘itre-i āl-i Resūlullāḡ’dan
Bir ḡarındaş oldu Muḡyī’me¹ ‘aḡā³ullāḡdan
Cevher-i eşkim nişār olsun ḡudā’ya ḡamd ile
Cūybār-ı şükriḡ icrā eylesem her rāhdan
3. Nūr-ı dīdem bir iken oldu luḡfullāḡ iki
ḡıfz éde ḡaḡḡ anları bed-çeşm ile bed-ḡvāhdan
Olalar ‘ömr-i dirāz ile baḡa ḡayrū’l ḡalef
Pīr-i kāmil olalar budur recā dergāhdan
5. Cümle ekdār-ı cihāndan olalar her dem emīn
Dü cihān devletleri efzūn ola dil- ḡvāhdan
Olmayalar bir zamān āmāc-ı tīr-i ihtiyāc
ḡalka in‘ām édeler olduḡca ‘işret-gāhdan

¹ Muḡyī ve yā Muḡyiddīn isminde ilk evlādı olduḡımı bundan müstebān olmaḡdadır.

‘ İlm ü fazl ile haķıķat sırrına vāķıf olup
Şūret u ma‘ nāda a‘ lā olalar eṣbāhdan

Biri Muhyiddīn birisi de Ziyāeddīn ola
Aħz édeler feyz-i miṣķāt-ı Hābībullah’dan

9. Şevķ ile bu nazma bülbül oldu kilk-i himmetim
Penç-gāhda nağme-senc olmak gerek dügāhdan
Beyt-i tāriḥiñ Şalāḥī fikr éderken nā-gehān
Geçdi vādī-i mu‘ ammāda dil-i āgāhdan
11. Bülbül el çekdi buradan iki tāriḥ söyledi
Bil şudūr étdi Muḥammed şulb-i ‘ Abdullah’dan

A‘ dād-ı bülbül hezār i‘ tibāriyla 1000, ra ‘ adedi 200 cem‘ en 1200 elif-lam ‘ adedi 31 olup iḥrāc olunduķda 1169 senesi çıkar. Bu mısra‘ da bülbülden murād terādüf ṭarīķince Fārisī‘de mürādifi olan hezārdır. Hezārdan murād iştirāk-ı ṭarīķince biñ ‘ adedir ve ra bir rebī‘ u‘l-evvel şartdır. ‘ Aded-i ḥeṣābisi murād olunur ki iki yüzdür. Elif-lam ‘ adedi ki otuz birdir. İḥrāc olununca (169) bāķiyye qalır. Biñe zām ile temām 1169 eder ki tāriḥ-i velādetdir. Rebī‘ u‘l-evvel şeh-i velādetdir. Şoñ beyitte işāret-i zarīfe vardır ki erbābına ma‘ lūmdur. İlk beyitte ‘ itre-i āl-i Resūl demeleri ḥarem-i ‘ āliyyeleri Seyyid Muḥammed Cemāleddīn’iñ kerīmesiniñ seyyidetü’n-neseb olmasından kināyetdir.

[31^a] Dergāh-ı şerīfiñ meṣīḥatı Ziyāeddīn Efendizāde Muḥammed Tevfīķ Efendi’niñ (2) erkek evlādı olmaması ḥasebiyle inḥilāl edince buraya Şeyḥ İbrāhim (3) Ḥayrānī Efendi (ķaddesāllahu sırrehu) Ḥazretleri me‘mūr olmuşlardır. (4) Tafşilāt etmeden şūret-i meṣīḥatları nümāyān olur:

(5) Ḥazret-i Şeyḥ İbrāhim Ḥayrānī

(6) Anķara muzāfātından Miḥālīççık ķazāsına tābi‘ Narlı ķaryesindedir. (7) Pederlerinin ismi Muḥammed Efendi’dir. Ķarye-yi mezkūrede imāmet ve ḥiṭābet (8) ederlerken berāy-ı taḥşil İstanbul’a gelüp Sulṭān Aḥmed Medresesi’nde taḥşil (9) ile dem-güzār oldılar. Bu şırada kibār-ı meṣāyīḥ-i ‘ izām-ı Naķşiyye’den (10) Şeyḥ Emīn Naķşibendī ḥulefāsından Şeyḥ Vaḥy Efendi Ḥazretleri’ne¹ intisāb (11) edüp bir gün Ḥazret-i Şeyḥ “Oğlum İbrāhim Efendi bizim ‘ ālem-i āḥirete (12) intikālimiz taķarrüb eyledi. Henüz sülūkuñuz nā-temāmdır. Bizden şoñra (13) Üskūdār’da Selimiyye

¹ Bu beytini şu‘ arā pek mazbūt tutmuşlardır:

Meḥā‘ilün meḥā‘ilün meḥā‘ilün meḥā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Vesīle-cüy-ı fırşat oldıgım yāre duyurmuşlar
Nifāķ etmişler ammā ma‘ nevī himmet buyurmuşlar

Dergāhı'nda 'Alī Behcet Efendi'ye mürāca'atla andan ikmāl-i sülūk (14) ediniz.” buyurdılar. İbrāhim Efendi mürşidiniñ intikālinden sonra (15) emirleri vechle Hāzret-i Behcet'in huzūrına vardıkda (Gel İbrāhim (16) Efendi) diye şeref-i iltifātına mazhar etmişdir. Hizmet-i 'aliyyelerinde bulundılar. Az (17) zamānda mazhar-ı kemāl u şāhib-i ebrār oldılar. 'Alī Behcet Efendi Hāzretleri'niñ (18) Topkapusı dışarısında h'āce-nişān efendinin qabri yanında medfūndur.

[31^b] İntikālleri taqarrüb edince hulefāsının huzūrunda İbrāhim Efendi'yi istihlāf buyurdılar. (2) İntikālleri vāqı' olunca küçük sinde bulunan Hidāyet ve Rızā Efendiler'e (3) vekāleten 1259 tārīhine kadar yigirmi bir sene icrā'-yı meşīhat eylediler. Rızā Efendi (4) İbrāhim Efendi'ye çok eziyyet eylemişdir. Nihāyet muhtellü's-su'ūr olarak bir gün (5) dergāhın mināresinden kendini atmışdır. Hāyātınā hāttime çekmişdir. İbrāhim (6) Efendi'ye bir gün mürşidleri “ Oğlum bir zamān gelecek Tāhir Ağa Tekyesi (7) meşīhatı muhīll olacak. Size meşīhatı tevcīh olunacak. İstinkāf eyleme qabūl et. (8) ” buyurmuşlardı. 1259'da Tāhir Ağa Dergāhı muhīll olunca 27 Rebī' u'l-evvel 1259'da Şeyhü'l-İslām Mekkīzāde Muştafā 'Aşım (9) Efendi'niñ tensībiyle İbrāhim Efendi buraya şeyh olmuşdur. Faqat (10) mürşid-i mükerreminin āsitānesinden ayrılırken şiddet-i te'eşşür u taḥassürle hastelenmiş (11) ve Tāhir Ağa Dergāhı'nda bir müddet sonra 'ālem-i cemāle intikāl eylemişdir. (12) Pertev Paşa merhūm Selimiyye Dergāhı dāhilinde bir kütübḥāne te'sīs ile (13) 1252 tārīhinde İbrāhim Efendi Hāzretleri'ne hāfiz-ı kütüblüğünü tevdī' (14) etdiginden burada meşīhatdan maqdem bir gün Dervīş Aḥmed Dede'ye kütübḥāne yanında (15) bir yer göstererek medfenlerini işāret etdigine mebnī irticālleri (16) vuqū' bulunca na's-ı mübāreklerini buraya naql eylemişlerdir. (17) Kendilerine Hāyrānī maḥlasını mürşid-i mu'azzamları vermişlerdir. (18) Kitābe-i seng-i mezārları:

[32^a] Ecille-i meşayīḥ-i Nakşibendiyye'den qutbü'l-'ārifin merhūm Behcet Efendi Hāzretleri'niñ (2) hulefāsından āsitāne-yi 'aliyyeden Tāhir Ağa Hānqāhı'nda seccāde-nişīn-i (3) meşīhat olan 'umdetü'l-aşḥāb-ı irfān ve zübde-i erbāb-ı zühd ü ittikān (4) merhūm ve maḡfūr-leh Şeyh İbrāhim Hāyrānī Efendi'niñ rūḥı-çün lillāhi'l-Fātiḥa (5) 1260 sene.

(6) Sinn-i 'ālīleri 'alā-rivāyetin yetmiş mütecāviz imiş. Muḥibbānından bir zāta (Adem (7) olamadım. Şeyhim yevmī yigirmi biñ şalavāt-ı şerīfe okurlardı. Biz henüz (8) on iki biñ kadar okuyabiliyoruz.) diye izḥār-ı āşār-ı telehhūf (9) buyurdıkları menkūldur.

(10) Mülākī oldığım zevāt-ı kirāmın cümlesi İbrāhim Ḥayrānī Ḥazretleri'niñ muḥakḳak
 (11) bir velī-i kāmil bulduklarını menkūlāta istināden beyān etmişlerdir. Mücāhide
 (12) ve mürşidlerine şiddet-i irtibātları herkesiñ kārı degildir. Ğiyāben kendilerine (13)
 ḳalb-i faḳīrānemde çok büyük muḥabbet ü ta'zīm hisleri uyanmış idi. (14) Ātīdeki iki
 nuṭuḳ ānlara olan nisbet-i muḥabbetiñ maḥşūli olaraq vücuda (15) gelmiştir:

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Mest ü medhūş-ı vişāl biz daḫi Ḥayrānī'yiz
 'Āşık-ı nūr-ı cemāl biz daḫi Ḥayrānī'yiz
 Tā ezel zevḳ ile geldik yine zevḳen gideriz
 Peyrev-i ehl-i kemāl biz daḫi Ḥayrānī'yiz

[32^b]

3. 'Aşık [-ı Ḥakḳ]²²² bizlere sermāye-yi cān olmuşdur
 Dā'imā ebkem ü lāl biz daḫi Ḥayrānī'yiz
 Ey gönül uğrar iseñ gülşen-i İbrāhīm'e
 De ki: Ey 'Ārif-i Ḥāl biz daḫi Ḥayrānī'yiz
5. 'Ālem-i dilde bize behcet-i 'aşḳ olmuşsun
 Cezbe vişāle mişāl biz daḫi Ḥayrānī'yiz
 Bāb-ı iḥsānıña geldik bizi mehcūr etme
 Vāḳıf-ı sırr-ı me'āl²²³ biz daḫi Ḥayrānī'yiz
7. Nazar et [merḫamet]²²⁴ eyle bu ğarīb Vaşşāf'a
 Suñ bize āb u zülāl²²⁵ biz daḫi Ḥayrānī'yiz

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . . - / - . . - / - . . - / - . . -

1. Aḫsen-i taḳvīme ḫayrān olmuşuz Ḥayrānī'yiz
 'Āşık-ı şeydā-yı cānān olmuşuz Ḥayrānī'yiz
 İçmişiz peymāne-yi 'aşḳı ezel bezmindeyiz
 Gülşen-i lāhūta ḫayrān olmuşuz Ḥayrānī'yiz
3. Mest ü medhūşuz bütün seyrānımız gülzār-ı 'aşḳ
 Neş'e-yāb-ı bezm²²⁶-i cānān olmuşuz Ḥayrānī'yiz
 'Andelīb-i bāğ-ı ḫüsn olduk şafā-yı cān ile
 Behcet-i cānāna ḫayrān olmuşuz Ḥayrānī'yiz

²²² 'Aşık: 'Aşık-ı Ḥakḳ HVD

²²³ me'āl: menāl HVD

²²⁴ raḫmet: merḫamet HVD

²²⁵ āb u zülāl: āb-ı zülāl HVD

²²⁶ bezm: nūr HVD

[33^a]

5. Ol tecellî-gâh-ı hüsnüñ ‘ aşıkı Vaşşâf’ıyız
Ahsen-i takvîme hayrân olmuşuz Hayrâni’yiz

(3) Ma‘rûzât-ı fakîrânemden varlık anlaşılmmasını erbâb-ı ‘irfândan (4) istirhâm ederim. Bu kemterde kemâl yokdur. Neş’e-yi muhabbet-i evliyâ’ullah (5) ile ânlarıñ cānib-i ‘ināyetinden şudûr eden esrâr-ı muhabbete kalem-i zâhirî (6) âlet olmuşdur. İnşâallah göñül ‘âleminde de bu sözleriñ şâhibi (7) olmak şerefine mazhar olurum. Cümle ihvân-i dîniñ dahi kûlûb-ı ‘aşıkānesi (8) tecellî-gâh-ı ‘aşk-ı Hakk u mehbît-ı esrâr-ı muṭlak olduğunu görmekle iftihâr ederim.

(9) *Şeyh Muhammed Şükrî ve Muhammed Feyzullâh Efendiler*

(10) Şeyh İbrâhim Hayrânî Efendi Hâzretleri’niñ necl-i necîbidirler. Peder-i mükerrerleriniñ (11) dâr-ı cemâle intikâllerinde her ikisi şağîrû’s-sinnde idiler. Tâhir Ağa (12) Dergâhı meşîhatı muhîlli 11 Ramazân 1259 târihine tevcîh olundu. (13) Unkapanı’nda Ahmed Buḥârî Dergâhı şeyhi Muhammed Rıfķı Efendi vekîl ta’yîn edildi. (14) İbrâhim Hayrânî Efendi Hâzretleri hâl-i ihtizârda iken Muhammed Şükrî Efendi’niñ (15) yakında irtihâl edeceğini keşfen haber vermişler ve fi’l-ḥaķîka dedikleri gibi bir (16) müddet sonra Muhammed Şükrî Efendi gülşen-serây-ı cinâna pervâz eylemişdir. [33^b] Meşîhat tamâmen Muhammed Feyzullâh Efendi’ye tevcîh etdi. Peder-i mükerrerleriniñ irtihâllerinde (2) sekiz yaşında imişler. Târih-i velâdetleri 1251 diye mazbûtdur. Sinnleri (3) taḥşîl çağına erince ‘ulûm-ı ibtidâiyeyi Ayasofya baş imâmı ‘Abdî Efendi telķin eylemişdir. (4) Ba‘dehû Fâtiḥ müderrislerinden H’âce ‘Alî Efendi’niñ dersine devâm ile ba‘dehû ‘ulemâdan (5) Selimiyye Dergâhı müderrisi Ankaralı Kara Hüseyin Efendi’niñ ḥalka-yı tadrîsine dâhil olmuşlar (6) idi. Pederleri İbrâhim Efendi Hâzretleri bir gün Hüseyin Efendi ile hem-şoḥbet iken (7) yanlarına dâhil olan Feyzullâh Efendi için “Hüseyin Efendi bu oğlum sizden (7) okuyacaktır.” diye izhar-ı keşf-i istikbâl buyurmuşlardı. (8) Dedikleri gibi oldu. Bu sıralarda Tâhir Ağa Dergâhı müşrif-i ḥarâb (9) olduğundan bi’z-zarûre Üsküdar’a naql-i ḥâne olunarak Selimiyye Dergâhı’nda kütübḥāneye (10) meşrûṭ ḥānede ikāmet buyurdılar. Hüseyin Efendi’den tekmīl-i nūsaḥ ederek (11) 1 Cemâdiye’l-âḥir 1284 senesinde Selimiyye Cāmi‘-i Şerîfi’nde icāzet aḥzine muvaffak (12) oldılar.

(13) Feyzullâh Efendi işâret-i ma‘neviyye ile Eyüb’de Baba Ḥaydar’da Şeyḥü’l-İslâm (14) Dergâhı post-nişîni ve ‘Alî Behcet Efendi Hâzretleri’niñ ḥulefaları ‘Uşşâķi ‘Alî

Efendi'ye (15) intisāb eylemişlerdir. Tāhir Dergāhı'nın tevḥīdhānesiyle ittishālindeki (16) oṭa o mertebe müşrif-i ḥarāb olmadığından Feyzullāh Efendi cum'a geceleri āsitāneye (17) gelerek icrā'-yı āyīn-i ṭarīqat eylerler. Eger bir māni'leri zūhūr eder ise ātīde (18) ismi ve terceme-i ḥālī zikr olunacak olan Şeyḥ 'Arab Sa'īd Efendi vekālet [34^a] eylerlermiş. Feyzullāh Efendi Şālcızāde Ḥaṭṭāt Meḥmed Rāşid Efendi'den ḥüsn-i ḥāt (2) icāzetnāmesi aḥzine de muvaffak olmuşlardı.¹ Meşrepleri, meslekleri; (3) 'ulemā-yı meşāyiḥ u zūrefā u 'urefā ile hem-dem olmak idi. Ḥüsn-i şavta mālīk (4) mūsikīye āşinā idi. Cūd u seḥā ile müteḥallīk olup ḳalender-meşreb (5) idi. Ḥ'āceleri Ḥüseyn Efendi Medīne-yi Münevvere ḳāzısı olunca birlikde cānib-i Ḥicāz'a (6) 'āzim olmuşlar. İki def'a ḥacc-ı şerīfi īfā ve ziyāret-i seniyyeye mazḥariyet (7) ile 'avdetinden kırk gün sonra bezm-i lāhūta revān olmuşlardır. (8) Vaşiyetleri üzerine Selimiyye'de pederleri yanına defn muḳarrer iken pederlerinin (9) derīn olan ḳabirlerinin laḥd ḳapaḳları üstünde vedī'a-yı raḥmet-i sübhāniyye olundılar. (10) Zamānının mümtāzi meşāyiḥin ser-efrāzi 'addine şāyān denilecek fezā'il-i (11) 'ilmiyyeyi cem' idi.

(12) Kitābe-yi seng-i mezārı:

(13) Huve'l-bāḳī

(14) Ecille-i meşāyiḥ-i Naḳşibendiyye'den ḳuṭbü'l-'ārifīn 'Alī Behcet Efendi Ḥāzretleri'nin (15) ḥulefā-yı rüşdlerinden āsitāne-yi 'aliyyede Tāhir Aḡa Dergāh-ı Şerīfi'nde (16) seccāde-nişīn-i irşād olan el-Merḥūm el-Maḡfūr İbrāhim Ḥayrānī Efendi'nin (17) maḥdūmı ve dergāh-ı mezkūruş şeyḫi iken 'āzim-i dārü'l-cinān olan el-Merḥūm (18) el-Mebrūr el-Muḥṭāc ilā raḥmeh-bihi el-Ġafūr eş-Şeyḫ el-Ḥāc Muḥammed Feyzullāh Efendi'nin [34^b] ve kāffeten ehl-i imānıñ ervāḫı-çün Fātiḫa-ı tuḥfe 1286

(2) Terceme-yi ḥāliyle tezyīn-i şaḫīfe-yi 'itibār eyledigim müşārūn-ileyh Muḥammed Feyzullāh Efendi el-yevm seccāde-(3) pīrā-yı meşīḫat ve reh-nümā-yı erbāb-ı 'aşḳ u muḫabbet ve feyz-baḫşā-yı ehl-i ṭarīqat olan (4) eş-Şeyḫ el-Ḥacc 'Alī Behcet Efendi Ḥāzretleri'nin peder-i mūkerremleridir. Behcet Efendi (5) İbrāhim Ḥayrānī Efendi Ḥāzretleri'nin de ḥafīdi olmaḡla meḫḫārdirler. İsm-i şerīflerinin (6) ('Alī Behcet tesmiyesi; ol nur-ı dide-yi ehl-i yaḳīn, 'ārif-i esrār, küttāb-ı (7) mübīn, müzeyyin-i beytül-vilāyet ve mir'ātü'l-müşkülü'l-hidāyet 'Alī Behcet Efendi Ḥāzretleri'ne (8) cedd-i ekremlerinin nisbet-i ṭarīqatlerinde kināyāt ve ol ism-i laṭīf-i şerīfinin (9)

¹ Muşaf-ı Şerīf ve Delā'il-i Ḥayrāt gibi yazdıḳları nüsāḫ-ı şerīfe oldıḡını Şeyḫ Behcet Efendi söylediler.

şāhibiniñ vāşıl oldukları ḥaḳā'ik-i esrār-ı tevḥidden kendilerinin de (10) hisse-mend olması temenniyātından taḥaşşul etmiş bir keyfiyyet olduğına şübhe yokdur. (11) Peder-i muḥteremlerinin irtihālinde toḳuz yaşında imişlerse velādet tāriḥleri (12) 1277 sene-yi 'Arabiyyesi olmak lāzım gelir.

(13) Behcet Efendi Ḥāzretleri yigirmi yaşına ḳadar ḳadem-nihāde olasıya ḳadar Şeyḫ (14) 'Arab Sa'īd Efendi emr-i meşīḥatı vekāleten der-'uhde eylemişlerdir. Sa'īd Efendi'niñ (15) bu dergāh-ı şerīfde sebḳ eden ḥidmetine ḳarşu ifā-yı nāmı için (16) vesīle-yi raḥmet olmak üzere ḳışaca tercüme-yi ḥālinden baḫş edeceğim: (17) 'Alī Behcet Efendi Ḥāzretleri ḥulefāsından Pertev Paşa merḥūmun ḥademesinden (18) idi. İbrāhim Ḥayrānī Ḥāzretleri'ne intisāb eylemiştir. Şeyḫiyle birlikde Ṭāhir Aḡa (19) Dergāhı'na naḳl eylemişlerdir. Bu şırada Ayaşofya imāmı meşḫūr [35^a] 'Abdī Efendi'den ḥıfz-ı Ḳur'ān'a muvaffaḳ olup 1282'de Āşık Paşa Maḥallesi'nde (2) Āsūde Ḥātun Mektebi'ne mu'allim bir müddet şonra mezkūr maḥalleye imām olmuş (3) ve cāmī' -i şerīf ḳurbunda Seyyid Velāyet Tekyesi'nde icrā'-yı meşīḥata me'mūr olmuşdur. (4) Muḥammed Feyzullāh Efendi'niñ dār-ı beḳāya 'azīmetlerinde toḳuz yaşında ḳalan Behcet Efendi'ye (5) vekāleten burada icrā'-yı āyīn-i ṭarīḳat ile on üç sene meşḡul olmuşlardır. (6) 25 Rebī' u'l-evvel 1320'de yüz yaşını mütecāviz olduğı ḥālide 'ālem-i āḫirete (7) revān olmaḡla Ṭāhir Dergāh-ı Şerīfi'nde tecehhüz ü tekfīni bi'l-icrā Fātīḫ'de namāzı (8) ḳılınarak Seyyid Velāyet Türbesi'nde zuḳāḳ penceresi önünḡdeki laḥdde (9) raḥmet-i Raḥmān'a tevdi' olundu. Ḳaddesallāhu sırrehū. Ehl-i zıkr, (10) edīb, kāmil bir insān idi.

(11) Şeyh İbrāhim Hāyrānī Hāzretleri'niñ kabridir. Yanındaki ufağ taş Muḥammed Vaḥy Şeyh Feyzullāh (12) Efendi'niñ taşıdır. Faqat kabirleri birdir. Baḥşi geçdi. Qāddesallāhu esrārahumā.

[35^b] *Eş-Şeyh El-Hācc 'Alī Behcet Efendi Hāzretleri*

(2) Şeyh İbrāhim Hāyrānī Hāzretleri'niñ ḥafīd-i mükerremi Muḥammed Feyzullāh Efendi'niñ necl-i necībdir.¹ (3) 1277 sene-yi hicriyyesinde ziynet-sāz-ı 'ālem şuhūd olmuşdur. Peder-i mükerrmeleriniñ (4) irtihālinde toquz yaşında idi. Meşīhat kendilerine tevcih edüp bir müddet bālāda (5) yazdığım vech ile Şeyh Sa'īd Efendi icrā'-yı vekālet etmişdir.

(6) İbtidāi taḥşilden şonra bir taraftan cāmi' dersine devām diger taraftan Mevlevī (6) Mehmed Es'ad Dede merḥūmunuñ edebiyāt-ı Fārisiyye taḥşiline iqdām edüp Fātih (7) ders-i 'āmlarından Urfalı Muḥammed Efendi merḥūmdan 1211 senesinde icāzet (8) aḥzine muvaffaq oldığı gibi Es'ad Dede'den senelerce aḥz-i feyz ederek (9) Meşnevī-i Şerīf'den daḥi mūcāz olmuşlardır. Es'ad Dede'nin cidden enīsi (10) cānī peyrev-i 'irfānı olduklarına şehādet ederim. Toḥḥāne Qādirihāne (11) şeyhi merḥūm Şerāfeddīn Efendi'ye intisāb ile bir müddet şonra 20 Şa'bān 1299 (12) tāriḥinde ḥilāfetle kām-yāb oldılar. Hem tariḫ-i Qādirī'den hem de tariḫat-ı (13) Naḫşiyye'den müstahlefdirler. Silsile-yi Naḫşiyyeleri:

(14) Şeyh Muḥammed Şerāfeddīn Efendi, Şeyh Seyyid 'Abdullāh eş-Şekūr Efendi, Şeyh Muḥammed Tāhir (15) Efendi, Şeyh Hāfiz Muştāfā Efendi, Şeyh Neccārzāde Rızāeddīn Efendi (16) Hāzretleri

(17) 1299'dan şonra Behcet Efendi seccāde-i meşīhata revnaḫ-fezā olup [36^a] o zamāndanberi icrā'-yı vazīfe-yi meşīhat buyurmaḫdadırlar.

(2) 1310 ve 1314 ve 1324 senelerinde Hāremeyn-i muḫteremeyni ziyāret şerefine (3) maḫzar oldılar. 1324'deki ziyāretleri Es'ad Dede'niñ Mekke-yi Mükerrreme'de (4) vuḫū' bulan da'vetine müstenid olup ḫuṭb-ı zamān Şeyh İmdādullāh (5) Hindū'1-Qādirī Hāzretleri'ne mülākī olmuşlardır ve nā'il-i feyzleri olarak 'alī (6) tariḫātleriñ

¹ Üsküdar'da Selimiyye'de Pertev Paşa Kütübhanesi ḥāfiz-ı kütüblüğü pederinden müntakıl olup aḥiren bu kütübhaneniñ kitabları Fātih'de Millet Kütübhanesi'ne naḫl olunmaḫla burada senelerce bulundu. 3 Şafer 1341 ve

Muḫarrem toldırmasına mebnī teḫāüdi icrā olunmuşdur. Behcet Efendi yedinde bulunan bir berātın tedḫikinden 1294 senesi şevvāliniñ 12'sinde ḥāfiz-ı kütüblüğe ta'yin olunup bu berāta nazaran ḥāfiz-ı kütüblüğe meşrūt 'Alī Behcet Efendi türbedārlığına da on beş ḡurūş ma'āş ve on beş ḡurūşa türbeye bahāsı muḫābilinde ta'yin edildiği ve türbedārlıḫ ḫidmetine temām otuz sekiz sene ifā eylediği müstebān olmuşdur.

kendilerinden de mücâz olmuşlardır. Bu zât-ı muhteremiñ *Sefîne-i Evliyâ* (7) -nâm eŝeri ‘âcizânemde taħşîŝen terceme-i ħâllerini yazdım. Câmî‘u‘t-ṭ-ṭuruk, ħazîne-i (8) esrâr-ı ħikmet olduğı aňlaŝıldı. Meŝâyiĥ-i kirâmdan İsmâ‘îl-i Nüvvâb Ĥazretleri‘yle de (9) mülâkât u nisbetleri vâkı‘ olup 21 Cemâde‘l-âĥire 1319‘da icâzet almıŝlardır. (10) Ĥâmil oldukları esrâr u kemâlâtın te‘ŝîrâtıyla neŝ‘eleri gün-be-gün artmıŝ (11) ve ħâl-i ħazırda ħaĥîĥaten mefĥar-ı erbâb-ı tarîkat olmuŝdur. Cedd-i ekremleri (12) Pertev Paŝa merĥumuñ Selimiyye‘deki kütübĥânesi ħâfız-ı kütüblüğünde bulunmuŝ idi. (13) Bu ĥidmet kendilerine intikâl etdiginden bir zamânlar Üsküdar‘a kütübĥâneye devâm (14) eylemiŝlerse de kütübĥâneniñ bâlâda Fâtih‘de küŝad olunan Millet (15) Kütübĥânesi‘yle tevĥîdi münâsebetiyle elyevm burada vazîfeleri vardır. (16) Ėâyet maĥviyetkâr, ‘âŝık, ‘ârif, edîb, ĥalûk, riyâzetkâr, (17) fuĥarâ-perver, beŝuŝ, mükerrem bir zât-ı kerîmü‘ŝ-ŝîfâtdır. (18) Mu‘tedîlü‘l-ĥâme, âteŝîn baĥıŝlı, az söyler, eŝnâ-yı zikrde neŝ‘e-yi kâmileleriyle (19) ĥuzzârı vecde getirir. Sırr-ı evliyâullâĥ‘a mâlik, râĥ-ı temkîne sâlikdir. [36^b] Cidden post-pirâ-yı meŝîĥatdır. Ṭullalâhu ‘umde

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Nür-ı erbâb-ı tarîĥ Ĥazret-i Ŗeyĥ Behcet‘dir
Ĥazret-i Behcet‘i sevmek ne büyük devletdir
Ṭâhir Aĝa Tekye‘niñ hem güli hem bülbülidir
Ṭoĝrısı medĥe sezâ mürşid-i pür-ĥikmetdir
3. Muĥliŝi kemteri Vaşşâf‘ı anı çok sevdi
Bu muĥabbet baña ĥaĥĥâ ki büyük ni‘metdir

(5) Sünühât-ı ĥalbiyyelerinden

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . -

²²⁷Kâr-kard-i ‘âlem der-gird-i Muştafâ
Cân fezâyed derr-i derd-i Muştafâ

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . -

1. Levĥ-i dilde naĥŝ olundu mihr-i yâr
Ėayr-i münfekk oldı dilden ‘âŝĥ-ı yâr
‘Āŝıkım ‘âŝıkım Cemâlullâĥ‘adır
Gel yetiŝ imdâda ey Perverd-gâr

²²⁷ “Bütün âlemlerin yaratılması Hz. Muştafâ‘nın yaratılması içindir. Hz. Muştafâ‘nın derdi yolunda cân fedâ olsun.”

3. Merhamet kı1 bir nigāh et Ey Latīf
Neş'e-yi ʿaşkıñdan oldum girye-bār
Dā'imā ser-mestinin ey nūr-ı ʿaşk
Şi've-yi ma'şūkañ etdi bī-ķarār
5. Hep vişāliñ zevķidir āh etdiren
Behcet-i vechiñden oldum cezbe-dār¹

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

ʿAbd-i ahķar kemteriñ Behcet ğarībi şād kı1
Dād-res sensin baña ancak Muħammed Muştafā

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

İki ʿālemdē dūr etme nigāh-ı iltifātıñdan
Haķiriñ kemteriñ Behcet ķuluñdur yā Resūlullāh

[37^a]

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Naķşibendī gülidir Hāzret-i Şeyħim Behcet
Reh-i ʿaşk bülbülidir Hāzret-i Şeyħim Behcet
Bezm-i tevħīde verir neş'eyi hālātı ile
ʿAşķ-ı Hāķ'la tolidır Hāzret-i Şeyħim Behcet
3. Mażhar-ı zevķ-i haķīķī olarak feyz-āver
Ķādirī Sünbüli'dir Hāzret-i Şeyħim Behcet
Revnaķ-efzā-yı dil ü cān-ı mürīdāndır o
Gitdigi²²⁸ Hāķ yolıdır Hāzret-i Şeyħim Behcet
5. Çok sever muħlişi Vaşşāf'ı aña meftündür
Naķşibendī gülidir Hāzret-i Şeyħim Behcet

[37^b]

Tevħīd

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Zuhūruñ kā'ināta kāmilen baħş eyledi revnaķ
Nigāh-ı re'fetiñ ehl-i dile baħş eyledi revnaķ

¹ Ağāz ihvānımızdan Kāzım Beg Efendi tarafından ʿuşşāķdan bestelenmiştir. Elyevm elsine-pīrā-yı zākirāndır.

²²⁸ *Gitdigi: Kendi HVD*

- Bütün zerrāt-ı ‘ālem zıkr ü tevḥīd etmede zātın
Bu ezkārın yüzünden cümle maḥlūk buldılar revnaḳ
3. Zuhūr-ı ‘izzetin nūrı münevver kıldı eşyāyı
Alanlar ders ḥaḳīkatden gönülde buldılar revnaḳ
- Ḥaḳā’iḳ gülşeninde mest ü lāl olmuştur ‘ārifler
‘İnāyātın yüzünden ḳalb-i ‘uşşāḳa gelir revnaḳ
5. Esīr-i nefis-i emmāre ḳuluḅ Behcet niyāz eyler
Niyāz-mendāne yalvarmaḳ aḅa baḥş eyliyor revnaḳ

[38^a]

Na‘ t-ı Şerīf

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Zuhūruḅ ḳā’ināta verdi revnaḳ yā Resūlallāḅ
Nigāhın ehl-i ‘aşḳa verdi revnaḳ yā Resūlallāḅ
- Vücūduḅ olmasaydı hiç vücūd bulmaz idi ‘ālem
Vücūduḅ sırr-ı zāt-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳ yā Resūlallāḅ
3. Eder her zerre Ḥaḳḳ’ı zıkr ü tesbīḅ sırr-ı ḥāliyle
Senin ta‘ līm-i sırrın oldu el-ḥaḳḳ yā Resūlallāḅ
- Olup sırr ders-i ḥilḳatden gönül bulmaḳdadır nūrı
Senin nūruḅ cihāna verdi revnaḳ yā Resūlallāḅ
5. Ḳapıḅda ‘abd-i kemter Behcet’iḅ dīdārına müştāḳ
Ümīd-i şefḳatiḅle buldı revnaḳ yā Resūlallāḅ

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Zuhūruḅ ḳā’ināta revnaḳ-efzā-yı sa‘ ādetdir
Nigāhın ehl-i ‘aşḳa revnaḳ-efzā-yı ‘ināyetdir
- Eder her zerre Ḥaḳḳ’ı zıkr ü tesbīḅ sırr-ı ḥāliyle
Ḥudā’nın zıkrı her ferde şafā-baḥşā-yı devletdir
3. Gece gündüz taḅayyür ü ta‘ zīm eyliyor gönül
Senin ‘aşḳın serāy-ı dilde faḅr-efzā-yı
- Ḥuzūr-ı ‘izzetin de Naḳşibend oldu sa‘ ādetle
Mübārek luḅf-ı pākin başına tāc-ı kerāmetdir
5. Ḳuluḅ Behcet ḳapıḅda boynını bükmüş mezellele
Senin iḅsān u luḅfuḅ muḳtezā-yı şān-ı ‘izzetdir

[38^b]

Beyit

*Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -*

Ḥazret-i Behcet'i pek çok severim ez dil ü cān
Çünkü elyevm odur rehber-i kūy-i cānān

Hüseyin Vaşşāfi

[39^a]

Şoḅ beyitleri naql edilen bu nu'ūt-ı şerīfe daḡi pek 'āşıkānedir. (2) Behcet Efendi Ḥazretleri Fātih'de meşhūr ve tıbb-ı 'atīk ile tedāvīde ma'rūf Ḥvāce (3) Taḡsīn Efendi merḡumun¹ hemşiresinin kerīme-i muḡteremesi Fātıma Zehrā Ḥanım'la (4) izdivāc etmişler ve beş kerīmeleri ve Feyzullāh Efendi isminde maḡdūmları (5) dünyāya revnaḡ vermişlerdir. Fātıma Zehrā Ḥanım kırk sekiz yaşında (6) iken 27 Receb 1334 tārīhinde gūlzār-ı na'īmi maḡarr ittihāz etdigi gibi büyük (7) kerīmeleri Fātıma Muḡsine Ḥanım 8 Zī'l-ḡicce 1340'da ve küçük kerīmeleri (8) Ḥadīce Nazmiye Ḥanım 7 Ramazān 1315 ve Ḥadīce Ḥüsniyye Ḥanım (9) 6 Zī'l-ḡicce 1317'de gūlşen-serāy-ı cināna 'āzim olmuşlardır. Cümlesi (10) ḡurb-ı Ḥazret-i Şalāḡī'de āsūde-nişīndir. Raḡmetullāhi 'aleyhim.

¹ Ḥadīce Ḥanım-nām

(11) *Hātıme*

(12) H̄azret-i Şalāhī Efendimiz'in ' ulūvv-i rūhāniyyetleriyle cem' u telfīkine muvaffak olduğım (13) ma' lūmāt üzerine vücūda gelen bu risāleyi mü'tāla' a buyuran ihvān-ı (14) bā-şafā bu ' abd-i kemteri lūtfen bir hayır du' ā ile yād buyururlar ümīdindeyim. (15) Cenāb-ı H̄aqq bu risālemi okuyan ihvān-ı dinimi iki cihānda sa' ādete mazhar (16) buyursun. Āmīn. Bi h̄ürmeti nebīyyü'l-emīn. 8 Cemāde'l-āhır 1340. (17) Yevm-i cum' a [39^b]

Lāhika

(2) İşbu eŒer-i nācizānemi derūn-ı risālede ismi kemāl-i h̄ürmetle yād olunan (3) Rızā Beg kardeşim istinsāh ile Tāhir Ağa Dergāh-ı Şerīfi'ne vakf etmekligime (4) sebep olmuŒdur. Gösterdikleri ' ulūvv-i himmet tolayısıyla füyūzāt-ı ' aliye-yi H̄azret-i (5) Şalāhī'ye nā'il olmalarını ez dil ü cān temennī eyler ve bir h̄atırā-yı fāhıre (6) olmağ üzere buraya kemāl-i ihtirām ile kayd eylerim. (7) el-Bākī Hüvallahü'l-Kerīm.

[40^a]

H̄azret-i Şalāhī münāsebetiyle *Metāli'u'l-'Āliye-nām* eŒer için yazdım.

(2) İşbu eŒer-i mübāregi kemāl-i diqqat ü h̄ürmet ile mü'tāla' a eyledim. H̄akīm oğlı (3) ' Alī PaŒa rahmetullāh-i ' aleyhi rahmeh h̄aqqında (4) vākıf olduğım ma' lūmāt; kalb-i ' ācizānemde pek derīn inṡibā' lar (5) bırakmıŒdır. Bu zāt-ı ' ālī kadriñ türbe-yi münevveresi harīk-i kebīr-i āhīrde (6) dūçār- hasār olmuş ve hāl-i hazırda ise bir cānī kabri imiş gibi (7) bakılmakdan āŒār-ı teḡāŒi gösterilmiş olduğundan kalb-i h̄azīnim ziyādesiyle (8) nālāndır. ' Acebā kabriñ üstüne örtülmek üzere olup berāberinde (9) senelerce Œakladığı ve bi'l-āhıre Œandukasınıñ üzerine örtüldüğü (10) anlaşılan bu teŒne-i sa' ādet Œimdi nerede, hangi kadir-nā-Œināsıñ (11) yed-i ġaŒbindedir? MerŒiyeyi mutazammın türbeye aŒılmış elvāh-ı mübārege ne oldu? (12) ' Alī PaŒa göñlümde ziyāde incizābdārdır; türbe-i laṡifesinde (13) rūhāniyyet bulurum. Rūh-ı pür-i fütūhı için Lillāhi'l-Fātiḡa.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - . - - / - . - - / - . -

1. H̄aqq te' ālā kabrini pür nūr ede
Raḡmetiyle rūhını mesrūr ede
H̄idmet ü āŒārını meŒkūr ede
Nā-bihter lūtfunı mevūr ede

(16) Du‘āsiyla tezyīn-i lisān ü cinān ve o kıymetdār eṣeri müṭāla‘a edebilmekligim için
(17) izhār-ı āṣār-ı ‘ināyet ü emniyyet buyuran İbnü’l-Emīn Seyyid Maḥmūd Kemāl Beg
Efendi’ye de (18) ‘arz-ı şükrān ederim. el-Bāḳī Hüvallāhu’l-Kerīm.

El-Faḳīr El-Ḥāc

Ḥüseyin Vaṣṣāf-ı ‘Uṣṣāḳī

18 Rebī‘u’l-āḥir 1340

SONUÇ

Âlim, mutasavvıf, şâir Hüseyin Vassâf, elli yedi senelik kısa ömrüne birçok eser sığdırmayı başarmıştır. *Bu zât-ı muhtereme o kadar hürmetim, o derece muhabbetim vardır ki, ism-i şerîfi yâd olunsa kalb-i fakîrânem ihtizâza gelir. Sevdim hem çok sevdim.*²²⁹ dediği Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi tanıtmak ve değerinin herkes tarafından bilinmesini sağlamak amacıyla 14 Cemzaziyevvel 1341 yılında tamamladığı *Risâle-i Salâhiyye* adlı eserini kaleme almıştır.

Risâle-i Salâhiyye, biyografik bir eser olmasının yanı sıra düz bir anlatıma sahip değildir. Müellifimiz *Risâle-i Salâhiyye*'yi hazırlarken tarihi kaynaklara başvurmuş, çeşitli vesikaları incelemiş, edebî eserlere bakmış ve onu sevip sayan farklı ağızlardan Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi dinleyerek edindiği bilgileri yazıya dökmüştür. Bu sayede şahsiyeti hakkında olabildiğince çok ve çeşitli bilgi edinmeye çalışmıştır. Bu sebeple bazı yerlerle tekrara düşüldüğü de olmuştur. Elif Efendi'nin, Türklerin Muhyiddîn'idir,²³⁰ dediği Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi layığıyla anlatmaya ve tanıtmaya çalışmıştır. Müellifimiz eserde Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin hayatının yanında onun hayatına etki eden kişilerin tercüme-i hallerini de esere dahil etmiştir.

Hüseyin Vassâf, *Risâle-i Salâhiyye*'ye eklediği şiirler, fotoğraflar ve dipnotlar sayesinde döneminin araştırmacılarından ayrılmıştır. Eserin müellifin el yazısıyla yazılmış olması ve kimi yerlerin dağınık ve anlaşılmaz şekilde yazılmış olması ise eserin okunmasını zaman zaman zorlaştırmıştır. Eserde yarım bırakılmış olan dipnotlar da bulunmaktadır.

Risâle-i Salâhiyye'de Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin eserleri de ihmal edilmemiş, şiirlerine oldukça geniş yer verilmiştir. Eserde, Hüseyin Vassâf'ın Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî hakkında yazdığı şiirlerinin yanında natları ve başkaları adına yazdığı şiirleri de yer almıştır. Böylece müellifimiz şairlik yönünü de biz okuyuculara göstermiştir.

Eserde Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin ve Hüseyin Vassâf'ın *Dîvân*'larında olmayan şiirlere de yer verilmiştir. Bu özelliklerinin yanında toplumun ictimâî hayatına dair önemli bilgiler de içeren *Risâle-i Salâhiyye* geçmişimize uzanan değerli bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

²²⁹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. IV, s. 429

²³⁰ Hüseyin Vassâf: *Risâle-i Salâhiyye*: 2^a.

Çalışmamızda müellifimiz Hüseyin Vassâf¹, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'yi ve *Risâle-i Salâhiyye*'yi elimizden geldiğince anlamaya ve anlatmaya çalıştık. “*Mü'min ölür de üzerinde ilim bulunan bir yaprak (kağıt) bırakırsa, bu yaprak kıyâmet gününde onunla nâr arasında perde haline gelir ve Allah ona dünyanın, yedi kat genişliğinde bir belde ihsân eder.*” buyuran peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)'in hadîs-i şerîfini düstûr²³¹ edinerek ilim yolunda ömrünü geçirmiş olan Hüseyin Vassâf'ın amacına bir nebze olsun hizmet edebilmiş olmayı ve ruhuna rahmet okunmasını sağlamış olmayı umuyoruz

²³¹ Hüseyin Vassâf: *Sefîne-i Evliyâ*: C. I, s. 5

BİBLİYOGRAFYA

- Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, Abdurrahmân Sâmî-i Uşşâkî: *Tuhfetü'l Uşşâkiyân*: [Hazırlayan:] KILIÇ, Mahmud Erol: *Tuhfetü'l Uşşâkiyye, Uşşâkî Sâliklerinin Adâbı*: Sufi Kitap, İstanbul 2016.
- Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Mehmet Akkuş: *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî Dîvân*: Eflatun Kitap, İstanbul 2020.
- Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Risâle-i Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet*: [Hazırlayan:] CEYHAN, Semih: “*Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacı ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet Risâlesi*”: İslam Araştırmaları Dergisi, S. 25, İstanbul 2011.
- Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] ARICI, Resul: *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: Şiir Şerhleri*: Eflatun Kitap, İstanbul 2020.
- Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: [Hazırlayan:] ARICI, Resul: *Salâhi'nin Tasavvufî Şiir Şerhleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî: *Vücûd Risâleleri*: [Hazırlayan:] CEYHAN, Semih: *Abdullah Salâhî Uşşâkî'nin Vücûd Risâleleri*: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimler Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.
- AKTEPE, M. Münir: “Hekimoğlu Ali Paşa”: *TDVİA*, C. XVII, 1998, s. 166-168.
- AKKUŞ, Mehmet: *Abdullah Salahaddin-i Uşşaki: Hayatı ve Eserleri*: Hikemiyat Yayınları, İstanbul 2020.
- AKÜN, Ömer Faruk: “İbnülemin Mahmud Kemal”: *TDVİA*, C. XXI, 2000, s. 249-262.
- Arapkırlı Hazmi: *Miftâhu Vücûdi'l-Eşher fi Tevcîhi Kelâm-ı Şeyhü'l-Ekber ve Zeylül-Hitâb Bi-Ahsenül-Hitâb Risâleleri Tercümesi*: [Hazırlayan:] Osman Türer, Cengiz Gündoğdu: “*Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Vahdet-i Vücûdla Alakalı İki Risalesinin Arapkırlı Hazmî Tarafından Yapılan Tercümesi*” İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l Arabi Özel Sayısı-2, S. 23, 2009.
- ARAR, İsmail: “Aynî, Mehmet Ali”: *TDVİA*, C. IV, 1991, s. 273-275.

- AZAMAT, Nihat: “Ali Behcet Efendi”: *TDVİA*, C. II, 1989, s. 382-383.
- BEYOĞLU, Süleyman: “Kâmil Paşa, Yusuf”: *TDVİA*, C. XXIV, 2001, s. 283-284.
- BİLGİN, Abdullah Azmi: “Sinâniyye”: *TDVİA*, C. XXXVII, 2009, s. 240, 241.
- BOSTAN, M Hanefî: “Said Halim Paşa”: *TDVİA*, C. XXXV, 2008, s. 557-560.
- CEYHAN, Semih: “Şuayb Şerefeddin Efendi”: *TDVİA*, C. XXXIX, 2010, s. 223-224.
- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa: “Mehmed Tâhir Ağa”: *TDVİA*, C. XXVIII, 2003, s.235, 536.
- ERDOĞAN, Muzaffer: *On Sekizinci Asır Sonlarında Bir Türk San'atkarı Hassa Başmimarı Mehmed Tahir Ağa Hayatı ve Mesleki Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul Eylül 1954.
- GÜNDÜZ, İrfan: “Gümüşhânevi, Ahmed Ziyâeddin”: *TDVİA*, C. XIV, 1996, 276-277.
<https://www.ussaki.com/v2/category/ussakiler/>
- İNAL, İbnü'l-Emin Mahmûd Kemâl: “*Son Asır Türk Şairleri*”: C. I-V, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988.
- KAHRAMAN, Âlim: “Tâhirülmevlevî”: *TDVİA*, C. XXXIX, 2010, s. 407-409.
- KILIÇ, M. Erol: “İbnü'l-Arabî, Muhyiddin”: *TDVİA*, C. XX, 1999, s. 516-520.
- KÖKREK, Beyza: *Tahir Ağa Tekkesi Restoresyon Önerisi*: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
- KÖSE, Fatih: *İstanbul Halveti Tekkeleri*: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2010.
- KURNAZ, Cemal-TATCI, Mustafa: “Hüseyin Vassâf ”: *TDVİA*, C. XIX, s. 18.
- KURNAZ, Cemal-TATCI, Mustafa: “Mehmed Esad Dede”: *TDVİA*, C. XXVIII, 2003, s. 469, 470.
- KURNAZ, Cemal-TATCI, Mustafa-KASAP, İsmail: *Hüseyin Vassâf Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler*: Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- KUTLUOĞLU, Muhammet Hanefî: “Kavalalı İbrahim Paşa”: *TDVİA*, C. XXV, 2000, s. 62-65.

- KUTLUOĞLU, Muhammet Hanefi: “İbrahim Paşa, Kavalalı”: *TDVİA*, C. XXI, 2000, s. 330-333.
- KÜÇÜK, Sezâi: *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*: Vefa Yayınları, İstanbul 2007, s. 416.
- MAZIOĞLU, Hasibe: “Akyürek, Ahmed Remzi”: *TDVİA*, C. II, 1989, s. 304.
- OKAY, M. Orhan-DÜZDAĞ, M. Ertuğrul: “Mehmet Âkif Ersoy”: *TDVİA*, C. XXVIII, 2003, s. 432-439
- Tâhirü’l-Mevlevî: *Şair Anıtları*: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, nr.1168.
- ÖZCAN, Abdülkadir: “Hâlet Efendi”: *TDVİA*, C. XV, 1997, s. 249-251.
- ÖZKAN, Ömer: *Hüseyin Vassâf Hayâtı, Eserleri ve Kemâl-nâme-i Hakkı Adlı Eseri*: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.
- SARAÇ, Mehmet Ali Yekta: *Klâsik Edebiyat Bilgisi: Biçim-Ölçü-Kafiye*: Gökkuşbuğ Yayinevi, İstanbul 2011.
- SERİN, Muhittin: “Mehmet Hulûsi Yazgan”: *TDVİA*, C. XLIII, 2013, s. 356, 357.
- TANMAN, M. Baha Tanman: “Tâhir Ağa Tekkesi”: *TDVİA*, C. XXXIX 2010, s.394, 395.
- UZUN, Mustafa İsmet: “Boztepe, Hall Nihat”: *TDVİA*, C. VI, s. 322, 323.
- VASSÂF, Hüseyin: *Bursa Hatırası*: [Hazırlayan:] KARA, Mustafa-KEMİKLİ, Bilal: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2010.
- VASSÂF, Hüseyin: *Dîvân*: [Hazırlayan:] KASAP, İsmail: *Hüseyin Vassâf ve Dîvân’ı*: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.
- VASSÂF, Hüseyin: *Dîvân*: [Hazırlayanlar:] TATCI, Mustafa-AKKUŞ, Mehmet-KASAP, İsmail: Kırkambar Kitaplığı, İstanbul 2012.
- VASSÂF, Hüseyin: *Hicaz Hâtırası*: [Hazırlayan:] AKKUŞ, Mehmet: Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2011.
- VASSÂF, Hüseyin: *Hicaz Hâtıratı*: [Hazırlayan:] ÇİFTÇİ, Cemil: Kurtuba Kitap, İstanbul 2011.
- VASSÂF, Hüseyin: *Hulasa-i Coğrafya-yı Umumi*: Serviçen Matbaası, İstanbul 1309.

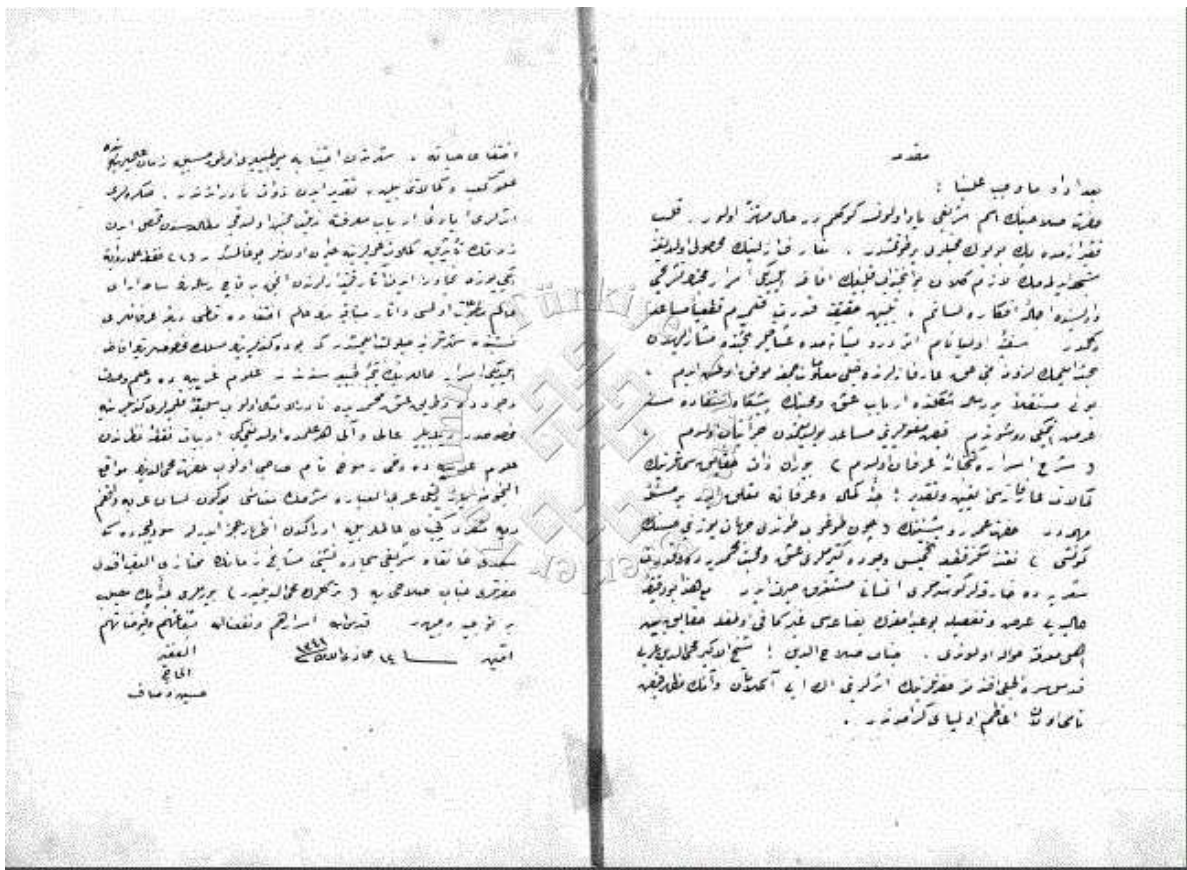
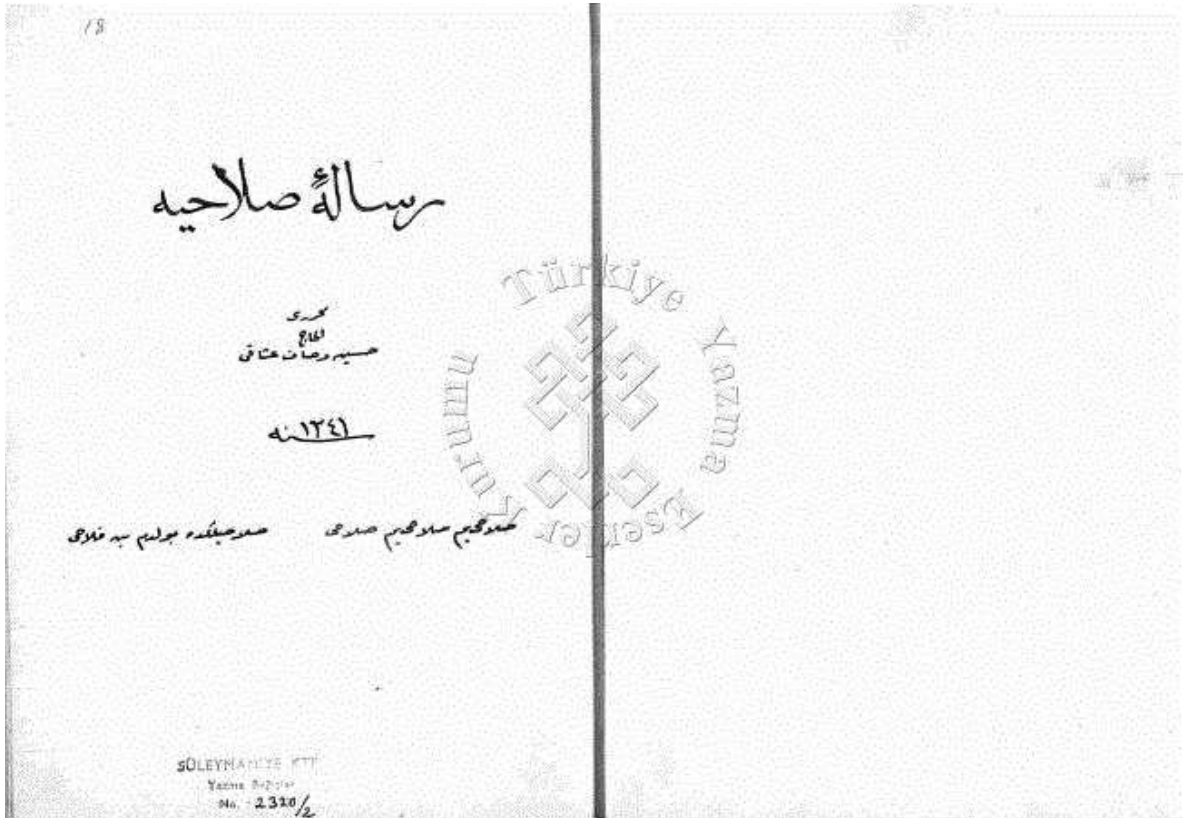
- VASSÂF, Hüseyin: *Kemâlnâme-i İsmâil Hakkî*: [Hazırlayan:] YURTSEVER, Murat: Arasta Yayınları, Bursa 2000.
- VASSÂF, Hüseyin: *Kemâlü'l-Kemâl*: [Hazırlayanlar:] ŞEKER, Fatih M.-KARA, İsmâil: Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.
- VASSÂF, Hüseyin: *Mevlid Şerhi Gülzâr-ı Aşk*: [Hazırlayanlar:] TATÇI, Mustafa-YILDIZ, Müsâ-ÜSTÜNER, Kaplan: Dergâh Yayınları, İstanbul 2006.
- VASSÂF, Hüseyin: *Muhammed Esad Dede*: [Hazırlayan:] BAŞKAN, Azime Merve: *Hüseyin Vassâf'ın Esadnâme İsimli Eseri (Metin-İnceleme)*, MÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- VASSÂF, Hüseyin *Mürâselât*: [Hazırlayan:] AKKUŞ, Mehmet: *Gül Bahçesinden Mektuplar Mürâselât*: H Yayınları, 2016.
- VASSÂF, Hüseyin: *Remzî-nâme*: [Hazırlayan:] ŞAFAK, Yakup: Tekin Kitabevi, Konya 2006.
- VASSÂF, Hüseyin: *Risâle-i Müştâkıyye*: : [Hazırlayan:] DOĞAN, Sinan: Kırkambar Kitaplığı, İstanbul 2012.
- VASSÂF, Hüseyin: *Sefîne-i Evliyâ*: [Hazırlayanlar:] AKKUŞ, Mehmet-YILMAZ, Ali: C. I-V, KitabeviYayınları, İstanbul 2015.
- VASSÂF, Hüseyin: *Tasavvufî Şiir Şerhleri: Feyzü'l-Kemâl ve Mir'âtü'l-Kemâl*: [Hazırlayan:] CENGİZ, Muammer: Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.
- VASSÂF, Hüseyin: *Vâkıât Keşif Günlüğü*: [Hazırlayan:] ORHAN, Abdullah Taha: Büyüyenay Yayınları, İstanbul Kasım 2016.
- VASSÂF, Hüseyin: *Vesîletü'n-Necât*: Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul 1329.
- Yaḥyâ: *Dīvân*: [Hazırlayan:] ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, *Yahya Bey Divan Tenkidli Basım*: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No: 2233, İstanbul 1997.
- YAZICIOĞLU, Filiz: *Osmanlı Yönetiminde Bir Rumeli Kazası: Kesriye (1868-1913)*: Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Şubat 2015.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi: *Kur'an-ı Kerîm ve Yüce Meâli*: Ravza Yayınları, İstanbul.

YILMAZ, Ahmet: “Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin”: *TDVİA*, C. XXXII, 2006, s. 113-115.

Vuşûlî: *Dîvân*: [Hazırlayan:] TAŞ, Hakan: *Vuşûlî Dîvân (İnceleme-Metin-Çeviri Açıklamalar-Dizin)*: Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

EKLER

1. Risâle-i Salâhiyye'nin Orijinal Metni

آستانه خفايه دو مرتبه است اول شيخ سعید الله سرمدی و دوم شيخ سعید الله سرمدی

اول نور محمدی کجا او ابراهیم
بعد نیادور جان دوره باروی

ای بار دل خورده شده در حق من
دوستی آقا برادریم آقا رحمت

سزای کتایب دی الهی جفا نه
تقدیر کجاست که آقا بیخبر است

واریست اگر مریضی که ساهل است
اوله که میره کجا کجا کجا

فرق بزم آغ و ذره سستی عشق
سیرت هم جانم اولور میبارد عشق

زبان صمدی که کجا بار صمدی
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

اخبار سه ده جان درم سه ده جان
انوار حقیقت کور کور عشق کور

عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
معنا نه بر جفته سزای اوله و عشق

عزیز صمدی که کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

نقود و نود

نقودها زین عمر تا اول حیلین نایح هم غنیه مفتاح عشق
بایستد و اولی طریقاً معانی کجوماً ذون مایه غنیه
برمانه معنی است حقیقتاً معانی کجوماً ذون مایه غنیه
و معانی کجوماً ذون مایه غنیه کجوماً ذون مایه غنیه
الکافی کجوماً ذون مایه غنیه کجوماً ذون مایه غنیه
الغنی معانی کجوماً ذون مایه غنیه کجوماً ذون مایه غنیه
صمیمانه معانی کجوماً ذون مایه غنیه کجوماً ذون مایه غنیه
نایح معانی کجوماً ذون مایه غنیه کجوماً ذون مایه غنیه
و نایح معانی کجوماً ذون مایه غنیه کجوماً ذون مایه غنیه

عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا	عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

(1) باده باغچه و الفی که آقا اولی و اولی کسیریه بیکر کجا

اولی و اولی کجا کجا کجا کجا کجا

عزیز صمدی که کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

عزیز صمدی که کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا
عزیز کجا کجا کجا کجا کجا

نقشبنده کلید - حضرت شیخ بخت

به عتق بنیله
 بزم توحیده ویر زلفی جانوقاید
 عشق حقد طولیده - حضرت شیخ بخت
 مظهر رفیع حقیق اولدی بده فیضه آوند
 قار و سبلیله - حضرت شیخ بخت
 درون آفرین دل و جان سرید انداز
 کتدی که همه یاریله - حضرت شیخ بخت
 هر چه سوره مخلص و صافی اکتا شتوند
 نقشبنده کلید - حضرت شیخ بخت

عزیز اولدی بزم سنجید - طوقانه عروه و زار واک خیفه

موزار باب طریقه شیخ بخت
 عفت ایمنی سونک ان بویک دولند -
 جانهر آقا شمسک کرم بویک -
 طوقانی دروغزا مرشد بزمکند -
 مخلص کزای و صافی آنا کوره بورد
 بختنک کما عفا که بویک بختنک -
 موهبت بخت اولد
 کار کرد عالم در کرد مخلص
 جانفرای در کرد مخلص
 لوح دلد و نقش اولدی مویک
 هاتقم شقم حلالله -
 سرگشتی - نگاه آیت اولدی
 ران سر مستقیم ای نور عشق
 سوره مصوفه کت آیت بختنک
 لعب و صالک زوقیه آه آیدینه
 بختنک در بکرم اولدم مویک دار - ۱۵
 عیاض کرم بختنک غریب آید
 دار و سینه بختنک بختنک

بخت عالمه دور آید نگاه آیت کرم
 عیاض کرم بختنک غریب آید
 ۱۵ اعز اولد بزم کلمه افن طوقان عفا کرم بختنک - ایوم
 ایوم انسه بران ناکرم

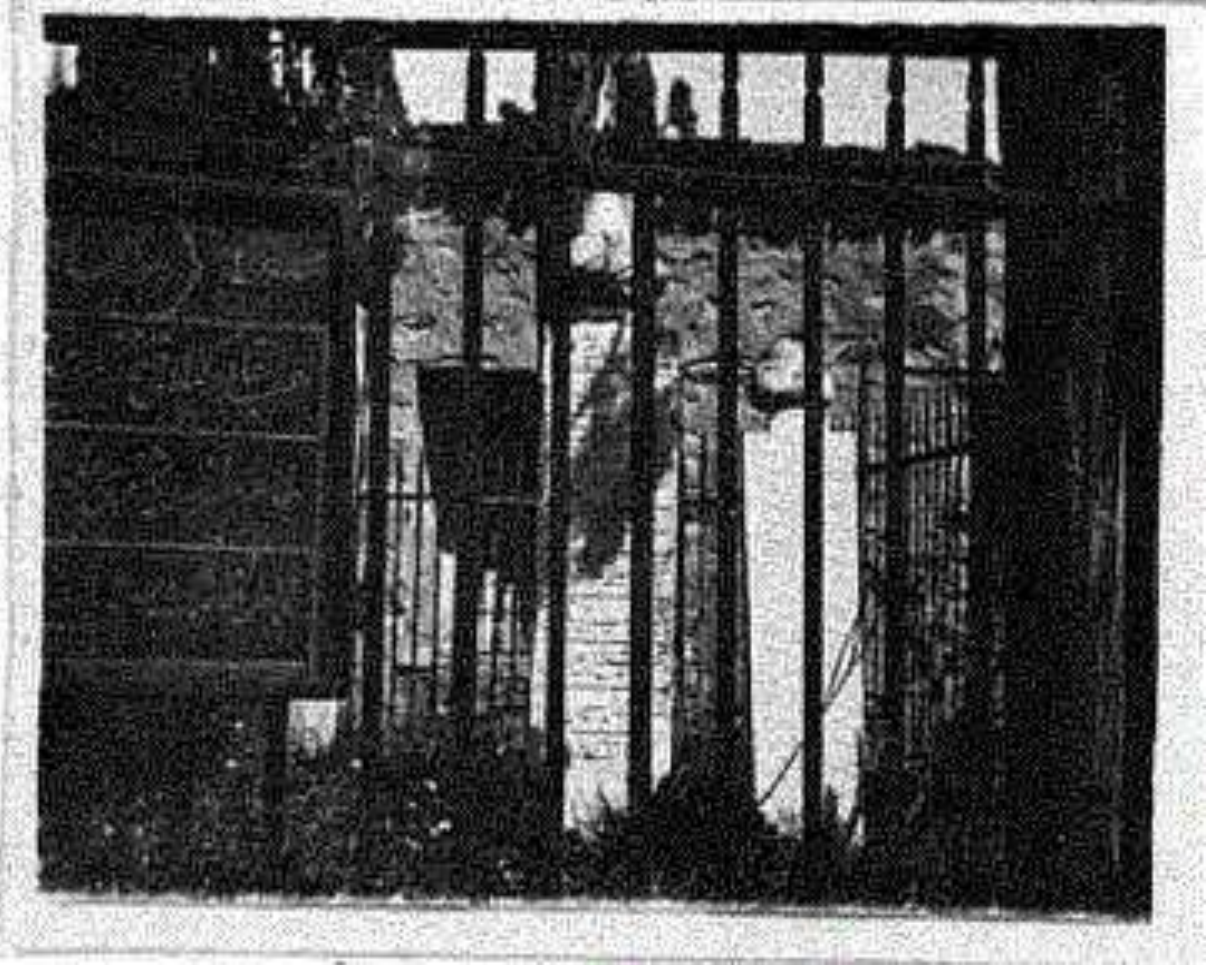
نقشبنده کلید

ظهورک کائنات ویردی سونک ایول
 نگاهک اهد عشق میردی سونک ایول
 و صوره اولدی بهج وجود بولای
 و صوره اولدی سونک ایول
 اید - هر دزه حق ذکر و تسبیح ستر مالد
 سونک ایول سونک ایول
 ایوب دیر سونک ایول
 سونک ایول سونک ایول
 فیولده عید کت بختنک و بیایک سونک
 امید سونک بولدی سونک ایول
 ظهورک کائنات سونک ایول
 نگاهک اهد عشق سونک ایول
 اید - هر دزه حق ذکر و تسبیح ستر مالد
 سونک ایول سونک ایول
 ایوب دیر سونک ایول
 سونک ایول سونک ایول
 فیولده عید کت بختنک و بیایک سونک
 امید سونک بولدی سونک ایول

نصیحه

ظهورک کائنات کما ماز بحسبه ایوب سونک
 نگاهک اهد دل بحسبه ایوب سونک
 بویک کرم بختنک ذکر و توحید ایوب
 بولایک بولدی بولدی بولدی بولدی
 ظهورک کائنات سونک ایول
 ایوب دیر سونک ایول
 سونک ایول سونک ایول
 فیولده عید کت بختنک و بیایک سونک
 امید سونک بولدی سونک ایول

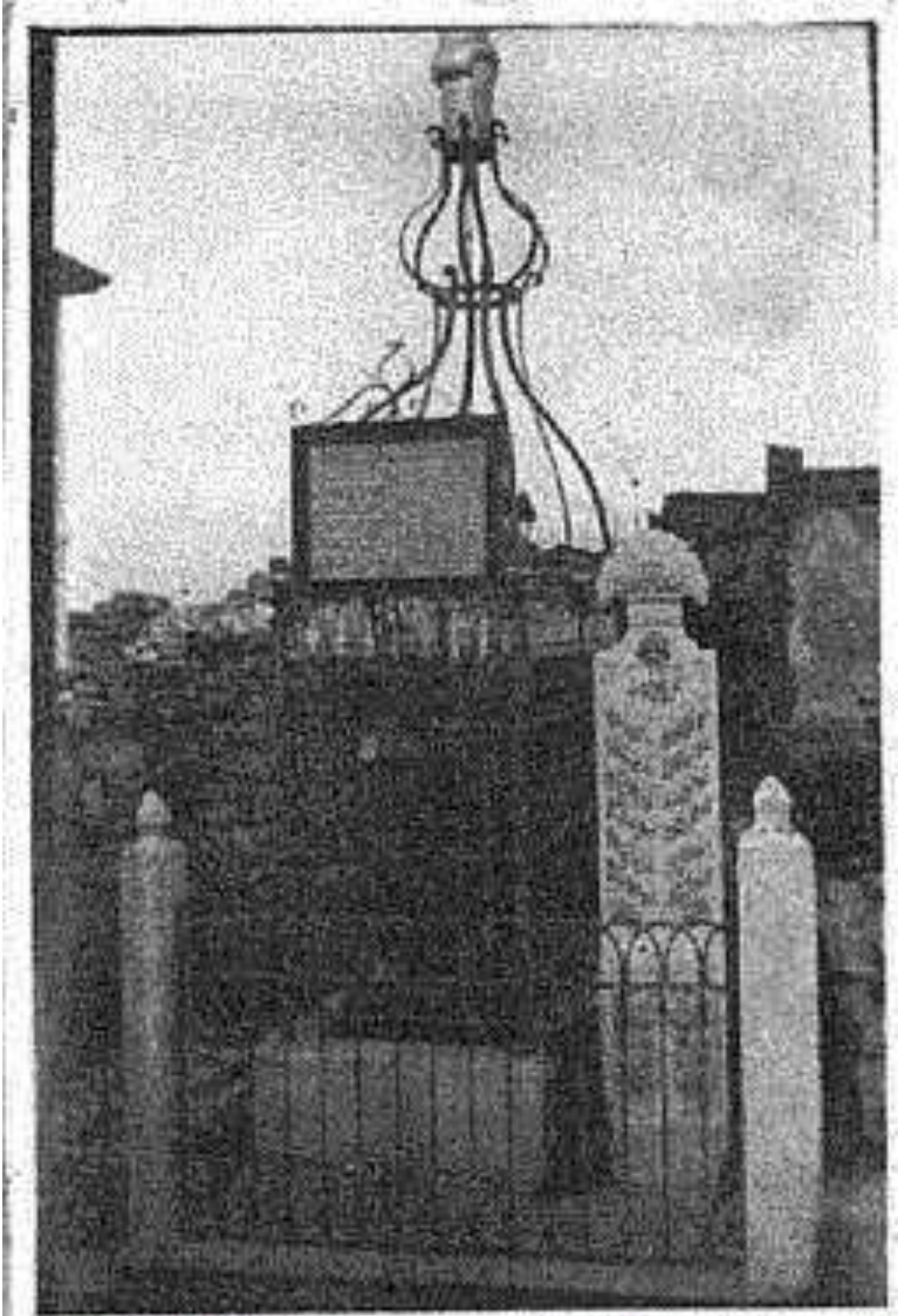
1. Fotoğraflar

Şeyh İbrâhim Hayrânî Hazretleri ve Muhammed Vahy Şeyh Feyzullâh Efendi'nin kabirleri

Şeyh Ali Behcet Efendi Hazretleri

Şeyh Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Kabri

Şeyh Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Kabri (2021)

Şeyh Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Kabri (2021)

Şeyh Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Kabri (2021)